ION MOISE

TOPONIMIE ȘI ISTORIE ARGEȘEANĂ

EDITURA CALENDE

1992

5.1
6

ION MOISE

TOPONIMIE ȘI ISTORIE ARGEȘEANĂ

144.024

EDITURA CALENDE

1992

Editura **CALENDE**
b-dul Republicii, bl. G1, mezanin II,
0300, Pitești, tel. 097/633592
Director: Călin Vlasie
Redactor șef: Nicolae Oprea

lector : Nicolae Mihai
Apărut 1992. Format 16/70x100 cm.
Coli tipo: 2,5
Culegere computerizată și tipar
executate la **"Tiparg"** S.A. Pitești
România

ISBN 973 - 95775 - 4 - 7

PREFAȚĂ

Istoria acestor străvechi meleaguri păstrează și astăzi urme adînci ale vieții și civilizației românești. Putem spune, fără teama de a greși că aici s-a zămislit poporul român, aici la sud de Carpați au fost primele două capitale ale Țării Românești - Cîmpulung și Curtea de Argeș. Aici s-a născut legenda construcției fără de moarte - legenda Meșterului Manole.

Aici sînt adevărate vetre de cultură națională, Argeșul fiind invidiat pentru tradițiile sale, pentru personalitățile remarcabile care s-au născut și au creat pe aceste meleaguri.

Beneficiind de această tradiție istorică, autorul lucrării de față reușește s-o transpună, prin mijloacele toponimiei și printr-o analiză fină a evenimentului istoric, în pagini de un real folos pentru cercetarea istoriei, etnografiei, geografiei argeșene.

Toponimia reprezintă una din armele atestării noastre pe aceste locuri, de aceea lucrarea impresionează prin folosirea oricărui mijloc lingvistic, etnografic, documentar pentru elucidarea denumirii a sute de localități argeșene.

Autorul pornește de la structura etimologică a toponimiei argeșene, care cuprinde mai multe straturi etimologice, dintre care cele mai importante sînt straturile etimologice latin și traco-dacic. Sînt folosite pentru exemplificare, nume de sate, de văi, de ape, dar și cuvinte derivate din ocupațiile străvechi ale locuitorilor acestor locuri. Desigur, sînt o serie de toponime formate după trecerea acestor seminții, în decursul istoriei, prin zona Argeșului, toponime pe care autorul nu le evită, ci le folosește, explicîndu-le felul în care s-au format.

Un capitol interesant, de luat în seamă, este și acela în care sînt folosite informațiile populare și legendele. Acestea sînt analizate științific, iar cele care au substrat științific sînt folosite ca elemente componente ale toponimiei argeșene. Pentru deplina justificare a explicației științifice, autorul folosește și tradițiile transmise sau scrise, păstrate sau dispărute, aducînd argumente surprinzătoare pentru înțelesul unor denumiri de localități sau locuri mai puțin cunoscute. Iată de pildă, toponimul Rădioasa, pîrîu și pădure în satul Poiana Lacului. Chiar și locuitorii acestei părți a comunei au uitat denumirea aceasta veche. În schimb, ea este consemnată de autor, cu explicația că toponimele s-au format din apelativul **rediu** = loc unde s-a tăiat pădurea; pădure mică și tînără, cu sufixul **oas(ă)**.

Autorul aduce argumente toponimice și în sprijinul schimbului permanent dintre românii de pe cele două versante ale Carpaților.

Un lucru aparte pe care îl face în această lucrare autorul, este studierea toponimiei în plan stilistic și studierea sociologică a toponimiei.

Un capitol aparte îl reprezintă oiconimia - studierea numelui așezărilor omenești. Acesta este important pentru că aduce în discuție o serie de denumiri, astăzi dispărute.

La fel și capitolul despre oronimie, care studiază înățimile și celelalte forme de relief legate de acestea, adică formele de relief din zonele muntoase și deluroase, în strînsă legătură cu hidronimia.

În sfîrșit, un alt capitol important al lucrării îl prezintă hidronimia, în care apar explicate sensurile entopicelor locale legate de hidronimie. Cel mai important cuvînt care derivă din hidronimie este al rîului Argeș, cunoscut ca un cuvînt dacic, provenit din vechiul Ordessos preluat de greci.

Lucrarea "Toponimia județului Argeș" se bazează pe o bibliografie bogată și de explicații, la finele capitolelor, bine precizate.

Autorul, deși bazat pe o cercetare îndelungată, desfășurată și în echipă, precum și pe un material bibliografic select își ia o mare răspundere prin apariția acestei lucrări. Este de fapt un început de drum prin care cercetătorii din domeniul istoriei Argeșului vor găsi un punct de plecare, o bază pentru studierea acestui minunat plai de legendă, istorie și cultură al Argeșului, vatră de civilizație românească.

O carte grea, cu multe date, denumiri și explicații, dar care se citește ușor, atît de către specialiști, cît și de amatori, o carte care ne va îndemna la mai buna cunoaștere a locurilor în care trăim.

Prof. *Sebastian Tudor*

Introducere

Toponimia studiază originea, evoluţia şi semnificaţia lingvistică, istorică, socială şi psihologică a numelor de locuri.

Are trei grupe mari: oiconimia, care studiază numele aşezărilor umane (cătune, sate, tîrguri, oraşe mari), hidronimia, care studiază numele de ape curgătoare şi stătătoare şi orionimia care studiază numele unor înălţimi (măguri, coline, dealuri, munţi).

Deşi toponimia este o disciplină lingvistică, ea nu interesează numai pe lingvişti, ci şi pe geografi, istorici, sociologi şi psihologi.

Geografii nu se pot dispensa de toponimie, deoarece aceasta denumeşte toate formele de relief, de la cele mai mărunte (**guşă, gîlmă, ţurţudan, izbuc,** etc.) pînă la cele mai mari (**masiv muntos, fluviu, podiş,** etc.).

Geografii, ca şi lingviştii, sînt interesaţi şi de terminologia **entopică**, adică de substantivele comune care denumesc forme de relief şi fenomene geografice. În acest domeniu întîlnim două straturi terminologice: stratul popular (**pişătoare, movilă, chişai**) şi stratul savant (**cascadă, mamelon, teren nisipos**).

Istoricii găsesc în toponimie o sursă bogată de informaţii. "Istoricii au înţeles de timpuriu ce folos mare pot trage, pentru luminarea unor epoci obscure sau a unor detalii nelămurite din veacurile îndepărtate, exploatînd cum se cuvine numele de locuri. Căci, toponimia poate fi socotită drept istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă, unde se păstrează amintirea atîtor evenimente, întîmplări şi fapte mai mult ori mai puţin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor şi au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular" [1)]

Dacă pentru ţările apusene care posedă documente istorice din perioada romană pînă astăzi, toponimia este mai mult interesantă decît importantă, apoi pentru noi românii, care nu avem documente proprii pentru o perioadă de aproape o mie de ani, toponomia are o importanţă hotărîtoare. Toponimia noastră reflectă evenimente istorice, sociale, politice, economice, psihologice. Ea este o dovadă a continuităţii noastre pe aceste meleaguri, arată contactul cu alte popoare, felul cum s-au întemeiat satele şi oraşele româneşti, lupta poporului nostru pentru libertate naţională şi socială. Multe nume topice înfăţişează cultura veche, ocupaţiile, tradiţiile, obiceiurile, felul de viaţă al poporului nostru.

Pentru judeţul nostru toponimia reprezintă un adevărat tezaur. Aici au apărut primele capitale ale Ţării Româneşti (**Curtea de Argeş** şi **Cîmpulung**), aici s-a închegat organizarea statală, administrativă, bisericească, culturală în Evul Mediu timpuriu al Munteniei, aici s-a realizat în mod deosebit o legătură permanentă cu românii de dincolo de munţi.

În zona noastră avem un amestec mai mic de etnii și aici s-a menținut mai sigur puritatea limbii române, a tradițiilor folclorice, a obiceiurilor strămoșești. În județul nostru s-a format glorioasa dinastie a Basarabilor, aici se păstrează palatele lor și vestitele lor locașuri de cult religios și de cultură (Biserica Domnească din Cîmpulung, Biserica Domnească din Curtea de Argeș, Mînăstirea Curtea de Argeș), din Corbii Muscelului a pornit Voicu, întemeietorul dinastiei Corvineștilor ardeleni, în Cîmpulung și-a redactat vestita scrisoare românească Neacșu, în județul nostru au avut posesiuni mari domnitori precum Vlad Țepeș, Radu Cel Mare, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu etc., de aici s-au ridicat mari oameni de cultură și luptătorii Golești, vestiții politicieni Brătieni, Ion Mihalache, Armand Călinescu, Ion Antonescu etc.

Această istorie glorioasă și zbuciumată se reflectă în toponimia județului nostru pe care trebuie s-o cunoaștem, s-o iubim și s-o păstrăm cu sfințenie.

Am elaborat această lucrare pe baza întregului material toponimic cules pe teren de mine împreună cu cercetătorii în domeniul onomastic de la Institutul de Lingvistică din București și cu studenții filologi Tibrian Constantin, Ene Gheorghe, Predan Liana, Ceoriceanu Viorel, Brăslașu Mihai. După aceea am continuat cercetările cu membrii catedrei de limba română: lect. dr. Adriana Rujan, lect. dr. George Nițu, lect. Bănică Gheorghe, lect. Găitănaru Ștefan, lect. Crețu Doina, asistenți Tibrian Constantin, Diaconescu Elena, Stan Dorina, Andrei Mariana.

Lucrarea de față nu este un studiu exhaustiv al toponimiei argeșene; acest lucru ar merita mii de pagini, ceea ce este aproape imposibil în condițiile actuale ale crizei de hîrtie și ale prețurilor foarte ridicate ale publicațiilor. Cartea noastră are ca scop să expună sistemul toponimic al zonei argeșene cu un accent deosebit pe etimologie, istorie, psihologie socială, cultură materială și folclor. Nu am omis din cercetare macrotoponimele deosebit de importante și cele care au provocat discuții în rîndul filologilor și istoricilor. În această privință cartea are și un caracter polemic, ceea ce după părerea noastră este necesar.

1) Iorgu Iordan, **Toponomia românească**, Bucureşti, 1963, p. 2.

CAPITOLUL I

STRUCTURA ETIMOLOGICĂ A TOPONIMIEI ARGEȘENE

Etimologia este știința care arată originea cuvintelor și evoluția lor de la formele și sensurile lor cele mai vechi pînă la formele și sensurile lor actuale.

Structura etimologică a limbii române cuprinde mai multe straturi etimologice: latin, traco-dac, slav, maghiar, grec, turcic, romanic, german.

Toponimia argeşeană cuprinde următoarele straturi etimologice: latin, traco-dacic, slav, turcic, românesc.

1. Stratul latin din toponimia argeşeană este foarte sărac. El cuprinde toponimele **Armăţăl**, **Plătica** şi **Vierăş**.

Armăţăl (cîmp şi loc în Aref) provine din **arm** lat. **armus** + sufixul diminutival şi designează un loc în formă de şold. [1)]

Plătica, munte al satului Corbşori are la bază lat. **plattus** (it. **piatto**) care înseamnează "plat", deci numele vine de la forma plată a muntelui. [2)]

Vierăş, sat în com. Colibaşi, provine din lat. **verres** "vier" (animal reproducător) + sufixul **-eş**. [3)]

Puţinătatea elementelor latine în toponimia argeşeană este explicabilă. "Condiţiile de viaţă ale strămoşilor noştri imediat după părăsirea Daciei de către Aurelian şi multe secole mai tîrziu nu permiteau păstrarea unui prea mare număr de toponimice latineşti sau băştinaşe.

Perindarea altor popoare prin ţinuturile de la nordul Dunării trebuia, în mod inevitabil, să ducă la o transformare profundă a celei mai mari părţi din nomenclatura geografică, să schimbe, adică, fundamental situaţia iniţială...". [4)]

Dacă toponimele latineşti sînt puţine, apoi entopicele de origine latină sînt destul de numeroase în limba română. Aducem ca exemple cele mai frecvente entopice româneşti care au la bază un etimon latinesc: **albie, apă, arie, cap, căldare, căpăţînă, cîmp, coadă, codru, dos, faţă, fîntînă, gaură, gură, guşă, lac, limbă, margine, munte, ochi, păcui, pădure, pic, piatră, plai, rîpă, rîu, runc, sat, scaun, sec, stup, şa, şes, (şeţ), tină, vad, vale** etc.

Important este faptul că în cadrul entopicelor de origine latină apar noţiunile de bază ale toponimiei noastre: **apă, codru, lac, munte, pădure, piatră, plai, rîu, sat, şes, vale**. Asemenea entopice intră în macrotoponimia ţării şi formează mii de toponime compuse.

Termenii **pădure** şi **codru** exprimă nişte elemente de bază ale vieţii românilor, mai ales în trecut. În pădure românul s-a ascuns de năvălitori, s-a apărat de duşmani, s-a hrănit, s-a delectat, a făcut dragoste, a făcut haiducie. De aceea se spune "codru-i frate cu românul". În folclorul nostru aceşti termeni au devenit cuvinte-temă:

Pădure, dragă **pădure**,
Nu mă mai spune la lume,
C-am trăim o vară-n tine
Cu mîndruţa lîngă mine
.....
Pădurice, **pădurea**
Lasă-mă la umbra ta
Să mă umbresc cu mîndra.
.....

Bate bobii şi ghiceşte,
Codrul de ce îngălbeneşte,
Omul de ce-mbătrîneşte.
Codrul de zăpadă grea,
Omul de inimă rea.
.....
Dă-i doamne şi omului
Ce i-ai dat şi **codrului**.

Termenul **plai** desemnează o formă de relief caracteristică pentru viața pastorală, specifică dacilor și moștenită de români. Într- un areal de plai românul și-a petrecut viața grea, dar plină de poezie a ciobăniei, și-a delectat sufletul ciobănesc, și-a dezvoltat o concepție filozofică proprie, denumită mioritică.

În județul nostru aceste fenomene și elemente sînt la ele acasă, deoarece, după părerea noastră, județul Argeș în privința vieții pastorale se situează pe locul al doilea, după Mărginimea Sibiului.

Avem o mulțime de sate cu o ciobănie dezvoltată și cu folclor pastoral bogat (**Rucăr, Boteni, Jugur, Godeni, Slănic, Domnești, Stănești, Corbșori, Corbi, Oești, Corbeni, Suici, Sălătruc** etc.).

Iată cîteva exemple de toponime argeșene formate pe baza unor entopice de origine latină: **Valea Mare** (sat), **Valea Rea** (rîu, crac al Rîului Doamnei, vale), **Valea Bîtiei, Vălceaua Mică** (ambele în satul Babaroaga, com. Mozăceni), **Valea cu Pești** (afluent al Argeșului); **Pădurea Mare** (Babaroaga), **Pădurea Statului** (cătun Pîrîești, com. Corbi), **Șețu** (munte pe Rîul Doamnei); **Rîul Doamnei, Rîul Tîrgului; Rîpa Stoichii** (sat Pîrîești, com. Corbi), **Rîpa lu Gilă; Plaiul ăl Mare** (munte pe rîul Doamnei, plai în Pîrîești, com. Corbi); **Pietrele Doamnei** (loc pe Rîul Doamnei în com. Corbi), **Poiana cu Pietrele** (poiană în sat Pîrîești, com Corbi); **Lacul cu Țol** (sat Stănești, com. Corbi), **Lacul cu Bani** (sat Corbșori, com. Corbi); **Pe sub Guși** (pronunțat **Pă su Guși**, sat Pîrîești, com. Corbi); **Gura Boului** (fosta denumire a comunei Vedea), **Gura Văilor** (confluența Zîrnei cu Valea Rea unde se formează Rîul Doamnei); **Fîntîna lu Sumpietru** (sat Pîrîești, com Corbi); **Căpățîna** (munte între Zîrna și Valea Rea); **Capul Dealului** (sat lîngă Curtea de Argeș), **Capul Piscului** (sat în zona Cotești-Godeni); **Căldarea Mieilor, Căldarea Mioarelor** (căldări pe Valea Caprii pe Transfăgărășan); **Cîmpul cu Tufa lu Cioroi** (sat Mîrghia); **Părăul cu Apă bună** (Valea Rîului Doamnei); **Coadele Cărpenoasei** (Valea Bratiei), **Coadele Văii Largi** (ibidem); **Șaua Oprii** (ibidem); **Șaua Călugărițelor** (Valea Argeșului) **Dosul Bughii** (Valea Bughii); **Muntele Algîiu** (com Dragoslave), **Muntele Roșu** (ibidem); **Fața lu Dobre** (sat Slobozia, com Stoenești); **În Dos** (ibidem), **Pe Fața Albinei** (ibidem), **Marginea Domnească** (com. Cetățeni), **Marginea** (munte pe Valea Argeșului).

2. Stratul dacic al toponimiei argeșene este cel mai vechi, dar puțin numeros. Toponime dacice se păstrează numai în cadrul macrotoponimiei. Asemenea toponime sînt o dovadă peremptorie a existenței dacilor pe aceste meleaguri. Numărul redus de toponime dacice se explică prin faptul că nu toate denumirile vechi se păstrează timp îndelungat. Se mențin mult timp elementele de macrotoponimie: "Se poate stabili o adevărată ierarhie, după natura materială a locului denumit. Cele mai vechi, ca fiind mai rezistente, sînt numele masivelor muntoase și ale apelor mari, cunoscute, cum nici nu-i posibil altfel, de toate popoarele prin teritoriile cărora își întind ramificațiile. Tot așa trebuie considerate ca avînd o vechime și, deci, o importanță mai mare în comparație, de pildă, cu ale așezărilor umane, numele cîmpiilor și, în general, acelea ale accidentelor solului. Nomenclatura apelor, munților se dovedește, în general, a fi foarte rezistentă, și aceasta, datorită unei situații impusă de natura lucrurilor: accidentele de teren sînt ele însești mai rezistente decît satele și orașele, iar în plus numele lor, mai ales cînd e vorba de locuri cunoscute pe o întindere mare de pămînt, interesează un număr

considerabil de oameni, care nu se arată dispuși să le modifice și să provoace astfel, cel puțin pentru o bucată de vreme, neînțelegere sau nedumerire". [5)]

Sînt considerate nume topice dacice în jud. Argeș **Carpați** și **rîul Argeș**. După cum consideră majoritatea lingviștilor români și străini oronimul **Carpați** provine din **carpi**, numele unui trib numeros de daci liberi care trăiau în zona muntoasă din Muntenia estică, Moldova și Transilvania estică.

Argeș (Argișu, Argeșu) a creat în limba română o familie de cuvinte foarte bogată. Cel mai vechi derivat al lui, tot dacic, este **Argedava**, cetatea dacică de pe Argeș din zona de șes. După cum se știe, în limba dacică **dava** înseamnă "cetate".

În limba română derivat hidronimic de la **Argeș** este rîul **Argeșel** care, în mod curios, nu este afluent al Argeșului, ci al Rîului Doamnei, dar foarte aproape de confluența cu Argeșul. Altă curiozitate o constituie faptul că Rîul Doamnei era mai mare decît Argeșul (astăzi este mai mic, deoarece a fost deversat împreună cu afluentul său Cernat printr-un canal subteran în Lacul Vidraru). După părerea noastră, fenomenul poate fi explicat sociolingvistic: hidronimul **Argeș** era o denumire de prestigiu, era dacică, fo[illegible] veche, mai avea două derivate toponimice de prestigiu (dacicul **Argedava**, cetate importantă veche, și **Curtea de Argeș**, capitala Țării Românești în feudalismul timpuriu).

Toponime compuse formate de la hidronimul Argeș sînt de ordinul sutelor: **Lunca Argeșului, Valea Argeșului, Zăvoiul Argeșului, Cotul Argeșului, Malul Argeșului** etc. etc.

După părerea noastră, pot fi considerate în mod cert de origine dacică și toponimele **Sălătruc** și **Bălătruci**.

Noi cunoaștem două nume topice **Bălătruci**: **Bălătruci** "loc cu bolovani pe Valea Vîlsanului în zona de munte" și **Dosu Bălătrucilor** cu varianta morfologică, **Dosu Bălătrucului** în satul Drăganu, com. Poieni, jud. Cluj.

Numele topic **Sălătruc**, după cîte știm noi, desemnează următoarele locuri: **Sălătruc** ultimul sat spre munte de pe Valea Topologului; **Sălătruc**, munte în satul Ciocanu, com. Dîmbovicioara; **Sălătruc**, vale seacă pe valea Bratiei; **Frunții Sălătrucului**, munte pe Valea Topologului (probabil muntele era sau este și acum proprietatea mocanilor din com. Sălătruc de pe Topolog); **Izvoru Sălătrucului**, sat Huta, com. Certeze, jud. Satu Mare; **Sălătruc**, sat în com. Dărmănești, jud. Bacău; **Sălătruc**, sat în com. Cășeiu, jud. Cluj; **Sălătruc**, sat în com. Blăjeni, jud. Hunedoara; **Sălătruc**, sat în com. Greci, jud. Mehedinți; **Sălătrucel**, com. în jud. Vîlcea, nu departe de com. **Sălătruc** din jud. Argeș. Înainte de înființarea regiunilor acest sat aparținea județului Argeș, deci numele lui este un derivat diminutival de la **Sălătruc** de pe Topolog, vezi **Topolog-Topologel** (afluentul lui) **Dobroneagu-Dobronegel** (afluentul lui), **Argeș-Argeșel**.

Pentru descoperirea etimologiei acestor termeni considerăm necesar să stabilim cîteva lucruri:

a) ambii termeni sînt cuvinte compuse care au un formant comun (**truc**) și un formant aproape identic (**sălă-bălă**) care nu are decît un sunet diferit (s-b);

b) există două apelative care pot fi etimoanele acestor nume topice sau pot fi legate semantic de ele: **bălătruc** "bolovan mic cu care se pisează sare, piper; piatră rotundă" (jud. Alba, com. Mirăslău și împrejurimi); **sălătruc** "cotitură de drum, drum strîmb" (fosta regiune Someș). [6)] Pentru stabilirea etimologiei numelor

topice **Sălătruc** și **Bălătruci** trebuie să avem în vedere și apelativele **sălătruc** și **bălătruc**.

c) aceste nume topice nu sînt singulare: **Bălătruci** se întîlnește de două ori, iar **Sălătruc** de zece ori, după cîte știm noi, dar în realitate ele pot fi mult mai numeroase.

d) ele nu se întîlnesc în aceeași zonă, ci aproape în toată țara: **Bălătruci** în județele Argeș și Cluj, iar **Sălătruc** în provinciile Muntenia, Oltenia, Transilvania, Moldova.

Pentru **Sălătruc** au fost propuse două etimologii. G. Pascu, pornind de la oiconimul **Solotruc**, semnalat de I. Conea ca nume de sat în Maramureș, propune etimonul ucrainean **solo-truk** care ar avea sensul "piatră cu care se pisează sarea".[7] Această etimologie este combătută de Vlad Bănățeanu care arată că cuvîntul **solo-truk** nu există în ucraineană și chiar dacă ar exista, nu are ce căuta în Muscel și Argeș. În Muntenia pentru zone cu sare se folosește toponimul **Slănic** (vezi și **Slănic**, sat în com. Aninoasa, **Valea Slănicului**, I. Moise) care provine din bulgărescul **Slanu** "salsus", iar în Moldova **Solonet** (Botoșani și Iași) și **Solonț** (Bacău și Putna) care provîn din rus., ucr. **solon** "sare".[8] Deci etimologia lui G. Pascu a căzut.

Vlad Bănățeanu propune altă etimologie: antroponimul armenesc **Sanatruc**, atestat de Moise de Choren în Istoria armenilor, II, p. 35-36, 134, sau oiconimul armenesc **Sanatruc** din Armenia de lîngă orașul Savarșan. Lingvistul armean consideră că **Sănătruc** provine de la un armean **Sanatruc** care a întemeiat acest sat sau a fost dat de niște armeni în amintirea denumirii unui sat din Armenia.

Înlocuirea lui **n** cu **l** (**Săn-Săl**) s-ar explica, după Vlad Bănățeanu, printr-o posibilă etimologie populară.

După părerea noastră, etimologia aceasta este cu totul inacceptabilă. În primul rînd imigranții armeni nu întemeiau sate și nici nu se așezau în sate. Ei preferau orașele, unde își exercitau meseriile predilecte de ceasornicari, bijutieri, negustori. Armenii, ca și evreii, nu au anumite zone proprii în țara noastră, unde să trăiască într-o masă etnică compactă și să poată denumi locurile lor cu nume armenești. Ei sînt răspîndiți în toate orașele și tîrgurile amestecați cu românii și naționalitățile conlocuitoare care trăiesc într-o masă compactă.

În afară de aceasta, substantivul propriu **Sălătruc** nu denumește numai un sat din Argeș, cum susține Vlad Bănățeanu, ci și încă șase sate din toate regiunile țării, un munte în satul Ciocanu, com. Dîmbovicioara, o vale seacă pe Bratia și un munte (Frunții **Sălătrucului**) pe Valea Topologului. Cunoscutul lingvist de origine armeană nu s-a informat suficient asupra acestui nume topic, ca să nu mai vorbim de faptul că dînsul afirmă că satul **Sălătruc** din Argeș este așezat pe rîul Aref (sic!).

Faptul că **Sălătruc** și **Bălătruci** sînt răspîndite în toată țara poate avea două cauze: ori provin din niște entopice de largă răspîndire, ori provin dintr-o limbă care a avut sau mai are încă mulți vorbitori în țara noastră și neapărat răspîndiți în mase compacte în toate zonele României, adică din latină, dacă, română, slavă de sud (mai precis bulgară de est), turcică (pecenegă, cumană, uză) sau maghiară.

Am cercetat lucrări de toponimie și toată lexicografia de bază (contemporană, istorică și dialectală) ale tuturor limbilor slave, maghiarei, turcei, latinei și nu am întîlnit apelativele sau toponimele de care ne ocupăm. Considerăm deci, că nu ne-a mai rămas decît o

posibilitate etimologică atît pentru apelative, cît și pentru toponime și aceasta este cea dacică.

În sprijinul acestei ipoteze vin și rădăcinile indo-europene care pot sta la baza celor două cuvinte compuse. Astfel, **truc** poate proveni din rădăcina indo-europeană **terkw** care are sensul "a întoarce" de la care pot deriva lat. **torquere** care a dat în română **a întoarce** și goticul **thwerh** "răsucit, oblic, cotit". [9] De această rădăcină se poate lega sensul "cotitură de drum, drum strîmb" al apelativului sălătruc.

Altă rădăcină indo-europeană de care se pot lega toponimele noastre este **ter** care are sensul "a pisa, a freca, a mărunți" (vezi lat. **terere**, slav. **tereti** cu același sens). La această rădăcină se poate asocia **bălătruc** "bolovan mic cu care se pisează sare, piper; bolovan rotund".

Rădăcina indo-europeană **sal** are sensul "sare" (vezi lat. **sal**, genitiv **salis**; sl. **sol**). Altă rădăcină **sal** are sensul cenușiu, gri. Ambele sensuri se pot lega de cuvîntul **sălă** care în limba dacă putea fi "un bolovan de sare cenușiu".

Componentul **bălă** din **Bălătruci**, dacă nu cumva este o modificare a lui **sălă**, poate fi legat de cuvîntul românesc de origine dacică **băl**, de la care s-au format **bălan, bălai, Bălașa, Bălășoiu**. Românescul **băl** provine dintr-un cuvînt dacic necunoscut provenit din indo-europeanul **bhel** "alb, cap" [10], înrudit cu slav. **beal, bel** "alb".

Din cele expuse mai sus reiese că atît din punct de vedere fonetic, cît și semantic **Sălătruc** și **Bălătruci** pot fi considerate de origine dacică. Renunțăm la comentariile semantice, deoarece în acest domeniu sînt posibile cele mai neașteptate evoluții semantice, cele mai curioase corelații.

Noi considerăm certă etimologia dacică a hidronimului **Vedea**, rîu argeșean și teleormănean. Rădăcina indo-europeană **wed** înseamnă apă. Din acest radical provin **wasser** (germ), engl. **water**, sl. **voda** "apă". Din punct de vedere semantic etimologia propusă este plauzibilă.

Lingviștii români n-au inclus hidronimul **Vedea** printre numele topice de origine dacică. Lingvistul bulgar Stefan Mladenov l-a considerat tracic, derivîndu-l din etimonul tracic **ved** care provine din indo-europeanul **wed** "apă". [11]

Substantivul propriu **Vedea** are o bogată familie de cuvinte: **Vedea**, sat, denumire nouă care înlocuiește oiconimul **Gura Boului; Vedița**, afluent, **Lunca Vedii, Zăvoiul Vedii, Coasta Vedii, Roșiorii de Vede** etc.

Un oronim cu etimologie posibil dacică este **Dara**, munte pe Valea Rîului Doamnei, posesiune a satului Corbi. În antroponimia tracică a existat radicalul onomastic **Dar** de la care se formau nume de persoană - **Dareș, Darikios** etc. Aceste antroponime aveau la bază radicalul indo-european **dher** "a ține strîns, a sprijini". [12]

Dara este un munte ideal pentru pășunatul alpin de vară, deci denumirea poate fi legată de îndeletnicirea de bază a dacilor. În același timp însă, este incert, deoarece oronimul poate fi legat și de verbul **a dărui**.

În județul nostru există o mulțime de toponime formate de la entopice de origine dacică, deși aceste entopice nu sînt prea numeroase: **baltă, bîlc** "vale îngustă", **bunget** "pădure sau porțiune de pădure, deasă și întunecoasă, desiș", **cătun, cioc, ciucă, genune, groapă, grui, gușă, lespede, măgură, pîrîu, strungă, țarină**.

Dintre aceste entopice nu a pătruns în toponimie decît foarte puțin termenul **cătun**. Acest fenomen este explicabil, deoarece în toponimie nu întîlnim, de regulă, substantive comune care desemnează așezări umane (**cătun, sat, tîrg, oraș, municipiu**), ci denumirile lor (**Pîrîieşti, Poduri, Stoeneşti, Costeştl, Piteşti, Curtea de Argeş**).

Pentru istoria țării noastre însă, importanța termenului cătun este greu de supraapreciat. **Cătunul** era un sat mic dacic. În condițiile vieții pastorale dacice, cînd întreg pămîntul era proprietate obștească, cînd mica obște condusă de un **moș** (tot cuvînt dacic) avea o turmă imensă de oi, ca avere și mijloc de trai de bază, turmă pentru care trebuiau asigurate pășuni și fînețe întinse, cătunul nu putea să fie mare. Cătunul era o așezare de bordeie sau de căsuțe, care în condițiile unui seminomadism sau transhumanță, cînd, pentru vărat sau iernat, era părăsit de populația masculină tînără și matură sau chiar de întreaga populație.

În perioada năvălirilor, după părăsirea Daciei de romani, cătunele erau așezate pe văi sau în păduri, unde popoarele nomade de stepă se temeau să pătrundă.

Cătunul a fost păstrătorul culturii noastre materiale și spirituale, al vestitului folclor românesc, al tradițiilor și obiceiurilor, al mitologiei și filozofiei noastre. În cătun și-a aflat începutul noua viață statală a noastră de la sfîrșitul mileniului întîi al erei noastre, cînd obștea s-a transformat în uniune de obști (de regulă pe valea unui rîu, sau într-o depresiune) apoi în cnezat, voievodat, stat mai mare. Atunci un cătun a devenit reședință, s-a transformat în sat, oraș, cetate, capitală de stat.

Foarte importante prin frecvența lor în toponimie sînt entopicele de origine dacică: **baltă, groapă, grui, mal, măgură, pîrîu, strungă, țarină**.

Cuvîntul **strungă** "deschizătură, portiță îngustă făcută la tîrlă, prin care trec oile una cîte una la muls" a devenit entopic prin metaforizare, căpătînd sensul "loc îngust de trecere, trecătoare îngustă între munți, defileu, strîmtoare".

Iată cîteva exemple de toponime argeșene formate de la entopice de origine dacică: **Groapele**, munte pe Valea Rîului Doamnei, **Groapa Ieroaie**, loc în com. Stoenești, sat Lunca Gîrtii; **Grui**, platou la nord de Cîmpulung, **Părăul Giolumești** (com. Stoenești), **Părăul Ungureanului, Părăul Găvenii** (com. Cetățeni); **Măgura Veche, Dosu Măgurii, Fața Măgurii, Măgura Nouă** (com. Cetățeni), **La Măgurele** (sat Slănic, com. Aninoasa), **Malul Bălănoii, Malul Roșu** (sat Corbșori, com. Corbi), **După Mal** (com. Cetățeni), **Pe Mal** (sat Pîrîiești, com. Corbi); **Cioc** (vîrf în sat Stănești, com. Corbi), **Pă sub Guși** (pronunțat Pă su Guși - sat Pîrîiești, com. Corbi); **Vîrfu Strungii** (com. Nucșoara), **Strunga de Piatră** (strungă pe Valea Argeșului la munte); **Balta Pojernii** (lac pe Valea Rea, Rîul Doamnei); **Valea Moșului** (vale în sat Slănic, com. Aninoasa), **Moșoaia** (comună).

3. Stratul slav al toponimiei argeșene este mai nou decît cel dacic și latin, deci mai bogat.

În județul Argeș se întîlnesc următoarele toponime slave: **Bascov, Bratia, Bucov, Cacova, Cîrcinov, Dîmboviţa, Dîmbovnic, Neajlov, Pojarna, Pravăț, Predeal, Priot, Prosia, Rîncăciov, Topolog**.

Vom prezenta mai întîi toponimele care au o etimologie slavă de mult cunoscută:

Bucov, sat, deal și vale în com. Izvoru; vălcea și pîrîu în com. Buzoești. Provine din bulg. **buk** "fag" + suf. **-ov**, deci înseamnă "locul cu fagi", avînd aceeași etimologie ca **Bucovina**.

Cîrcinov, vale și gîrlă în zona Topoloveni, care în trecut se mai numea și **Tîrgul Cîrcinov**, provine din sl. **krcin** "loc unde s-a tăiat pădurea" + suf. -ov.

Dîmboviţa, rîu și vale, provine din bulg. **domb** "stejar" + suf. slav **-ov** + suf. **-iţa**, deci inițial însemna "valea cu stejari".

Dîmbovnic, gîrlă în sudul Argeșului, are și variantele **Drîmbovnic, Dîmbrovnic**. Forma inițială este **Dîmbrovnic** care provine din bulg. **dombrovnic** "locul cu stejari, stejeret" (vezi sîrb. **Dubrovnik**).

Pravăţ, sat la nord-est de Cîmpulung; loc în pădure în com. Cotmeana; **Drumul Pravăţului, Vîrful Pravăţului, Valea Pravăţului**, locuri în satul Nămăești, com. Valea Mare-Pravăţ; **Gaura Pravăţului** (loc în com. Nucșoara). Toponimul **Pravăţ** provine din bulg. **prav** "drep" + suf. **-eţ**, deci desemnează niște forme de relief care sînt situate în partea dreaptă a unor elemente de orientare.

Predeal, loc în Brăduleţ (vechea denumire Brătieni), **Podul Predealului** (sat Ciocanul, com. Dîmbovicioara). Etimonul termenului **Predeal** este bulg. **predeal** "limită, margine, hotar".

Topolog, rîu și vale de la Negoiul pînă la Olt. Hidronimul derivă din bulg. **topol** "plop" + suf. **-ov**. Din forma **Topolov derivă Topoloveni, Topolovăţ** și antroponimul **Topoloveanu**. **Topolov** s-a transformat în **Topolog** prin substituire de sufix (**-ov** a fost înlocuit cu **-og**) așa cum **pleșuv** a devenit **pleșug** sub influența lui **pilug** (comp. tuns **chilug**). [13]

Următoarele etimologii slave au fost stabilite de noi și de aceea le vom argumenta mai pe larg.

Bascov, pîrîu și sat lîngă Pitești. Considerăm că s-a format din antroponimul bulg. **Baţko** cu ajutorul sufixului posesiv bulgăresc - **ov**. Dicționarul onomastic al lui Ștefan Ilcev îl conține.

Considerăm că inițial toponimul în discuție a avut forma **Baţcov dol** "valea lui Baţko". În felul acesta se poate justifica sufixul posesiv și faptul că **Bascov** denumește și un pîrîu. Satul întemeiat în această vale și-a luat numele de la valea respectivă. Etimologia este neîndoielnic veche bulgară, deoarece s-a format de la un nume bulgăresc cu sufix bulgăresc, sufix care n-a pătruns în limba română.

În sprijinul acestei teze vin și alte fapte. Pe teritoriul acestei comune se mai găsesc două toponime de origine veche bulgară: **Glîmbocul** (din vechiul slav **glomboku** "adînc") și **Reșca**, o poiană (din bulg. **recika** "pîrîu").

În com. Bascov se găsește și satul Scheau. După cum se știe, în limba română comună **șcheau, scheau** (plural **șchei, schei**) însemna "slav". Deci și acest toponim românesc ne indică prezența slavilor pe teritoriul satului Bascov în perioada conviețuirii româno-slave.

Forma veche a toponimului **Bascov** este **Baţcov**. Așa este atestat în documente ca pîrîu sau ca sat din 19 iunie 1421 pînă în sec. al XVIII -lea cînd apare sub forma **Bascov**.

Acest toponim mai apare în județul Argeș sub forma **Bascovele** (nume de sat) care este în fond un plural neutru articulat al aceluiași cuvînt.

4.024

Bratia, rîu, afluent al Rîului Tîrgului și sat în com. Berevoești. Provine din adjectivul posesiv vechi bulgăresc **bratja** "a fratelui". Probabil la început cuvîntul avea forma unui substantiv propriu compus **Bratia reka** "rîul fratelui", apoi, cu timpul, al doilea component a căzut și în felul acesta adjectivul posesiv **bratia** s-a substantivat. În Bulgaria întîlnim toponimul **Bratia** ca nume a două vîrfuri în munții Sredna Gora (**Goleama Bratia** "Bratia Mare" și **Malka Bratia** " Bratia Mică").

Toponimul bulgăresc se deosebește de cel românesc prin accent (Bratía - Brátia) și prin faptul că, în timp ce primul provine din numărul dual al substantivului **brat** "frate", al doilea provine dintr-un adjectiv posesiv format de la substantivul **brat**.

Pentru prima dată găsim toponimul **Bratia** atestat de documente la data de 29 decembrie 1532. De la hidronimul **Bratia** s-a format în limba română numele de sat **Brătiani**, care a evoluat fonetic în **Brătieni**. Locuitorii satului **Brătieni** (în 1948 denumirea a fost schimbată de oficialități în **Brăduleț**), așezat pe rîul **Vîlsan**, sînt veniți de pe rîul Bratia. De fapt cuvîntul **Brătieni, Brătiani** inițial însemna "oameni de pe rîul Bratia (sufixul **-an, -ean**, arată originea - **mățăuan, rucărean, cîmpulungean**).

Considerăm cuvîntul **Brătiani** toponim românesc, deoarece s-a format în limba română cu mijloace proprii limbii române.

Cacova este unul din cele mai frecvente toponime din țara noastră. În județul nostru apare astfel: **Valea Cacovei** (sat Leordeni, sat Goleștii Badii, com. Topoloveni); **Cacova** (vale în satul Șerboieni, com. Buzoești, com. Leordeni); **Pîrăul Cacovii, Valea Cacovii** (satul Berevoești Pămînteni, com. Berevoești); **Cacova** cîmp în Mozacu, com. Negrași etc.

Etimologia este precis slavă, deoarece cuvîntul conține sufixul **-ov** care n-a intrat în limba română. Profesorul universitar doctor Gheorghe Bolocan, șeful Secției de slavistică și onomastică al Institutului de Lingvistică din București, într-o discuție cu mine a exprimat ipoteza că toponimul în speță poate proveni din substantivul bulgăresc **kaka**. Acest substantiv are în graiurile bulgărești sensurile: 1. Soră mai mare; 2. Femeie înrudită mai în vîrstă sau soția unei rude mai în vîrstă; 3. Femeie mai în vîrstă.

După cum se știe, sufixul slav **-ov** este posesiv (vezi **Ivanov** "fiul lui Ivan"). Deci inițial **Cacova** putea fi o sintagmă de genul **Kakova Zemea** "pămîntul de la țața ...", **Kakova dolina** "valea țației ...", **Kakova niva** "ogorul țației", **Kakova ţelina** "țelina țației ...". Am folosit cuvîntul **țață**, deoarece este un termen generic de adresare respectuasă către o soră mai mare, o mătușă, o femeie mai în vîrstă.

Cu timpul sintagma s-a simplificat prin căderea celui de-al doilea termen, a rămas primul termen **Cacova** și, odată cu dispariția bilingvismului româno-slav, sensul lui a fost uitat.

În sprijinul acestei etimologii vin cuvintele **ocină** și **dedină**, termeni juridici foarte frecvenți în feudalismul românesc. **Ocină** însemna "posesiune funciară de la tată" (în sl. **oteț** "tată"), iar **dedină** "posesiune funciară de la bunic" (în sl. **ded** "bunic", în bulgară **ded, deado** "bunic"). Deci alături de **ocină** și **dedină**, putea exista și termenul funciar **cacovă** "moșie de la o soră mai mare, o rudă de sex feminin mai în vîrstă". Se pune problema de ce **ocină** și **dedină** nu s-au toponimizat și au dispărut din limba română, iar **cacovă** s-a menținut în limbă ca nume topic, deci a devenit substantiv propriu ? În dreptul medieval relațiile de proprietate erau apanajul bărbaților. O femeie avea drept de a lăsa moștenire numai dacă era

necăsătorită sau văduvă, deci asemenea fenomen era mult mai rar şi în acest caz substantivul **cacovă**, fiind mai rar, s-a toponimizat, deci şi-a pierdut sensul lexical, pe cînd **ocină** şi **dedină** au fost înlocuite cu termeni sau sintagme româneşti (**moşie de la tată, moşie de la bunic**). Credem că în acest fel se explică şi predominarea unor nume feminine asupra celor masculine în toponimie: în Muscel există femininele **Jupîneasa, Băneasa, Portăreasa, Preotesele** ca nume de munţi, dar nu există **Jupanul, Banul, Portarul, Preotul**.

Neajlov (din sl. Nežilov), gîrlă în sudul judeţului Argeş. Etimologia este neîndoielnic slavă, deoarece are sufixul slav **-ov** care n-a fost împrumutat de limba română.

Pojarna, munte în Făgăraş pa Valea Rea, crac al Rîului Doamnei, provine din adjectivul vechi bulgăresc feminin **pojarina** "arsă". La început, probabil, cuvîntul a avut forma **Pojarna Gora** "pădurea arsă", adică desemna locul unde a ars pădurea. Prin căderea celui de-al doilea component (**Gora**) adjectivul **Pojarna** s-a substantivat. În munţii noştri, pe rîul Valea Rea, afluent al Rîului Doamnei, lîngă muntele **Pojarna**, există şi hidronimul **Balta Pojernii**.

Pentru a indica locul unui incendiu în limba română există o mulţime de toponime formate de la cuvîntul bulgăresc **pojar** "foc, incendiu". **Pojarul, Pojorîta, Pojărîta, Pojorîtele, Pojorta, Pojareţul**. În toponimia bulgară asemena denumiri sînt mai numeroase: **Pojara, Pojaraka, Pojaraşki Dol, Pojar Dere, Pojeghi, Pojar Dol, Pojar Ele, Pojarişteto, Pojare, Pojarişte, Pojerăn**. Din toate aceste toponime numai **Pojerăn** conţine consoana **n**. Nu ştim însă dacă în **Pojerăn n** este tot sufix adjectival ca în **Pojarna**.

Prosia, cătun în com. Muşeteşti, **Prosia**, fînaţe în sat Brătieni (Brăduleţ), **În Prosia**, fînaţe în satul Galeş, com. Brătieni. Provine din adjectivul posesiv bulgăresc **prosia** "de mei" (în limbile slave **proso** înseamnă "mei"). Deci iniţial toponimul însemna un loc unde s-a semănat mei. Poate că provine dintr-un substantiv propriu compus **Prosia niva** "lanul cu mei" sau ceva în acest gen. Toponimul se găseşte într-o regiune de deal unde nu creşte grîul. Aici oamenii cultivă porumb, dar înainte de a se aduce porumbul din America, cultivau mei, din care făceau mămăligă. În trecut meiul era hrana de bază a locuitorilor acestei zone. În acest caz este explicabilă apariţia unui astfel de toponim. În Bulgaria se întîlnesc mai des asemenea toponime: **Prosata, Prosenika, Proseništeto, Proseniţa** etc.

Rîncăciov, sat în com. Călineşti, deal, o veche mînăstire. Poate proveni din antroponimul românesc **Rîncaciu** provenit din porecla **Rîncaciu** "mascul cu un singur testicul sănătos, inapt de reproducere" + suf. **-ov**. Toponimul este slav, deoarece, după cum am mai arătat şi în alte cazuri, are sufix slav. Nu se ştie însă dacă sufixul a fost ataşat la antroponim de vorbitori ai limbii bulgare sau de pisarii din cancelaria domnească sau din cancelaria mînăstirii. Asemenea cazuri au existat într-un număr destul de ridicat.

După cum se ştie, limba slavonă a fost folosită în biserică, cancelarie, diplomaţie pînă în sec. al XVII -lea. Deşi în sec. al XVI -lea au apărut primele texte româneşti, acestea nu au înlocuit imediat textele slavone nici în biserică, nici în cancelaria domnească. Mihai Viteazul (1593 - 1601) îşi redacta corespondenţa diplomatică în limba slavonă.

Obişnuiţi cu limba slavonă, pisarii, cînd întîlneau toponime româneşti le slavizau, adică le traduceau, total sau parţial, în limba slavonă. Numele oraşului

Cîmpulung era redat **Dolgopolie**, mai corect scris **Dlăgopolie** și pronunțat **Dălgopolie**, în virtutea unei legi fonetice din slava veche, prea complicată pentru a fi explicată aici.

Alt exemplu. În Evul Mediu Oltenia avea două județe" **Jiul de Jos** și **Jiul de Sus** care în slavonă au fost redate **Dolni Jiu** și **Gorni Jiu**, care cu timpul s-au transformat în **Dolj** și **Gorj**.

Într-un document din 10 iulie 1517 care stabilea hotarele unor munți, fragmentul "**La Pîrae, la Curul Pămîntului**" este redat în slavonă: "**u Părae, u Curul Pămîntulov**". [14] Diacul de slavonă și-a dat seama că genitivul **Pămîntului** exprimă posesia și a redat posesia în slavonă cu ajutorul sufixului posesiv **-ov**. Deci procedeul poate fi acceptat ca just și pentru **Rîncăciov**.

Acum este cazul să explicăm cum au apărut toponimele slave în țara noastră. Cînd au venit în țara noastră începînd cu sec. al VI -lea (după unii autori sec. al V -lea) slavii nu au găsit un loc pustiu, nefolosit, fără denumiri. Ei au găsit denumiri românești pe care le-au tradus în limba lor, de exemplu: **Valea cu Stejari - Dîmboviţa, Adîncata - Glîmbocata, Meişte - Prosia, Frumoasa - Crasna, Repedea - Bistriţa, Valea Prăfuită - Prahova, Valea Seacă - Sohodol** etc. etc.

La fel au procedat și ungurii, cînd au venit în Transilvania: au găsit numele topice românești **Valea Frumoasă** sau **Rîul Frumos** și i-au zis **Sebeș**. De fapt în partea dinspre izvor Valea Sebeșului se numește **Frumoasa** și **Valea Frumoasă**.

Analizînd toponimia slavă de pe teritoriul patriei noastre, trebuie să delimităm strict toponimele slave. Mulți lingviști și istorici argeșeni consideră că **Dobrogostea** (sat pe Valea Argeșului), **Dobroneagu** (munte și rîu pe Valea Vîlsanului), **Dragoslave** (sat pe Valea Dîmboviței), **Cernatul** (rîu, afluent al Rîului Doamnei), **Podragul** (munte în Făgăraș), **Voinea** (loc și motel pe Rîul Tîrgului) sînt nume topice slave. În realitate aceste toponime au la bază antroponime de origine slavă. Deci numele de persoană **Voinea** este slav, dar toponimul **Voinea** este românesc, deoarece a fost dat de români.

De asemenea nu sînt toponime slave numele topice care provin din entopice (termeni geografici) slave. "Foarte multe toponime există ori au existat ca nume apelative în limba de toate zilele. Este clar că izvorul lor trebuie căutat totdeauna și fără nici o șovăire în lexicul vorbirii curente. Prin urmare, indiferent de originea lor lingvistică, aceste denumiri trebuie tratate la fel cu elementele lexicale propriu-zise, așadar ca cuvinte românești în sens strict. Căci numai după ce au ajuns să le întrebuințeze cu valoare de nume apelative au putut românii să le extindă uzul, folosindu-le, în aceeași vreme, cu ambele valori, de cuvinte obișnuite și de toponimice". [15]

Deci toponimele **Bahna Rusului** (**bahnă** "mlaștină"); **Dealul Viilor**; **Gîrla, Iezerul Mare, Iezerul Mic** (**iezer** "lac de munte"); **Izvorul de Sus, Izvorul de Jos**; **La Peșteră, Peștera Ursilor**; **Prislop** (**prislop** "loc de trecere între două înălțimi"); **Ponor** (**ponor** "vale înfundată"); **Prundu**; **Valea Siliștii** (**selişte, silişte, sălişte** "loc bun de agricultură unde s-a întemeiat un sat"); **Slatina** (**slatină** "izvor sărat, loc sărături, mlaștină sărată"); **Slobozia** (**slobozie** "sat eliberat de biruri pentru anumite merite"); **Topliţa** (**topliţă** "izvor cald"); **Zăpodia, Zăpodea**, **În Zăpodie** (**zăpodie** "mic podiș"); **Zăvoiul Orbului** etc. sînt toponime românești formate de la niște entopice de origine slavă.

De asemenea derivatele de la toponimice slave sînt toponime românești, deoarece s-au format în limba română, cu sufixe românești: **Băscoviel** (pîrîu, afluent al Bascovului); **Dîmbovicioara** (rîu, afluent al Dîmboviței, și sat); **Nijlovel** (pîrîu și loc în zona Neajlovului).

Trebuie să recunoaștem că în județul nostru sînt mai puține toponime slave, decît în zonele de graniță cu slavii. În Oltenia de sud, Banat, Moldova și Bucovina sînt mai multe nume topice slave. Dar acest lucru nu este deloc îngrijorător. Pretutindeni unde o etnie trăiește un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, ea lasă urme în toponimie. Acest lucru s-a întîmplat și în Bulgaria și Iugoslavia unde "vlahii", adică românii au lăsat urme profunde și trainice în toponimia bulgară și sîrbo-croată.

Iată cîteva exemple de toponime românești culese de noi dintr-o serie de lucrări bulgărești de specialitate:

a) O serie de nume topice provin din apelative care desemnează anumite forme de relief: **Alba - Kaciula** (din albă căciulă); **Kokalici, Kokalici, Kokalici - vutu, Kokaliceskoto, Kokalova, Kokalovoto, Kokalia, Kokalivkata, Kokaliţa** (toate au la bază cuvîntul **căcălău** "vîrf, pisc"); **Kreţul** (din creţul); **Kurbula** (din curbul); **Magurița** (din măguriță); **Petrișa** (din pietriș); **Pisko** (din pisc); **Răpite** (din rîpi); **Strămba** (din strîmba); **Turlata** (din turlă); **Valelunga** (din vale lungă), **Valei** (din valei), **Veleseka, Velesek dere** (din vale seacă) etc.

b) Unele toponime au la bază cuvinte românești care indică aspectul general al locului, starea lui, poziția față de alte locuri: **Ciungol** (din ciungul; toponimul desemna la origine un loc cu copaci retezați, curățați de crengi, "ciungiți", ciumgărîți", vezi toponimele românești **Ciunga, Ciungari, Ciungi, Ciunget**); **Grozav**; **Kuforita** (din cufurita); **Surupa, Surupo** (din sur (u) p); **Susula** (din susul "cel de sus"); **Șarulea** (din șarul "vopsea, culoare", vezi toponimele Șarul Dornei, Neagra Șarului) etc.

c) Anumite denumiri topice sînt legate de fauna locală: **Cerbul, Cerebar** (din cerbărie); **Ciora** (din cioară); **Kapriora** (din căprioară); **Manzul** (din mînzul); **Neprtka** (din năpîrcă); **Pupeza** (din pupăză); **Ursul, Ursuliţa, Ursov lăc, Ursulov Dol** etc.

d) Flora locală, de asemenea, și-a găsit reflectarea în toponimie: **Bașinița** (din băşinița porcului); **Brănka** (din brîncă "Salcornia herbacea"); **Karpina, Karpinina** (din carpin); **Maceș** (din măceș); **Poiluşa** (din paliuș "paie, păiuș"); **Tufano** (din tufan); **Tufata** (din tufă); **Tărșata** (din tîrș); **Uștiuliţa** (din prepoziția u + știuleți) etc.

e) Două hidronime sînt derivate din cuvinte românești care indică temperatura apei: **Gerata** (din ger); **Kaldoveţ** (din cald + -ov + -eţ).

f) O serie de toponime sînt legate de ocupațiile locuitorilor: **Bacia, Baciata, Baci Skok, Bacikuiat Pojar, Bacișta, Baciște, Bacișteno, Bacișteto** (din baci, băcie); **Linguri, Lingurite, Lingurskoto** (din linguri); **Lumpari, Lumparski Slogove** (din lupari "vînători de lupi"); **Roraci** din **Aroraci** (din aurar + aci); **Vakarel, Vakareţ** (din văcar); **Vitinea** (din vite) etc.

g) Unele toponime indică anumite lucrări efectuate pe locul denumit - construcții, poduri, drumuri, fîntîni: **Armalui** (din arma lui). Acest toponim conține elipsa unui nume de persoană. Este atestat în raionul Lom, într-un loc care mai

păstrează urmele unei cetăți; **Boltata** (din bolți); **Gropăta** (din groapă), **Grupanea** (din gropan); **Kalea Vacii**; **Kastel, Kasteleț, Kastelka, Kastelskoto** (din castel); **Puțul Moș Kadăn**; **Sapateveț**; **Sapatoveț, Sapateș** (din săpat) etc.

h) Numeroase nume topice bulgărești au la bază antroponime românești sau apelative legate semantic de om: **Bolduvin, Baldoventi** (din Baldovin); **Barbatin** (din bărbat); **Basarabove** (din Basarab); **Bunovo, Bunaia** (din bun); **Eporan, laporan** (din lepuran); **Moș Kadan**; **Șerban, Șarbaniță, Șarbanski, Șerbanska Mahala** (din Șerban); **Vintilovite Kășli** (din Vintilă) etc.

i) Cîteva oiconime bulgărești s-au format de la oiconime românești: **Brail** (din Brăila); **Dibnea** (din Dibești); **Kalafat**.

j) S-au format din entopicul românesc **baltă** toponimele **Baltata, Gorna Balta**.

k) Unele locuri își leagă numele de anumite întîmplări, tradiții, legende: **Bailovo** (din băile); **Bazait** (din bîzîit); **Fritene** din **Frita, Fritea** (din frică); **Gavnos** (din găunos); **Gropadeban** (din groapa de bani); **Sperla** (din sperlă).

Am descoperit și noi cîteva toponime bulgărești de origine română: **Burel** (din bourel, pui de bour); **Keremizüte** (din cărămizi); **Kerkeluşa** (din cercelus); **Boeriță** (din boierită, feminin diminutival de la boier); **Krivulea, Ibova Krivul** (din bulg. kriv "strîmb" + sufixul **-ul** de origine română, care provine din articolul hotărît); **Gruhuită** (din grohăit); **Saruina** (din cuvintele vechi românești **sărune, sănun, sărună** "loc unde ling oile sare"); **Bukuriţa, Bukura, Bukora** (din Bucura); **Valoga** (din **valiuga, valioga**, cuvînt vechi românesc care a evoluat fonetic în **văiugă, văioagă**); **Kornet** (din **cornet**, substantiv colectiv pentru **corni**); **Kukuleveț, Kukuleviţa** (din cucul + ev + eț); **Lepetura**, rîu (din **lipitoare**). [16]

Toponimele românești din Bulgaria sînt foarte numeroase. Numai în raionul Sofia profesorul universitar doctor docent I. Duridanov a descoperit 44 de toponime de proveniență română. [17]

Și în Iugoslavia se întîlnesc toponime românești de ordinul sutelor. Dorin Gămulescu semnalează 1500 de microtoponime și antroponime românești în Iugoslavia: **Kulme, Kraku Kolufir, Kosta Ilia, Desul Mare, Cioka Robule** (din Ciocul robului), **Tilva Mika** (din Tilva Mică), **Tilva Roş** (din Tilva Roșie), **Kurmatura, Tilva Înalta** etc. etc. [18]

4. Toponime turcice certe nu sînt decît **Marlauz**, coastă pe Dealul Mățăului și **Teleorman**, rîu și vale din sudul Argeșului. Nu știm ce înseamnă **Marlauz** la origine, dar este turcic după formantul **-uz** care se întîlnește în Oituz și ca cuvînt independent în **Valea Uzului**. Acest **uz** se leagă de popoarele turcice **uzii, găgăuzii** (numiți de români **găgăuți**, de unde vine și epitetul **găgăuță** "prost"). Afară de **uzi**, în țara noastră, mai ales în Moldova de sud și vestul Munteniei au mai existat **pecenegi** și **cumani**.

Anumiți istorici și lingviști consideră **Pecineagu**, munte pe Valea Dîmboviței, și **Coman**, toponime turcice (adică pecenege sau cumane), dar acestea sînt incerte. **Pecineagu** și **Coman** (ultimul are două variante de accent: Cóman și Comán, ultimul se întîlnește în Stănești, com. Corbi) sînt antroponime de origine turcică, dar toponimele **Pecineagu** și **Coman** sînt românești, deoarece au fost date de români. Ba mai mult, persoanele care au asemenea nume (vezi și **Poţincu** din **patinc, potinc** "peceneg" în pronunțare grecească) nu sînt neapărat urmași ai pecenegilor sau cumanilor, întrucît aceste antroponime pot proveni din porecle și

atunci nu mai indică originea etnică. Ca poreclă este posibil orice cuvînt - **Crocodil, Hipopotam, Mafiotu, Japonezu** etc. Un lucru este sigur, toponime ca **Pecineagu** și **Fîntîna lu Coman** (sat Cotești, com. Godeni) ne amintesc de existența etniilor respective pe teritoriul patriei noastre.

În com. Vulturești se întîlnește numele topic **Corlomuz** care nu este turcic. El se explică prin faptul că sătenii din această zonă erau iobagi pe moșia Mînăstirii **Cotlomuz** de la Muntele Athos.

5. Imensa majoritate a toponimiei argeșene, cu mult peste 99%, este românească. Toponimele românești din Argeș sînt de ordinul zecilor de mii, iar toponimele de origine străină (slave și turcice) sînt în jur de 25.

Să vedem după ce criterii s-au format toponimele românești:

a) de la antroponime care desemnau un posesor al locului sau o persoană, căreia i s-a întîmplat ceva în locul respectiv: **Perticăreasa**, pădure din Babaroaga-Mozăceni care aparținea lui Perticari; **Ghica**, șes în același sat; **Drumu Petcului**, drum în același sat; **Vălceaua Marichii**, vălcea în Mîrghia, **Lacul Petrache, Roșoganu**, cîmp în același sat.

b) de la fauna locală: **Valea Căprăreții** (sat Rucăr), **Valea Porcului** (ibidem), **Valea Purcărețului** (ibidem), **Padina Șerpilor** (ibidem), **Colțu cu Șerpăria** (com. Stoenești), **La Porcărie** (com. Cetățeni), **Valea Șoimării** (com. Cetățeni); **Mierlele** (coastă în com. Corbi); **Valea Ursului** (Mărcuș-Cîmpulung).

c) de la flora locală: **Frăsinet, Sîngeriș** (sat Vernești, com. Valea Danului); **Lunca Alunului, Paltinul**, munte, **Tisa**, coastă, **Izvorul Ulmului** (toate pe Valea Cernatului); **Zărzănelul** (poiană pe Valea Cernatului), **Valea Richitișului** (com. Cetățeni), **Puru** (coastă în Cetățeni, pur "usturoi sălbatic"); **Valea Perilor** (ibidem), **Brusturet** (vale în com. Dîmbovicioara), **Piscu cu Afenișul** (sat Pîrîești, com. Corbi); **La Stejar** (sat Poinărei, com. Corbi); **Sîngeretul, Aluniș** (com. Corbi), **Ulmul** (fînețe în com. Nucșoara), **Ferigile** (coastă în com. Nucșoara), **Socetul** (coastă în com. Nucșoara) etc.

d) de la culturile locale: **Măzăriști** (loc în sat Vernești, com. Valea Danului); **Țarină** (com. Domnești); **Grădinăriile** (sat Moara Mocanului, com. Leordeni); **Ferma Mare** (sat Valea Mare, com. Ștefănești); **Cepari** (com. Poiana Lacului); **La Vie** (ibidem); **Poiana Inului** (sat Blaj, com. Tigveni).

e) de la nume de persoană: **Albota** (pîrîu, sat); **Lupul** (vale în sat Gura Văii, com. Albota); **Piscul Radului, Vălceaua Olarului** (ibidem); **Troița Mogoșeștilor, Șoseaua de la Bădicea** (sat Vața, com. Vedea); **Gîrla Nenciului** (sat Racovița, com. Colibași); **Moțocu** (pădure în satul Gura Văii, com. Albota); **Pădurea lu Lahovari** (sat Leordeni); **Piscul Ghineștilor** (sat Poiana Lacului).

f) de la orientarea în teren, adică cele topografice: **Izvoru de Jos** (sat în com. Vedea); **Săticul de Sus** (sat în com. Rucăr); **Cerbu din Deal, Cerbu din Vale** (sate ale com. Albota); **Pe sub Branițe** (sat Mareș, com. Albota); **Pe sub Fagi** (ibidem); **Putina Unu, Putina Doi** (vălcele, ibidem); **Sub Coastă** (ibidem); **Fața Dealului Vacii, Coada Vacii, Dosu Vacii** (sat Cotmenița, com. Albota); **Între Gîrle** (sat Leordeni); **Între Părauă** (sat Corbi); **Tre Slănice** "Între Slănice" (sat Slănic, com. Aninoasa).

g) de la o metaforă care sugerează forma locului, aspectul reliefului: **Scaunele** (sat Stănești, com. Corbi), **Rotunda** (poiană pe Valea Topologului);

Treapturi (coastă vălurită în sat Gura Văii, com. Albota); **Pe sub Guşi** (sat Pîrîieşti, com. Corbi).

h) de la culoarea predominantă a locului: **Izvorul Negru, Gruiul Negru** (Valea Cernatului); **Valea Roşie** (sat Pîrîieşti, com. Corbi); **Copacii Văruiţi** (pădure cu fagi albi în sat Stăneşti, com Corbi); **Pămîntul Roşu** (ibidem); **Malul Roşu** (sat Corbşori, com. Corbi); **La Pietrele Albe** (sat Poinărei, com. Corbi); **Lacul Bălţat** (sat Tigveni); **Galbăna,** munte de marmură pe Valea Rîului Doamnei), **Galbenul,** rîpă cu pietre galbene (sat Bădeni, com. Stoeneşti).

i) de la ocupaţiile localnicilor: **Firăstrăiele, Izvorul Mutătorii, La Cărbunaru** (pădure în Cetăţeni), **La Topile** (loc unde se topeau inul şi cînepa în Cetăţeni); **Cărbune** (platou unde se făcea mangal în com. Domneşti); **Frunzaru** (loc cu claie de crengi cu frunze pentru capre în com. Corbi); **Ogrăzi** (com. Albeştii de Argeş); **Drumul de la Moară** (sat Valea Uleiului, com. Albeştii de Argeş); **Piscul Viilor** (sat Purcăreni, com. Micesti); **Stîna Mare** (coastă pe Valea Topologului); **La Mutătoare** (coastă pe Valea Vîlsanului); **Uliţa Lînării** (Prundu - Piteşti, unde a fost maşină de lînă).

j) de la însuşirile unor locuri: **Muchia Înaltă** (deal în Stoeneşti); **Valea Rea** (com. Cetăţeni); **Coasta frumoasă** (sat Corbşori, Com. Corbi; sat Slănic, com. Aninoasa); **Piscu ăl Înalt** (cătun Pîrîieşti, com. Corbi) etc.

k) de la caracteristicile solului: **Poiana cu Muşuroaiele** (sat Corbşori, com. Corbi); **Glodoasa** (vale în acelaşi sat); **Căldarea Pietroasă** (Valea Topologului); **Glodul** (sat Racoviţa, com. Colibaşi); **Bolovanul** (coastă în Tigveni).

l) de la dimensiunile locului: **Dealul ăl Mare** (sat Valea Uleiului, com. Albeştii de Argeş); **Poiana Mare** (sat Pîrîieşti, com. Corbi); **Piscul ăl Lung; La Linia Mare, La Linia Mică** (zone din satul Cerbu, com. Albota); **Larga, Lărguliţa** (văi în satul Păduroiu), **Lunca Mare, Lunca mică** (sat Tigveni).

ETIMOLOGII NOI

În continuare vom prezenta unele etimologii stabilite de noi în ultimii ani.

Alimana, pădure şi păşune în satul Brăduleţ (Brătieni), com. Brăduleţ (Brătieni). Provine din antroponimul **Aliman**, pe care N. A. Constantinescu îl derivă din **Alaman**, etnic german, numele unui popor vechi german subjugat de francii lui Clovis. [19] Toponimul a căpătat formă feminină, deoarece termenii entopici **pădure** şi **păşune** sînt de gen feminin. Trecerea de la masculin la feminin este frecventă în toponimia românească (vezi Draca, Pogana, Strigoaia, Catîra etc. [20]

În comuna Domneşti, situată în comuna Brăduleţ, am întîlnit supranumele **Aliman**.

Apeş, poiană în comuna Şuici. Toponimul are la bază antroponimul **Apeş**, care astăzi nu se mai întîlneşte. În judeţul Argeş l-am întîlnit în sintagma **moş Apeş**, folosită numai ca formă de adresare către cineva care încearcă să efectueze o muncă peste puterile lui, deci cu sensul "e greu pentru tine; nu eşti în stare; eşti prea moale şi nevoiaş ca să faci ceva".

Vălceaua lu Bîţan, vîlcea în satul Ţîrdeşti, comuna Moşoaia. Fără îndoială, în explicarea etimologiei acestui toponim trebuie să pornim de la apelativul **bîţan**, care în judeţul Argeş înseamnă "specie mai mare de streche a vitelor". DM dă la cuvîntul **bîţan** sensul "mic ţînţar care tremură din picioare cînd stă pe loc". Analizînd structura toponimului (articolul hotărît antepus) ar trebui să ajungem la concluzia că Bîţan este un antroponim (foarte probabil o poreclă) provenit din apelativul în discuţie. În sprijinul acestei ipoteze vine şi latura semantică: **bîţanul** este prea mic pentru a da denumirea unei vîlcele. În formă de plural (Vălceaua Bîţanilor) acest substantiv putea deveni un component al toponimului compus.

Valea lu Boreţ, Valea Boreţului, Valea Boureţului, Valea Bureţilor, vale în pădure în satul Poduri, com. Corbi, jud. Argeş. Am expus variantele în ordinea descrescîndă a frecvenţei. Considerăm necesar să luăm în discuţie trei etimoane: **boureţ** (formă diminutivală a substantivului **bour**), **Boreţ** (antroponim de origine slavă format din radicalul **Bor** cu sufixul **-eţ**) şi **burete**.

N. A. Constantinescu derivă toponimul **Boureţul** din apelativul **boureţ** "pui de bour" (op. cit., p.213). Pe Valea Rîului Doamnei există muntele **Boreţu** (variantă frecventă) şi **Boureţu** (variantă mai puţin cunoscută).

Noi considerăm corectă etimologia dată de N. A. Constantinescu. În trecut bourii şi zimbrii trăiau nu numai în Moldova, ci şi în întreaga zonă a Carpaţilor şi chiar în Balcani. Academicianul Iorgu Iordan atestă toponime formate de la **bour** (**Vîrful Bourului, Boureni, Borul**) în Hunedoara, Buzău, Prahova, Vîlcea (op. cit. p.560). Domnia sa afirmă: "Atestările, în general bogate, existentente în dicţionare cu privire la **bour** provin tot numai din izvoare moldoveneşti (de astă dată fără nici o excepţie). Toponimia contrazice iarăşi, deşi mai puţin izbitor decît la **zimbru**, informaţiile date în dicţionare (care, trebuie să precizez, nu afirmă că **bour** ar fi circulat sau ar fi circulînd prin Moldova, ci prezintă citate exclusiv moldoveneşti, ceea ce, pînă la proba contrară, vorbeşte în sensul arătat aici)" (ibidem).

Pe văile Rîului Doamnei şi Argeşului am întîlnit toponimele **Zimbru, Poiana Zimbrului, Coasta Zimbrului**. Numele topic **Burel** (culme în Balcanii Apuseni) provine din rom. **bourel**, diminutiv de la **bour**.

Variantele **Valea Boureţului** şi **Valea lu Boreţ** pot fi explicate prin evoluţia fonetică şi de structură a formei mai vechi **Valea Boureţului**. Căderea lui **u** a fost provocată de uşurarea pronunţării. Înlocuirea articolului enclitic cu cel proclitic nu este un fenomen rar în toponimia noastră. Noi am întîlnit multe toponime compuse în care articolul proclitic se ataşează nu unui antroponim, ci unui apelativ: **Pîrăuţele ale lu Piscu Tomii** (Berevoieşti Pămînteni), **Pîrău lu Gruiu Mare, Moara lu Ciunget** (ibidem), **În Coasta lu Cireş** (satul Blidari, com. Goleşti, jud. Vîlcea), **Valea lu Negru** (ibidem) etc. Referitor la ultimul toponim menţionăm că **Negru** nu este antroponim, ci elipsă a denumirii topice **Dealul Negru**, deal unde îşi are obîrşia valea amintită. Desigur, structurile de mai sus se explică prin analogia cu construcţiile similare în care articolul proclitic se ataşează unor antroponime **Valea lu Ivan, Poiana lu Bran**.

Analogia cu toponime de tipul **Poiana lu Bran, Deasupra Poienii lu Bran, În Prunii lu Niţă, Biserica lu Enache, La Fîntîna lu Sumpietru, Valea lu Enache, Scoaca lu Căciulă, Poiana lu Gilă, Lacu lu Mihai, Colţu lu Moş Badea** (toate

din Poduri și satele aceleiași comune) a provocat transformarea toponimului **Valea Boreţului** în **Valea lu Boreţ**. Acest lucru s-a întîmplat după dispariţia bourilor, cînd cuvîntul și-a pierdut sensul lexical, s-a deetimologizat și a început să fie perceput ca un antroponim.

Valea Bureţilor este o variantă foarte puţin răspîndită. Este un caz tipic de etimologie populară în toponimie. De fapt este singura formă căreia informatorii au putut să-i dea o explicaţie.

Bubulău, Bubulău Curăturii, deluleţ în formă de movilă (satul Pîrîieşti, com. Corbi). Una din explicaţiile informatorilor ("deal ca o moghilă mare, ca un buboi") merită a fi luată în seamă pentru stabilirea etimologiei. Forma de relief justifică comparaţia cu un buboi.

În graiul local nu există cuvîntul **bubulău** și credem că nici nu a existat. **Bubulău** este o creaţie metaforică pentru denumirea locului respectiv. S-a format din **bubuliţă** prin substituire de sufix. Diminutivul **bubuliţă** nu era adecvat pentru denumirea unui deluleţ.

De aceea de la acest cuvînt s-a format augmentativul **bubulău**. În graiul local sufixul **-ău** formează atît depreciative, cît și augmentative: **hăplău** "om înalt"; **nătărău, năclău** "prost", **măcălău** "om cu capul mare", **prostălău, tăntălău** "mare tont", **julercău** "jerseu învechit, ros, tocit". În vorbirea localnicilor, sufixul **-ău** este destul de obișnuit și de multe ori provoacă schimbarea genului: **cremănău** "mămăligă vrtoasă, tare"; **lăcău** "lăcărie, apărie, apă multă vărsată pe jos"; **hălălău** "hălălaie, gălăgie mare". Deci **cremene-cremănău, lăcărie-lăcău, hălălaie-hălălău**.

La Budurău, Fîntîna de la Budurău, știubei (în pronunţarea locală "știubeu") în Corbi. Toponimul s-a format din substantivul **buduroi** "știubei", prin înlocuirea sufixului **-oi** cu sufixul augmentativ **-ău** (vezi mai sus **bubulău**).

Bughea, pîrîu, vale, sate (Bughea de Jos și Bughea de Sus, sate ale comunei Albești); **Bughiţa**, pîrîu și vale în com. Lerești. N. A. Constantinescu consideră inacceptabilă etimologia propusă de V. Bogrea (din Budea), dar nu propune altă etimologie (op. cit. p.250). Noi credem că etimonul acestor nume topice este apelativul bine cunoscut în nordul Argeșului (mai ales în fostul judeţ Muscel, unde se întîlnesc toponimele în speţă) **boaghe** "ceaţă". DA dă la cuvîntul **boaghe** sensul "negură, ceaţă" și-l localizează în zona Bran - Muscel, bazîndu-se pe C. Rădulescu Codin. Inspectorul general de la Ministerul Învăţămîntului, fostul student al meu și colaborator la culegerea toponimiei argeșene, Gheorghe Bănică, ne relatează că pe Valea Bughii, în com. Godeni, substantivul **boaghe** are și varianta **bughe**.

În zona de munte ceaţa, **boaghea**, este un fenomen meteorologic obișnuit. Desigur, numele topic Bughea a fost dat la început văii, apoi pîrîului și satelor așezate în această vale.

Un toponim analog cu Bughea este **Maglavit** din judeţul Dolj, pe care Gheorghe Bolocan îl derivă din bg. **măglăvit** "ceţos". [21]

Muntili Chirvasiului, munte pe Valea Bughii. N. A. Constantinescu atestă antroponimul **Chirvasiu**, pe care îl consideră compus din **Chir** și **Vasilie** (op. cit.). Etimonul lui **Chirvasiu** poate fi însă lat. **Gervasius**, pătruns în limba română prin filieră slavă. În judeţul nostru am întîlnit acest nume în comuna Domnești. [22]

Dim, măgură împădurită formată din două părți (**Dimu ăl Mare** și **Dimuleț**) între satele Pîrîiești, Stănești și Corbșori (pronunțat Corșori), comuna Corbi. Informatorii au dat ca etimon **Dima**, prenumele unui pădurar, de care cei mai bătrîni își mai amintesc încă. Explicația nu poate fi acceptată din două motive: în primul rînd, denumirea trebuie să fie mult mai veche, deoarece desemnează o formă de relief importantă - o culme mare împădurită care desparte trei sate; de altfel toponimul **Dim** este atestat în 1650 într-un document despre semnele hotarnice ale moșiei Stănești, [23] în al doilea rînd, **Dim** ne trimite mai curînd la antroponimul **Dimu** decît la **Dima**. Căderea lui **u** era de așteptat într-un grai în care se întîlnesc hipocoristice fără **u**: **Din** (din Constantin), **Nel** (din Ionel).

Pă Dimuleasa, vale cu pomi fructiferi în satul Valea Mare, com. Bălilești. Sufixul **-easa** ne indică un antroponim feminin derivat de la **Dimu**.

Pîrău Durii, pîrîu și vale în satul Pîrîiești, com. Corbi. În satul respectiv se întîlnește apelativul **dură** cu sensurile: 1.rotiță de la ochiurile mașinii de gătit (în mijlocul rotițelor se găsește **căpeneacul**); 2.rotulă; 3.bucată de lemn rămasă de la retezarea bușteniior la capete care se folosește pentru foc. Acest apelativ nu poate fi etimonul toponimului în discuție. Primele două sensuri cad de la bun început, al treilea nu poate fi acceptat, deoarece pîrîul respectiv, cu un sol pietros, lipsit de vegetație, n-a putut avea niciodată exploatări forestiere.

În acest caz, toponimul poate fi derivat numai din antroponimul feminin **Dura**, pe care N. A. Constantinescu îl consideră un hipocoristic de la Tudora (op. cit. p.46). Pînă acum cîțiva ani în Pîrîiești mai trăia o femeie care se numea **Durica**. **Durica** este, evident, un diminutiv al lui **Dura**.

Poiana Gablea, poiană pe Valea Vîlsanului, la nord-vest de satul Brădet. **Gablea** reprezintă, fără îndoială, forma modificată fonetic a antroponimului **Gabrea**. Trecerea lui **r** la **l** se întîlnește în antroponimia română (**Gliga, Gligo, Gligul** din forma apocapată a lui **Grigore**, transformat prin disimilare în **Gligore**), iar în limbajul copiilor este un fenomen frecvent. În zona Brădetului, în limbajul afectiv, substantivul **verișoară** are forma de alintare **șoală**.

Geabelea, munte în comuna Stoenești; **Părău Geabelii** (ibidem). În satul Stănești, comuna Corbi, am întîlnit antroponimul **Geabelea** și considerăm că un astfel de antroponim a stat la baza toponimelor în discuție.

Lacu Ghișii, Poiana Ghișii (denumirea nouă pentru ambele - **La Canton**), lac și poiană în satul Pîrîiești, com. Corbi. Explicația informatorilor ("era mulți **ghișeni**, da s-a uscat") nu este corectă, deoarece, în acest caz, numele topic trebuia să fie **Lacu Ghișenului** sau **Lacu Ghișenilor**. **Ghișa** este forma palatalizată a numelui de persoană feminin **Vișa**. În graiul local, palatalizarea labio-dentalei sonore este un fenomen frecvent: **ghine** (vine), **ghezure** (viezure), **gher** (vier), **ghespe** (viespe).

Goldoaie, Goldoaili, culme cu gîlme în comuna Cetățeni. Considerăm că acest toponim se leagă etimologic de apelativul **ghiold**, care în județul Argeș mai ales în fostul Muscel are sensurile "gîlmă, umflătură, chist" ("mi-a ieșit un **ghiold** la ceafă"), "neregularitate pe suprafața unui obiect" ("nu pot să dorm pă salteaua

asta, că are **ghiolduri**, mă-nglodește"). Prin atașarea sufixului **-oi** substantivul ghiold a căpătat forma augmentativă **ghioldoi** (vezi **pietroi, măturoi, lăboi**) cu pluralul **ghioldoaie**.

Cuvîntul s-a modificat apoi prin depalatalizarea lui g (**Goldoaie**). În graiurile argeșene depalatalizarea este un fenomen frecvent: **prin - pîn, din - dîn, zic - zîc, ține - ține, singur - sîngur** etc.

Valea Gurgura, vale; **Pă Gurgura**, uliță; **Fîntîna Gurgura**; **Vălceaua Gurguricea**, vîlcea; toate formează o zonă a satului Ciocănăi, comuna Moșoaia. Etimonul toponimului **Gurgura** este, după părerea noastră, antroponimul **Gurgur**, pe care N. A. Constantinescu îl derivă din sîrbo-croatul **Grugur** (Grigore). Trecerea la feminin putea să se producă în cadrul antroponimiei (**Gurgura**, soție, fiică sau fină a vreunui **Gurgur**) sau al toponimiei (vezi **Călugăra, Cerchezele, Cojana, Draca, Frînca, Secuia, Sarba**. [24])

Groapa Ieroaie, în satul Lunca Gîrtii, com. Stoenești. **Ieroaia** este un antroponim derivat din numele de persoană masculin **Iaru**. În Lunca Gîrtii și în satele din jur numele **Iaru** se întîlnește frecvent începînd cu secolul al XVII -lea. [25]

Forma inițială a toponimului **Groapa Ieroaie** trebuie să fi fost **Groapa Ieroaiei** (genitiv vechi, acum în graiul local s-ar spune **Groapa Ieroaii**). Căderea lui **i** final se poate explica prin dispariția numelor **Iaru, Ieroaia**, precum și prin pronunțarea rapidă.

Scondile, coaste prelungi în satul Corbșori, com. Corbi. Numele topic are ca etimon antroponimul vechi, puțin frecvent, **Condila**, atestat de N. A. Constantinescu (op. cit.). Apariția lui **s** parazitar la începutul cuvîntului se întîlnește în graiul local: **scoborî, sfulgera, sfulgerătură**. **E** final este desinență de plural.

Tîncava, Valea Tîncăvii, vale în satul Bădeni, com. Stoenești. Considerăm că la originea acestui nume topic a stat antroponimul vechi de origine cumană **Tîncabă**. Înlocuirea lui **b** cu **v** este explicabilă, deoarece amîndouă sînt consoane labiale.

Vîrnava, pășune, pîrîu în comuna Tutana. Numele topic provine din antroponimul **Vărnava**, variantă a lui **Varnava**. Dicționarul lui N. A. Constantinescu conține și numele **Vîrnav** care atestă trecerea lui **ă** în **î**.

Vălvătoarea, coastă cu ridicături de teren în comuna Nucșoara. Un apelativ **vălvătoare, vîlvătoare** nu am întîlnit. Considerăm că toponimul s-a format prin contaminarea cuvintelor **vîlvă** și **vîltoare**.

Substantivul **vîlvă** este atestat de Traian Cantemir [26] în județul Vîlcea cu sensul "vîltoare, bulboană, în rîu". Cuvîntul **vîltoare** are și sensul de "vijelie". Numele locului putea fi dat de urma unei vijelii, a unei ploi torențiale, cînd apa, șuvoaiele se "**învîltoreau**", formau "vîltori", "vălvători" pe terenul cu ridicături al pantei.

Vlezea, coastă în satul Pîrîlești, com. Corbi, **Valea Vlezii, Pîrău Vlezii** (ibidem). Considerăm că acest toponim are ca etimon antroponimul feminin **Vlada**. **Vlezea** poate fi un nominativ refăcut după genitiv. (**Vlăzii - Vlezii - Vlezea**). În satul vecin, Domnești, am întîlnit un asemenea caz: **Barangă**, genitiv **Bărăngii**, nominativ **Bărăngea**. [27] Nume de locuri formate de la **Vlad, Vlada** cu trecerea lui **d** în **z** se întîlnesc în toponimia românească: **Vlăzile**, loc în com. Vitomirești, jud. Olt; **Vlazii**, cătun în com. Uda.

RECONSIDERAREA UNOR ETIMOLOGII.
ETIMOLOGIA POPULARĂ. LEGENDĂ ŞI ETIMOLOGIE

În judeţul nostru, mai ales în mediul intelectual, circulă o serie de etimologii toponimice eronate larg răspîndite. Deoarece în ţara noastră, după cum arăta acad. Alexandru Graur, se manifestă un deosebit interes faţă de fenomenele lingvistice şi lingviştii amatori greşesc de cele mai multe ori, considerăm necesar să lămurim aceste probleme.

Se consideră că numele capitalei judeţului Argeş provine din verbul **a se piti**. Pornind de la G. I. Lahovari [28], Petre Popa, Paul Dicu şi Silvestru Voinescu, autorii Istoriei municipiului Piteşti (Bucureşti, 1988) consideră că oiconimul Piteşti s-a format de la termenul "pitit", deoarece oraşul este aşezat într-un loc ascuns, "pitit" printre păduri. Autorii citaţi resping teza marilor istorici Nicolae Iorga [29] şi C. C. Giurescu [30] conform căreia toponimul Piteşti s-a format din antroponimele **Pitu** (1) sau **Pitea** (**Pita**), un strămoş care avea posesiuni în această zonă.

Important este faptul că toţi lingviştii au acceptat etimologia propusă de N. Iorga şi C. C. Giurescu, nici un specialist în onomastică n-a acceptat teza nejustificată lingvistic, că Piteşti s-a format din **piteşti** sau **pit** + **eşti**. Nu avem în limba română nume de localităţi formate de la pers. a II-a sg. a unor verbe, gen **Muncesti, Priveşti, Păzeşti** etc. Singurele nume de sate provenite de la verbe s-au format din participii adjectivate (**Risipiţi, Adunaţi** etc.) care desemnau tipul localităţilor respective. Numele de localităţi terminate în **-eşti**, cele mai numeroase din România, s-au format de la antroponime şi, de regulă, desemnează urmaşii întemeietorului satului sau oraşului respectiv: urmaşii lui **Bucur** (nume format dintr-un radical dacic) erau **Bucureşti**, ai lui **Stan** - **Stăneşti**, ai lui **Ion** - **Ioneşti**, ai lui **Dragomir** - **Dragomireşti** etc.

Mulţi argeşeni (nelingvişti, bineînţeles) socotesc că numele frumoasei păduri **Trivale** de lîngă Piteşti ar fi compus din numeralul **trei** evoluat fonetic şi substantivul **vale**. Asemenea aberaţii gramaticale în limba română nu există. Nu putem spune "trei vale", "trei deal", "trei luncă", "trei pădure". Etimologia pădurii **Trivale** a fost stabilită de cunoscutul lingvist Vasile Bogrea pe care îl citează Iorgu Iordan: "Mulţi români se vor fi gîndind la **trei** + **văi(le)**, bineînţeles cu aceeaşi pierdere a simţului lingvistic pentru aspectul iniţial al formaţiei, după cum vor fi analizînd la fel numele topic **Trivalea** (Argeş) pe care V. Bogrea, AIIN I, p.388, n.5, îl scoate din numele de persoană **Trivali**, etnic la origine (Trivalloi "populaţie tracă în Serbia şi Bulgaria de azi")" (op. cit. p.494).

Foarte controversate din punct de vedere etimologic sînt numele topice legate de apelativul **doamnă**. Majoritatea filologilor si a oamenilor de cultură consideră că asemenea nume topice ca **Doamna, Pe Doamna, Rîul Doamnei, Pietrele Doamnei, Colţii Doamnei, Valea Doamnei** etc. se leagă de apelativul doamnă "soţia domnitorului". Această opinie a împărtăşit-o şi marele specialist în toponimie, academicianul Iorgu Iordan (op. cit. p.212-213).

Un punct de vedere cu totul diferit au G. Giuglea, G. Ţepelea, M. Z. Mocanu şi O. Proca, autorii studiului citat deja de noi **Argeşul în lumina toponimiei**. Aceştia

consideră că **doamnă** nu este soția domnitorului, ci **nevăstuica**: "**Rîul Doamnei**". Pentru explicarea acestui nume topic, localnicii invocă o întîmplare romantică: o doamnă s-ar fi înecat în acest rîu, de unde numele de Rîul Doamnei. În realitate nu e vorba de o "doamnă" ci, așa după cum a explicat R. Menendez Pidal în **Origines del espagnol**, trebuie să plecăm de la o credință populară potrivit căreia numele nevăstuicii (lat. mustela) era tabu la multe popoare (de ex. în italiană i se spune **donna, donnola**). Datorită acestei credințe s-a ajuns și la noi ca nevăstuica să primească diverse numiri ca **muiere, doamnă, fetiță, niviscă** (Alești, reg. Crișana) **helghe, helge** etc. Deci Rîul Doamnei însemnează rîul pe lîngă care trăiește nevăstuica, iar pentru a îmblînzi acest animal și a nu face rău la vite, i se spune "doamnă".

Forma **helghe** pentru nevăstuică ne-a fost confirmată pe teren la Mînicești (com. Băiculești), iar forma **helce**, plural **helci** în Valea Iașului unde termenul însemnează "nevăstuica albă". Informatorul a întrebuințat la cererea noastră cuvîntul într-o frază: "Hai la vînătoare să împușcăm **helci**".

În com. Dîmbovicioara există forma **helci** (ș.m.) cu sensul de bărbătușul nevăstuicii, care este de culoare albă, mai gros și mai scurt decît femela. Tot aici există expresia "alb ca helciu" (la care adăugăm noi construcția din zona Berevoiești - Corbi "l- am spălat de l-am făcut helci". I. Moise). Toponimia regiunii reflectă diversele numiri date nevăstuicii. Astfel, topicele **Poiana Doamnei** (Aref), **Vîlceaua Muierii** și **Pădurea Muierii** (Colibași), unde cresc nevăstuici, se referă nu la o doamnă sau la o femeie oarecare ce putea fi numită (ex. Lupoaia, Măndoaia), ci la "nevăstuică" (op. cit. p.89-90).

Deci pentru **nevăstuică** autorii citați folosesc sinonimele **doamnă, muiere**. Dar, în virtutea aceluiași fenomen de limbaj denumit **tabu** sau **interdicție de vocabular**, în anumite zone din România **muiere, fată** înseamnă "o zînă rea" în genul **ielelor**. "Numeroase exemple, arată M. Homorodean, din diverse părți ale țării, demonstrează însă că numiri topice, formate cu ajutorul acestui termen (fată, I.M.) au o semnificație mitologică, atunci cînd ele sînt date unor locuri cu ruine sau unor formații "bizare" ale naturii (peșteri, stînci, lacuri etc.). De fiecare dată, în asemenea cazuri, avem a face cu o valoare aparte a numelui și termenului: cea de eufemism pentru "zînă". De altminteri, în credințele populare **fetele cîmpului** (sau **codrului, vîntoaselor**), **fata pădurii** etc. sînt fie înseși ielele, fie alte zîne (răuvoitoare), care se ațin pe la răscruci și prin alte locuri (considerate rele).[31)]

Deci **doamnă** în limba română veche putea să însemne nu numai "soție de domnitor" și "nevăstuică", ci și "zînă rea". În acest caz de unde s-au format toponimele **Rîul Doamnei, Pietrele Doamnei, Poiana Doamnei** etc.? Este foarte greu de precizat, dar se știe că în România asemenea denumiri sînt de ordinul sutelor și ne vine foarte greu să credem că **Pietrele Doamnei** din masivul Bucegi își trag numele de la soția vreunui domnitor. În feudalism doamnele și domnițele nu făceau alpinism sau turism, prin vîrfurile Bucegilor nu erau locuri de trecere spre Ardeal pentru doamne (aceste treceri erau pe Valea Prahovei, pe la Rucăr - Bran, deci ocoleau Bucegii). Deci în anumite denumiri cu formatul **doamnă**, etimonul **doamnă** "soție de domnitor" este exclus și atunci trebuie să apelăm la cuvintele tabu **doamnă** "nevăstuică" și **doamnă** "zînă răuvoitoare". Considerăm că în cazul unor anumite toponime compuse putem apela la doamnă "zînă răuvoitoare" (**Balta Doamnei, Colții Doamnei, Iazul Doamnei, Lacul Doamnei**), în alte cazuri - la **doamnă** "nevăstuică" (**Pădurea Doamnei, Muntele Doamnei**), și în altele - la

doamnă "soție de domnitor" (**Fîntîna Doamnei, Valea Doamnei, Satul Doamnei, Dealul Doamnei**). (Exemplele sînt luate din I. Iordan, op. cit. p.212 -213).

Iată deci că etimologia multiplă expusă în lingvistica noastră de acad. Alexandru Graur este valabilă și în toponimie. "În studierea etimologiei cuvintelor se arată de obicei cum un cuvînt aparținînd unei epoci provine dintr-un cuvînt aparținînd altei epoci, sau cum un cuvînt aparținînd unei limbi provine dintr-un cuvînt aparținînd altei limbi. Cu aceasta s-ar părea că problema se consideră lichidată. În special dicționarele etimologice, fiind în mod necesar schematice, prezintă lucrurile în felul acesta. Foarte adesea însă realitatea este mult mai complexă: un cuvînt nu are o origine atît de net delimitată, în istoria lui se împletesc fapte numeroase care fac ca, pe lîngă cuvîntul luat ca bază pentru etimologie, în dezvoltarea cuvîntului studiat să mai intervină și alte cuvinte, din aceeași limbă sau din alte limbi." [32)]

La stabilirea etimologiei corecte a unui toponim apar și alte impedimente. Unul din acestea este etimologia populară. Aceasta este o falsă etimologie. Ea se bazează pe fenomenul psihologic, conform căruia vorbitorul se străduiește să priceapă ce rostește. Dacă vorbitorul nu cunoaște un cuvînt, el creează niște false asociații pentru a-i găsi o explicație. În acest caz el modifică puțin cuvîntul și astfel îl integrează în altă familie de cuvinte cunoscute lui.

Iată cîteva etimologii populare din toponimia Piteștiului. Peste calea ferată de la intrarea în gară, aproape de stația de autobuz, a apărut o **pasarelă**. Necunoscînd sensul cuvîntului ("pod îngust așezat la înălțime peste o cale ferată, peste un canal etc. pentru a permite trecerea pietonilor") o serie de pitești spun "Cobor la **Păsărel**, așteptăm autobuzul la **Păsărel**".

Locul cu fîntînă de lîngă Serviciul Circulație al Poliției Pitești este numit de mulți cetățeni **Abuz** sau **Abuzul de Apă**, deoarece nu mai cunosc cuvîntul vechi de origine turcă **havuz**.

Deoarece mulți pitești nu cunosc cuvîntul **fortună** "noroc, șansă, soartă", denumesc magazinul mare din centrul Piteștiului **Furtuna**.

Și în zona sătească unele toponime sînt modificate datorită etimologiei populare. Am arătat deja că în Stănești **Valea lu Boreț** sau **Valea Borețului, Valea Boureților** este denumită de unii stănișani **Valea Bureților**.

Pachet, luncă; **Pachetul Albuleștilor**, pleașe; **Pachetul Mare, Pachetul Mic**, dealuri în satul Bîrzești, com. Hîrtiești. Etimonul acestor toponime este **parchet** "fiecare dintre suprafețele în care este împărțită o pădure, în vederea exploatării ei raționale; parte exterioară, suprafață de teren pe care s-a făcut o tăiere într-o pădure." Căderea lui **r** în toponimul pe care-l analizăm se explică prin etimologie populară: după dispariția exploatărilor forestiere din zona respectivă a ieșit din uz apelativul **parchet**, iar toponimul format pe baza lui a fost asociat cu cuvîntul **pachet**, mult mai frecvent în vorbire". [33)]

La Datorie, coastă în satul Poinărei, comuna Corbi. Toponimul are la bază apelativul **dohotărie** "loc unde se prepara **dohot** din coajă de mesteacăn, fag sau pin pentru ungerea osiilor sau a cizmelor țărănești". Forma **La Datorie** a apărut prin etimologie populară: după ce cuvîntul **dohotărie** a dispărut, iar varianta lui fonetică din toponimie și-a pierdut sensul, vorbitorii au început să-și explice toponimul prin cumpărarea locului respectiv **pe datorie** și l-au modificat în acest sens.

Dovada acestui fapt o constituie toponimele **Cumpărata de la Cruce** (com. Dragoslave), **Cumpărătoarea** (sat Șerboieni, com. Buzoești), **La Cumpărătoare** (Costești), care arată că locurile pot fi denumite și după modul obținerii lor.

În jurul unor toponime, a căror origine nu este cunoscută vorbitorilor, se creează o serie de legende care joacă rol de etimologie populară. Între etimologia populară din toponime și legende există cîteva diferențe destul de semnificative. În primul rînd etimologia populară modifică puțin toponimul pentru a-l încadra într-o clasă de cuvinte cunoscută vorbitorilor (**La Pasarelă - La Păsărel, La Havuzul de Apă - La Abuzul de Apă, Valea Boreților - Valea Bureților** etc.). Legenda toponimică nu modifică numele topic, ci îl justifică.

În afară de aceasta, spre deosebire de etimologia populară, care este un fenomen pur lingvistic, legenda toponimică este și un act de creație, este o specie literară, folclorică în care se manifestă fantezia poporului, dorința lui de a lega numele de locuri de niște evenimente și fapte din istoria noastră, de a prezenta toponimia într-o formă superioară, elevată, atractivă.

Legenda toponimică ține de folclor și, la fel ca etimologia populară, nu are valoare în privința etimologiei toponimului. Dacă unele nume topice se leagă de anumite fapte, întîmplări, fenomene reale, aceasta nu mai este legendă, ci realitate, deci istorie științifică.

Vom prezenta în continuare cîteva legende toponimice din județul nostru.

Numele topic **Mățău**, sat și deal (cel mai mare din țară) are ca etimon antroponimul **Mățău**, legat etimologic de **mat** de la care s-a format cu ajutorul sufixului **-ău**. Deci ca antroponim **Mățău** a fost inițial poreclă, dată probabil vreunui măcelar sau cîrnățar, dar nu neapărat, deoarece porecla poate avea la bază cele mai neașteptate fapte sau fenomene. Antroponimul se întîlnește în Dicționarul onomastic al lui N. A. Constantinescu.

Localnicii, necunoscînd etimologia toponimului, au creat următoarea legendă: Pe acest deal este adesea ceață. Pentru a nu se rătăci sau pentru a nu se prăvăli de pe coasta abruptă, localnicii foloseau niște funii de care se țineau, cînd urcau sau coborau dealul. Atunci ei strigau unul la altul: **Te țîi, bă, te țîi?** ei răspundeau: **Mă țîu, bă, mă țîu**. Din **mă țîu** provine **Mățău**.

În satul Corbșori, com. Corbi există un lac care se numește **Lacul cu Bani**. Legenda spune că, fugind de tătari, o boieroaică bogată a încărcat sacii cu bani într-o căruță trasă de bivoli și a luat-o spre munte pentru a se ascunde. Văzînd lacul, bivolii, încălziți de arșiță și de mers, s-au repezit în lac, unde s-au înecat cu toții și banii acolo au rămas.

Iată cum înfățișează Dumitru Udrescu legenda Cetății Poenari și a satelor din jur:

"Cine n-a auzit de viforosul domn Vlad Țepeș, de isprăvile și biruințele lui împotriva dușmanilor, dinăuntru ca și din afară.

Aspru la fire și întunecat, ca și vremurile în care se zbuciuma, dîrz și neînduplecat în hotărîrile lui, isteț, viteaz, dar totdeauna drept și înțelept, el - cu țeapa într-o mînă și cu crucea-n cealaltă - a luminat pămîntul de tîlhari, de leneși și de vicleni și a ținut la respect pe cei mai crunți dușmani ai țării: turcii.

Odată boierii cei mari din Tîrgoviște, speriați de asprimea domnului, s-au adunat în taină și au pus la cale pieirea lui, uneltind să-l prindă viu în cursă și să-l ducă peșcheș sultanului.

Țepeș însă nu era omul care să cadă așa de lesne în ghiarele trădătorilor și, aflîndu-le la timp vicleșugul și uneltirea, întoarce cursa pregătită împotriva lor.

În ziua de Paști se pomenesc cu oamenii lui Vodă, că umple biserica și-i ridică netam-nesam pe toți - mic și mare, tînăr și bătrîn, bărbați ori femei - și-i aduce pe jos pînă la Curtea de Argeș și de aici pînă mai sus, unde se bat munții în capete, la o strîmtoare îngustă numită de popor Cheile Argeșului și aici poposiră.

După ce răsuflară oleacă și-și desfătară ochii pe priveliștile mărețe ale munților, Vodă - călare pe un roib aprins ca para focului - ridică buzduganul în sus, spre înălțimile amețitoare ale cheilor, către cel mai înalt colț de stîncă, pe care se mai putea zări încă niște ziduri ruinate și încruntînd sprînceana, cu glas de tunet porunci:

— Boieri și coconi, jupînese și jupînițe, voi care mi-ați urzit moartea în iatacurile voastre - priviți cuibul acela de vulturi, colo sus, să răsaie, pînă-n duminica Tomii cel necredincios, o cetate de zid să stea soarele pe fruntea ei. Auzitu-m-ați?

Și răsucind armăsarul, pieri ca o nălucă.

Și s-au așternut boierii pe lucru, fără preget, zi și noapte, care scobind în piatră cu ranga și cu tîrnăcopul, care cărînd cu spinarea materiale de jos pînă sus, cățărîndu-se pe repegușuri drepte ca peretele, numai să dea gata la zi cetatea poruncită, că știau ei că Vodă nu glumește și decît vîrful unei țepe, tot mai bine viu.

Mulți au alunecat pe povîrnișuri și s-au scufundat în adîncuri de prăpăstii fără fund, pradă vulturilor și fiarelor. Dar cu chiu cu vai cetatea cea nouă apăru în dimineața zilei sorocite, mîndră și strălucitoare ca o minune din povești sub sclipirile de aur ale soarelui.

Așa știa Țepeș Vlad să pedepsească necredința și viclenia trădătorilor. Pe cei rămași i-a iertat, socotind că s-au pocăit de rele și s-au cuminți. Mai vedea.

Abia au scăpat și ca din pușcă s-au porobotit peste Dunăre, văicărindu-se la sultan, cu lacrimile gîrlă, de cruzimea lui vodă și cerîndu-i milă, îndurare și domn nou.

Sultanul, care avea destulă pică și obidă asupra domnului muntean, orîndui o armată puternică, sub comanda celui mai crîncen pașă, Hamza, cu poruncă strașnică să prindă viu pe domnul neastîmpărat și să-l aducă fedeleș la împărăție. Armata turcească împreună cu boierii vînzători a venit, dar de întors nu s-a mai întors, înroșind cu sîngele și fesurile lor o pădure întreagă de țepi.

Sultanul furios a pornit atunci el însuși cu o armată uriașă, ca să pedepsească cumplit pe semețul și neînfricatul domnitor.

Țepeș Vodă nu și-a pierdut cumpătul. Și-a adunat în grabă voinicii și i-a ieșit în întîmpinare, hărțuindu-l și atrăgîndu-l spre munți. Iar într-o noapte, pe la miezul nopții, strașnicul voievod, îmbrăcat în haine de ofițer turc, a pătruns în lagărul dușman, pînă la cortul sultanului, a intrat înăuntru, i-a înfipt hangherul în piept și a fugit, strigînd în gura mare:

— Puneți mîna pe el, mă ! stîrnind învălmășală și spaimă printre turcii care s-au bătut între ei, ca orbii, pînă la ziuă.

Din păcate lovitura a dat greș, nemerind un pașă în locul sultanului.

— Ăsta-i dracu pe uscat, a grăit sultanul cu spume la gură.

Și înfuriat la culme a pornit cu oastea să-l dibuie și-n gaură de șarpe. Dar degeaba, vodă și armata lui nicăieri.

— Să știți că numai la Cetatea Poenari s-a ascuns diavolul, își dete cu părerea unul din trădătorii care îl însoțeau pe sultan.

— Acolo să-l dibuim, se răţoi sultanul. Şi trimise înainte un paşă cu oaste pe ales, să cerceteze poziţia, iar el a împănat ţara cu grosul armatei, doar de i-o da de urmă.

Ţepeş Vodă, cu şapte căpitani de credinţă ai lui, se retrăsese în adevăr la Cetatea Poenari şi acolo, în mare taină, s-au pus la sfat, cum să facă să-i vie de hac sultanului, că avea puzderie mare cu el.

Şi cum stăteau ei aşa, în jurul unei mese, tăinuind fel şi chip, zdranc! o săgeată: a izbit în fereastră, a spart geamul şi a stins feştila de pe masă. Au rămas toţi năuci. Ce să fie asta? Semn rău? Veste bună? Ori vreo minune? Unul scoate iasca, scapără şi aprinde feştila. Pe masă săgeata înfăşurată într-un sul de hîrtie.

Vodă nerăbdător o despăturește repede şi cînd colo - un răvaş:

"Măria ta, turcii sînt aproape, au pus tunurile pe Pietrăria şi vor să spargă cetatea. Fugiţi repede!"

Pietrăria era un munte vecin, de unde se putea vedea şi bate strașnic. Răvaşul era de la un nepot al lui Ţepeş, ostatic în tabără turcească.

Turcii de la Pietrăria au şi pus să bombardeze cetatea. Săreau zidurile ca nişte cioburi. După trei zile de bubuituri năprasnice au pornit la atac, căţărîndu-se de-a buşile pe pereţii stîncilor. Cînd au ajuns la cetate, nimeni! Nici viu, nici mort. Au scormonit dărîmăturile, ascunzătorile, văgăunile, nimic! Într-un tîrziu au găsit urmele cailor şi s-au luat după ele. Ajungînd la Poiana Spînului, nimic! Întrebînd, oamenii aceştia le-au spus că au fost nişte cetaşi, dar au fugit în Ardeal. Atunci s-au lăsat păgubaşi.

Cînd a auzit sultanul, foc şi pară! S-a repezit la Tîrgovişte, capitala ţării, şi i-a dat foc. Atunci sătul de bănănăeli zadarnice, a luat vîga spre Dunăre, lăsînd la Tîrgovişte un paşă cu garnizoană mare, socotind că a isprăvit cu vodă şi a făcut ţara paşalîc.

Tocmai cînd trecea Dunărea, s-a pomenit cu nişte rafale de ghiulele de mama focului, podul s-a făcut praf şi turcimea, cîtă era pe el, s-a prăbuşit în valurile Dunării. A scăpat numai sultanul cu suita lui, că apucase de trecuse. Pe cei care i-a prins dincoace, i-a măcelărit într-o năvală furtunoasă căci vodă avea acum putere destulă ca să înfrunte pe duşman.

Venind la Tîrgovişte, i-a prins pe turci dormind şi i-a făcut chisăliţă.

Isprăvind cu duşmanii, Vodă adună pe cei şapte căpitani, care l- au ajutat cu credinţă: **Poiană, Oaie, Corbea, Albu, Arif, Căpăţînă** şi **Bucşan**, i-a căftănit boieri divăniţi şi le-a dăruit moşii pe valea Argeşului, unde mai tîrziu s-au ridicat sate mîndre, purtînd pînă azi numele lor: **Poenari, Oeşti, Corbeni, Albeşti, Aref, Căpăţîneni** şi **Bucşăneşti**.

Aşa ştia Ţepeş Vodă să-şi apere ţara şi neamul de cotropitori şi să răsplătească pe vitejii lui credincioşi." [34)]

Toponime cu etimologii necunoscute

Macrotoponimia judeţului nostru este mai mult sau mai puţin cunoscută, datorită unor cercetări de aproape o sută de ani efectuate de lingvişti, geografi şi istorici. Microtoponimia argeşeană însă a fost culeasă aproape exhaustiv numai în ultimii douăzeci de ani şi din punct de vedere etimologic a fost studiată numai parţial.

Există încă multe nume topice cu etimologie necunoscută și nu putem avea speranța să le cunoaștem vreodată pe toate, deoarece multe entopice, antroponime și evenimente locale, care puteau sta la baza unor nume topice, s-au pierdut în negura vremurilor.

Dăm mai jos cîteva toponime cu etimologie necunoscută sau incertă: **Părăul Bamnii**, pîrîu (sat Valea Silii, com. Vlădești); **Batuza**, loc în pădure (sat Brătești, com. Albeștii de Argeș); **Băsacăn**, poiană (sat Gruiu, fost Secături, com. Nucșoara); **La Bideș** (sat Borobănești, com. Valea Danului); **Bîtia**, măgură (sat Dumbrăveni, com. Mozăceni); **Bleica**, izlaz, coastă (sat Uleni, com. Brăduleț); **Boroban, Dealul lui Boroban** (sat Valea Danului); **Cabarta**, coastă cu pădure (sat Berevoiești Pămînteni, com. Berevoiești); **Căpuzaru**, deal (sat Botești); **Chealca**, vale împădurită (sat Priboieni); **Ciorîca**, pîrîu, vale (sat Vedea); **Valea Coboarelor**, vale, coaste (sat Bălilești); **Corhaia Mare, Corhaia Mică** (depresiuni în zona muntelui Ghițu); **Dalguia**, deal (sat Bogați); **Dîrmina**, coastă (sat Botești); **Dutina**, lac (sat Căteasca); **La Dutină**, deal (sat Corbi); **Dealul Erjii** (sat Aninoasa); **Ghimineţ̦e**, cătun sub o măgură de unde ies izvoare (sat Băbana); **Graghia**, pîrîu (Curtea de Argeș); **În Guilup** (sat Albeștii de Argeș); **Hipeș**, lac (sat Slănic, com. Aninoasa); **Huica**, poieni, lunculițe (sat Berevoiești Pămînteni, hotar cu Godeni); **Huturubă** (sat Tomulești, com. Albeștii de Argeș); **Poiana lișoara, Poiana Aișoarii**, locuri pe izlaz (sat Berevoiești Pămînteni, com. Berevoiești); **leiul**, pîrîu, **Dealul leiului**, deal (sat Vîrșești, com. Vedea); **Valea Ilalii** (sat Bîrzești, com. Hîrtiești); **Valea Istraua**, vale (sat Albeștii de Argeș); **La Nimii**, deal (sat Țigănești, com. Topoloveni); **Obăjdie** (sat Ceaurești, com Albeștii de Argeș); **Obotu**, vîlcea (sat Uda); **Ocnanu**, deal (sat Bălilești, com. Tigveni); **Păscarea**, vale (sat Dobrești, com. Topoloveni); **Peștila**, fostă pădure, acum teren arabil (sat Suseni); **Planiște, La Planiște**, pășune pe marginea unui eleșteu (sat Șerboieni, com. Buzoiești); **În Prerie, Preria Mare, Preria Mică, Preria Mijlocie**, poieni, fînețe (com. Albești); **Presucea**, eleșteu (din **presăcea**, diminutiv al lui **presacă**, preseacă, tăiere de pădure?) (sat Vulpești, com. Buzoiești); **În Propișel**, izlaz cu loc de șes și coaste (sat Berevoiești Ungureni, com. Berevoiești); **Samanurli** (forma literară Samanurile), **În Samanuri**, poiană, hotar cu **Pietroșani** (sat Vîlsănești, com. Mușetești); **Sîpa**, poiană (sat Bughea de Jos, com. Albeștii de Muscel); **Spănuş̦a**, pîrîu (sat Vîrșești, com. Vedea); **Spinete**, șes (sat Bălteni, com. Tigveni); **Steuru**, munte pe Valea Argeșului; **Staiște, În Staiște, Dealul Stăiștii** "loc scurs, fără nămol, unde rămînea oamenii cu animalili" (sat Vernești, com. Valea Danului); **Suchelniță** "ruptură de pămînt" (sat Gruiu Secături, com. Nucșoara); **Suponia**, pîrîu (sat Glîmbocelul, com. Bogați); **Valea Urjii** (com. Mioarele); **Voreţ̦e**, izlaz (cătun Ceaurești, com. Albeștii de Argeș); **Zacotilii, Colții Zacotilor** (com. Cetățeni); **Zatra**, cîmp, **Zătruca**, vale (com. Priboieni); **Zarostea**, deal (sat Leordeni); **Valea Zghiburoasa**, pîrîu cam adînc, dosnic; loc cu animale sălbatice (sat Gămăcești, com. Berevoiești); **Zîmblare**, cîmp (cătun Mățăoani, com. Leordeni); **Zmida**, "izlaz surpăcios și sărăcăcios" (sat Valea Danului).

Am prezentat aceste toponime cu etimologii necunoscute (în realitate sînt mai multe) cu speranța că își vor găsi cercetătorii printre lingviștii, geografii și istoricii argeșeni. Ele nu sînt prea dificile, dar pentru stabilirea etimonului trebuie cercetate graiurile locale, antroponimia locală sau general românească, posibilitățile ca acestea să provină dintr-o limbă străină care s-a vorbit cîndva în județul nostru - slavă (mai precis veche bulgară), turcică (pecenegă, cumană).

1) G. Giuglea, G. Țepelea, M.Z. Mocanu, O. Proca, **Argeșul în lumina toponimiei**, Lucrări Științifice, Pitești, 1969, p.81.
2) **Ibidem**, p.80.
3) **Ibidem**, p.90.
4) Iorgu Iordan, **Toponimia Românească**, București, 1963, p.5-6.
5) **Ibidem**, p.3.
6) Vlad Bănățeanu, **Armenii în toponimia românească și toponimice românești de origine armeană**, SCL, 2, XI, 1960, p.211.
7) G. Pascu, **Toponimie românească**, în **Revista critică**, XIII, 1939, p.147.
8) **Op. cit.**, p.212.
9) Calvert Watkins, **Indo-European and the Indo- Europeans**, London, 1980.
10) Grigore Brîncuș, **Vocabularul autohton al limbii române**, București, 1983, p.133.
11) Stefan Mladenov, **Imenata na deset bălgarski reki**, în Spisanie na Bălg Ak, Kniga X, 6, Sofia, 1915, p.44.
12) I.I. Russu, **Limba traco-dacilor**, ed. II, București, 1967, p. 101.
13) G. Giuglea, G.Țepelea, M.Z. Mocanu, O. Proca, **Argeșul în lumina toponimiei**, Lucrări științifice, Pitești, 1969, p.85.
14) Gheorghe Mihăilă, **Dicționar al limbii române vechi** (sfîrșitul sec. al X -lea - începutul sec. al XVI -lea, București, 1974.
15) Iorgu Iordan, **Toponimia Românească**, București, 1963, p.7.
16) Ion Moise, **Neskolko bolgarskih toponimiceskih nazvanii rumînskogo proishojdenia**, Actes du XI e Congres des Sciences Onomastiques, Academie Bulgare des Sciences, Sofia, 1975, p.59- 63.
17) Ivan Duridanov, **Novi danni ot toponimiata za izceznalo rumănskovo naselenie v Sofûsko** (Noi date din toponimie despre populația românească dispărută din zona Sofiei, Sofia, 1960, p.469-478.
18) Dorin Gămulescu, **Influențe românești în limbile slave de sud**, București, 1983, p.148-150.
19) **Dicționar onomastic românesc**, București 1963, p.180.
20) Iorgu Iordan, **Toponimia Românească**, București, 1963, p.247,249,250,396.
21) **Maglavit**, în Limba română, XV, 1966, nr.3, p.291.
22) Ion Moise și Marin Mocanu, **Onomastica comunei Domnești, județul Argeș**, Lucrări științifice, Pitești, 1969, p.111.
23) Nicolae Hera, Gheorghe Ungureanu, **Satul Stănești**, județul Argeș, București, 1984, p.31.
24) Iorgu Iordan, **op. cit.**, p. 398-399.
25) Ioan Răuțescu, **Dragoslavele**, Cîmpulung, 1937, p.125,126,133.
26) **Lexic regional**, București, 1967, p.33
27) Ion Moise, Marin Mocanu, **Onomastica comunei Domnești, județul Argeș**, Lucrări științifice, Pitești, 1969, p.11.
28) **Dicționarul geografic al județului Argeș**, București, 1987, p.122.
29) Istoria românilor, III, București, 1937, p.160.
30) Istoria românilor, II, partea a II -a, București, 1943, p.442.
31) M. Homorodean, **Aspecte ale toponimiei Văii Rîului Grădiștii (jud. Hunedoara)** în Probleme de onomastică, Cluj-Napoca, 1980, p.3.
32) Acad. Al. Graur, **Studii de lingvistică generală**, București, 1955, p.26.
33) Dorica Stan, **Note etimologice de toponimie argeșeană**, Buletinul Științific al Facultății de Învățămînt Pedagogic, Pitești, 1979, p.189.
34) Dumitru Udrescu, **De pe plaiuri argeșene**, Pitești, 1974, p.118-121.

CAPITOLUL II

TOPONIMIE ŞI ISTORIE

După cum am mai arătat, pentru istoria noastră toponimia are o importanţă deosebită. În judeţul Argeş toponimia este o oglindă fidelă a istoriei noastre, a luptei de veacuri a poporului nostru pentru civilizaţie, cultură, libertate, o viaţă mai bună.

Perioada dacică şi-a găsit reflectarea în primul rînd în toponimele dacice - **Carpaţi, Argeş, Vedea, Sălătruc, Bălătruci**, probabil **Dara**. După cum am mai arătat foarte numeroase sînt toponimele argeşene care au la bază entopice, precum şi apelative dacice. Şi în acest capitol vom aduce elemente noi legate de felul de viaţă al strămoşilor noştri daci.

Elementele latine din toponimia argeşeană sînt de asemenea puţin numeroase: **Armăţăl, Plătica** şi **Vierăş**. După cum se ştie, prin Argeş trecea **Limesul Transalutanus**, un sistem militar de apărare a Daciei Romane dinspre est. Datorită istoricului piteştean Paul Dicu, cunoaştem foarte bine zona acestui sistem de fortificaţii în zona Piteştiului. [1] De la Piteşti Limesul trecea pe la Budeasa, Purcăreni, pe valea rîului Doamnei, pînă la Domneşti, unde a existat un castru roman, apoi direct spre castrul Jidava din Apa Sărată - Cîmpulung şi în continuare spre Cetăţeni, Rucăr, Bran. În Budeasa Mică, pe Dealul Văcăreasa, Paul Dicu a descoperit un castru roman în punctul numit **La Cetate** sau **Cetatea Jidovilor**.

Cea mai importantă şi puternică cetate de pe Limesul Transalutanus a fost, fără îndoială vechea cetate de la Cetăţeni. Această magnifică construcţie (o cetate cu trei biserici din epoci diferite) [2] şi-a găsit reflectarea în toponimia locală. După cîte ştim noi, numai două sate din ţară poartă numele de **Cetăţeni** - cel din Muscel şi cel din judeţul Neamţ, de lîngă cetate. Denumirea Cetăţeni indică locuitorii unei aşezări din zona cetăţii. Apelativul **cetate** este de origine latină (din **civitas**, mai precis din acuzativul **civitatem**). Termenul toponimic **Cetăţeni** este mult mai vechi decît neologismul **cetăţeni** care nu este moştenit din latină, ci împrumutat din ea în perioada modernă.

În comuna Cetăţeni se mai întîlnesc cîţiva termeni legaţi de cetate: **Drumul la Cetăţuie, Biserica Cetăţuie (Schitul Cetăţuie), Pe Cetate**, deal, **Cîmpul Cetăţenilor**, deal.

Pe Valea Argeşului găsim **Cetatea Poienari** care se mai numeşte **Cetatea lui Vlad Ţepeş**. Cetatea este cu mult anterioară lui Vlad Ţepeş, dar acest domnitor a reparat-o (vezi legenda din Cap.I).

Toponime cu elemente de cetate se mai întîlnesc în judeţul nostru: **Piscul Cetăţuii** (com. Boteşti); **Cetăţuia**, loc pe platoul Mătăului; **Cetatea**, pădure; **Turnul, Vîrful Turnului**, pisc în pădure; **Vadul Turnului**, loc de trecere pe Valea Siliştoarei (toate în satul Grui-Secături, com. Nucşoara). Ultimele toponime ne dau de gîndit: patru denumiri legate de **cetate** nu pot fi întîmplătoare. Este datoria istoricilor şi mai ales a specialiştilor în arheologie să cerceteze dacă aceste toponime ne dezvăluie o realitate istorică sau sînt nişte metafore.

Toponimele slave sînt cele mai numeroase nume topice de origine străină din județul nostru (**Bascov, Bratia, Bucov, Cacova, Cîrcinov, Dîmboviţa, Dîmbovnic, Neajlov, Pravăţ, Rîncăciov, Topolog**). Acest lucru se explică prin faptul că populaţia romanică a fost stăpînită de slavi vreme îndelungată - sec. al VI -lea pînă în sec. al X -lea. Uimitor nu este acest lucru, ci faptul că, deşi erau stăpînitori, slavii au lăsat puţine urme în toponimie (nici 1%) şi au fost asimilaţi în întregime de români. De fapt românii i-au asimilat involuntar, în mod cu totul paşnic, pe toţi năvălitorii care s-au oprit pentru un timp mai îndelungat pe teritoriul patriei noastre (slavi, pecenegi, cumani, uzi etc.). Fenomenul acesta are două cauze: 1. românii erau mult mai numeroşi; 2. erau superiori în privinţa civilizaţiei, deoarece erau moştenitorii culturii dace şi mai ales ai celei latine.

În general vorbind, nomazii niciodată nu pot avea o civilizaţie superioară populaţiilor sedentare. În cort nu se poate dezvolta o cultură materială ca în atelierele din sate şi oraşe. Este adevărat, după abandonarea Daciei de către romani, strămoşii noştri au părăsit oraşele în proporţie de aproximativ 90%, dar au făcut acest lucru împreună cu meseriaşii oraşelor.

În afară de aceasta, tradiţiile contactului permanent cu Imperiul Bizantin în domeniile politic, economic şi cultural i-au ajutat pe strămoşii noştri să se menţină la un nivel de cultură superior năvălitorilor

După căderea Imperiului Bizantin în 1453, rolul cultural al lui l-au preluat Ţara Românească şi Moldova, care nu erau supuse total turcilor, cum erau populaţiile balcanice, ci erau numai vasale, deci aveau biserica lor, şcolile lor, cultura lor materială şi spirituală. După căderea sub turci o serie de cărturari bulgari precum Nicodim, Grigore Ţamblac, Nifon au trecut în ţara noastră unde s-au încadrat în efortul nostru de dezvoltare spirituală. Patriarhia din Costantinopol şi marile centre de cultură religioasă de la Muntele Athos, Mînăstirea Rila, Tîrnovo etc. au fost întreţinute de români pînă în 1862 cînd Alexandru Ioan Cuza a secularizat averile mînăstireşti. În România se găsesc mai multe documente de limbă, istoriografie şi literatură slavonă decît în Bulgaria.

Populaţii slave au venit în Ţările Române şi după asimilarea vechilor slavi (numiţi **Schei** sau **Şchei**) de către români.

Toponimia iarăşi atestă acest lucru: în com. Dragoslave este un nume topic **Hula Sîrbilor**. Nu se ştie dacă aceşti slavi erau sîrbi sau bulgari, deoarece în trecut **sîrbi** era etnonimul pentru slavi în general şi aproape toţi bulgarii erau numiţi **sîrbi**, din care cauză ei înşişi îşi spuneau **sîrbi**. Se ştie că cei mai buni legumicultori din România sînt bulgarii, dar o specie de ardei gras nu se numeşte bulgăresc, ci **sîrbesc** - "am cumpărat ardei sîrbesc să bag la putină".

Dacă însă **sîrbii** din Dragoslave sînt veniţi din Ardeal în perioada sec. XVIII - sec. XX, atunci ei pot fi sîrbi veniţi din Austro-Ungaria.

De origine sud-slavă sînt şi **croaţii**. Despre existenţa unor croaţi pe teritoriul judeţului nostru vorbesc toponimele **Piscul Harvaţilor, Plaiul Harvaţilor** (Valea Rîuşorului pe Bratia). Denumirea veche slavă a croaţilor este **harvat**, din care s-a format maghiarul **Horvath**, etnonim destul de frecvent în limba maghiară. Toponimul **Harvaţi** de pe Rîuşorul din zona Bratiei nu ne trimite la vechiul slav **harvat** (am văzut că în limba română veche slavii erau numiţi **schei, şchei**, iar după sec. al XII -lea **sîrbi**), ci la maghiarul **horvath**. Deci harvaţii

de pe Rîușorul Bratiei erau croați veniți din Transilvania, deci din Austro- Ungaria, ca muncitori forestieri.

Numele topic **Valea Iașului** ne trimite la etnia **alani** "triburi de origine sarmată, care locuiau în secolele al II -lea și I î.e.n. în regiunea Mării Negre și în nordul Caucazului și care, împinși de huni, au ajuns în secolul al V -lea, împreună cu vandalii, pînă în Spania și Africa".

Iorgu Iordan acceptă explicația dată de Al. Philippide, conform căreia **iașii** erau **alani**: "... dintre numeroasele explicații propuse pentru numele fostei capitale a Moldovei, cea mai plauzibilă, s-ar putea spune chiar sigură, căci au primit-o toți lingviștii care s-au ocupat ulterior de originea acestui toponimic, este a lui Al. Philippide, OR I, p. 728 urm., și adică din **las(i)** din vocabularul rus. **Iasi** "alani". Ca formație situația seamănă cu aceea constatată la **Huși**: un individ **las** a înființat ori a stăpînit, la un moment dat localitatea care a căpătat apoi numele lui, sub aspectul plur. **Iasi**. Diversele etimologii anterioare (cumană, maghiară sau în legătură cu pecenegii, cu iasigii și cu vechea populație lassii) sînt supuse de Philippide (loc. cit. și OR II, p.361, 369) unei critici riguroase. Acest nume este mai răspîndit decît rezultă din indicațiile date mai sus: **Iași** (diverse, Dr. O, Giu), **Gura Iașului** (locuință izolată, Bal), **Valea Iașului** (sat. C. de Argeș), **Ieșul** (munte, Gil)". [3]

Marlauz, coastă a dealului **Mățău, Pecineagu**, munte pe Valea Dîmboviței, **Părăul lu Coman**, pîrîu pe Valea Rîului Tîrgului, ne amintesc de existența pe aceste meleaguri a **pecenegilor** și **cumanilor**.

În satele argeșene Ciofrîngeni și Poienari (com. Corbeni) există cătunul **Alimănești**, care provine din antroponimul **Aliman**, ce are ca etimon etnonimul **Alaman** "neamț". **Alamanii, alemanii** erau un trib germanic de unde s-a format francezul **Allemagne** "Germania" și **allemand** "german".

Iorgu Iordan mai propune o etimologie posibilă: turc. **alaman** "hoț de codru, haiduc", și el apt de a se transforma în antroponimic (op. cit. p.163).

Antroponimul **Alăman** este atestat în 1502, cînd Radu cel Mare întărește prin hrisov lui Mogoș și fratelui său Nanciu "ocina lor de la Stănești, oricît a ținut **Alăman** toată, pentru că le este veche și dreaptă ocină" (Nicolae Hera, Gheorghe Ungureanu, op. cit. p. 14).

Slavii îi numeau pe germani **nemți** (din **nem** "mut", deoarece, neștiind limba lor, erau ca niște "muți" cu care nu te poți înțelege). În limba română acest etnonim de origine slavă este foarte frecvent - **neamț, nemțesc, nemțește, nemție** "spirit modern" ("Dar acuma amar mie / De cînd lumea-i pe **nemție**", Barbu Lăutarul) și a pătruns și în onomastică. În toponimia argeșeană întîlnim **Valea Neamțului** (sat Bădeni, com. Stoenești). Din păcate noi nu știm dacă **Valea Neamțului** ne indică un neamț sau un român cu numele de **Neamțu**, care în antroponimia românească este destul de frecvent.

Numele a două poieni din satul Retevoiești, com. Bădești (**Arnăutul Vechi** și **Arnăutul Nou**) ne trimit la albanezi. Românii îi numeau în trecut pe albanezi **arnăuți** sau **arbănași**.

Etnonimul **arnăut** a intrat și în antroponimia argeșeană sub forma **Arnăuțoiu**. Este vorba de familia inspectorului școlar Ion Arnăuțoiu din Nucșoara. Numele **Arnăuțoiu** s-a format din pluralul **arnăuți** sau dintr-un masculin **Arnăuț**, unde **uț** era perceput ca un sufix diminutival (vezi **Ionuț** din **Ion**, **Petruț** din **Petre**),

prin intermediul unui feminin, care poate justifica apariția sufixului -**oiu**. Deci soția sau fiica unui **Arnăuț** era **Arnăuțoaia**, iar dacă aceasta rămînea văduvă, fiul ei lua numele de la mamă - **Arnăuțoiu**.

În satul Nămăiești, com. Valea Mare-Pravăț există o coastă numită **Altămuș**, N.A. Constantinescu (op. cit.) ne dă ca posibile două etimoane: **Atlamos**, nume turcic (în 1345 a existat un han tătar Atlamos) și **Atlamis**, personaj din Alexandria. În acest caz, nu sîntem siguri dacă **Altămuș** ne amintește de existența sau trecerea tătarilor pe aceste meleaguri, deși numeroase legende istorice fac acest lucru, după cum vom vedea și-n această lucrare.

Întemeierea statului feudal **Țara Românească** sau **Valahia** și-a găsit reflectarea și în toponimie.

Remarcăm în primul rînd oiconimul **Curtea de Argeș**, singurul oraș din țară a cărui denumire conține elemente care indică sensul de capitală medievală, adică de **curte domnească**. Prepoziția **de** arată că, afară de această curte domnească, a mai existat una (cea de la Cîmpulung).

Nume topice legate de **domn** (din lat, dominus) sînt **Biserica Domnească** din Curtea de Argeș și **Biserica Domnească** din Cîmpulung, oiconimul **Domnești, Valea Doamnei** etc.

Urme ale creștinismului vechi de sorginte romană din Dacia, se întîlnesc și în județul nostru. Este vorba de nume latinești de sfinți care în limba română s-au transformat în antroponime obișnuite și toponime: **La Fîntîna lu Sumpietru** (fîntînă în cătunul Pîrîiești, com. Corbi), **Ulița lu Sumedrea** (ibidem), **Sîn Nicoară** din Curtea de Argeș unde se mai găsesc ruinele bisericii catolice "Sanctus Nicolaus", **Ulița lu Sîntion** (sat Corbșori, com. Corbi). Numele **Sumpietru** (din lat. **Sanctus Petrus**), **Sumedrea** (din lat. **Sanctus Demetrius**), **Sîn Nicoară** (din lat. **Sanctus Nicolaus**) și **Sîntion** (din lat. **Sanctus Ioannes**) sînt reminiscențe ale secolelor IV - IX, din epoca formării limbii române, cînd strămoșii noștri practicau un creștinism popular de origine latină, cînd încă nu apăruse în țara noastră creștinismul bizantino-slav, de tip cult.

Încercările regilor unguri, care un timp au fost suzeranii valahilor, de a introduce catolicismul în Țara Românească sînt reflectate de asemenea denumiri ca **Bărăția**, biserica catolică din Cîmpulung, **Băratul**, munte de pe Valea Rîului Tîrgului (**bărat** "călugăr catolic").

Figura legendară a lui **Negru Vodă** apare și în toponimie: La Cetățeni, sus în vîrful zonei cetății un loc cu două urme lăsate în solul dur se numește **Urmele lu Negru Vodă**. Cetatea de la Poienari este numită de mulți localnici **Cetatea lu Negru Vodă**.

Toponimia argeșană, mai ales în zona Muscelului, reflectă parțial orînduirea feudală, unele nume de dregătorii și titluri feudale: **Băneasa** "soția banului"; **Jupîneasa** "soția jupanului"; munți în Muscel, **Jupînești** "urmașii jupanului" (sat în com. Coșești); **Clucereasa** "soția clucerului" (sat în com. Colibași); **Voievoda**, munte în Muscel (remarcăm forma arhaică a cuvîntului cu terminația **a**, forma mai nouă este **voievod**); **Părăul Sărdăreasa** (în Cetățeni); **Alești Pîrcălabului** (în com. Costești); **Portăreasa**, munte pe Rîul Tîrgului.

Unele nume topice reflectă apariția orașelor feudale. Inițial aceste orașe mici erau numite **tîrguri**, deoarece ele apăreau la întretăierea sau pe marile drumuri comerciale, unde se țineau **tîrguri** "bîlciuri, iarmaroace" săptămînale sau anuale.

Apariția orășelului **Cîmpulung** este semnalată tocmai prin termenul **tîrg**: **Rîul Tîrgului**, rîul care trece prin oraș; **Calea Tîrgului**, drum în Stănești care ducea la Cîmpulung. [4)]

Mai tîrziu Cîmpulungul se va numi **oraș**. Pînă cînd Muscelul a fost încadrat în Regiunea Argeș, în satele muscelene de pe Valea Rîului Doamnei, mai ales între Retevoiești și Nucșoara, oamenii nu spuneau **Cîmpulung**, ci **oraș**. Astfel, dacă se duceau la Curtea de Argeș spunea "Mă duc la Argeș", iar dacă se duceau la Cîmpulung, spuneau "Mă duc la oraș". Deci pentru mulți musceleni **oraș** însemna "capitala județului".

În feudalismul dezvoltat apar construcții tipice pentru acestă orînduire: **curți** sau **conace boierești, biserici, mînăstiri, cule, troițe, drumuri** etc. Toponimia reflectă asemenea elemente de civilizație veche: **Cula "Mircea cel Bătrîn"** (sat Micești); **La Culă** (sat Retevoiești); **Valea Doamnei, Valea Tîrgului** (oraș Curtea de Argeș), despre care legenda spune că aici, într-o poiană cu flori și-a construit soția unui voievod o locuință de vară; **Poiana Tîrgului** (com. Vlădești), loc unde se făcea tîrg între Sfîntul Gheorghe și Sfinții Constantin și Elena; **Calea Sării**, drum pe unde se transporta sarea de la Slănic-Prahova; **Drumul Marmurii**, zonă a șoselei din Șerboieni pe unde s-a adus marmură pentru Mînăstirea Curtea de Argeș; **Biserica din Piatră** (com. Corbi); **La Troiță**, muchie cu troiță între Pîrîești și Slănic; **La Boerul**, conacul unui mic moșier din Stănești; **La Han**, loc unde a fost han în Stănești; **La Bolniță**, biserică unde a fost spital (Curtea de Argeș) etc.

O serie de meserii românești din perioada feudală au dispărut. Nu se mai păstrează în vorbire și în dicționare nici denumirile lor. Numai onomastica, domeniu al limbii, ale cărui elemente rămîn neschimbate sute și chiar mii de ani, mai păstrează reminiscențe ale unor îndeletniciri vechi.

Cuvîntul **dohotărie** nu se găsește astăzi în nici un dicționar al limbii române. Termenul **dohotar** este atestat numai de DLR cu specificarea "regional": "Cel care face sau vinde **dohot**" (sublinierea noastră). Cuvîntul **dohot**, astăzi foarte puțin cunoscut de vorbitori, se întîlnește în dicționare. A. Scriban dă pentru **dohot** următoarea definiție: "Ulei de mesteacăn de uns cismele țărănești și osiile" (astăzi înlocuit prin păcură). [5)] DRL atestă termenul **dohot** cu următorul sens: "Lichid uleios obținut prin distilarea uscată a unor materiale vegetale (mai ales scoarță de mesteacăn, pin sau fag) și folosit în special la uns osiile carului".

Meseria de **dohotar** nu este atestată nici de lucrările istorice consacrate vechilor meserii din țara noastră. [6)] Această lipsă a lucrărilor despre istoricul meseriilor românești se explică prin faptul că **dohotăria** era o îndeletnicire mai rară, practicată numai în păduri, iar **dohotarii** nu erau organizați în bresle, nu plăteau impozite și prin urmare nu apăreau în documentele juridice.

Cuvîntul **dohotărie**, în această formă sau, cel mai adesea, modificat fonetic, este destul de frecvent în toponimie. Academicienii Iorgu Iordan și Emil Petrovici atestă toponimele **Dohotăria, Pe Dotărie** (din Dohotărie), **Dealul Dotăriei**. [7)] La acestea adăugăm toponimele culese de noi pe teren în județul Argeș: **Dotării**, coastă în com. Boțești, și **La Dătorie**, cu varianta **La Datorie**, coastă în satul Poinărei, comuna Corbi. Varianta **La Datorie** a apărut prin etimologie populară: după ce cuvîntul **dohotărie** a dispărut, iar varianta lui fonetică din toponimie -

Dotărie - și-a pierdut sensul, vorbitorii au început să-și explice toponimul prin cumpărarea locului respectiv **pe datorie** și l-au modificat în acest sens.

Dovada acestui fapt o constituie toponimele **Cumpărata de la Cruce, Vîrful Cumpărății** (com. Dragoslavele), **Cumpărătoarea** (sat Șerboieni, com. Buzoiești); **La Cumpărătoare** (oraș Costești), care arată că locurile pot fi denumite și după modul obținerii lor.

După cum se știe, **dohotul** se prepară din scoarță de mesteacăn, pin sau fag prin distilare uscată. Legate etimologic de cuvîntul **scoarță** sînt toponimele: **Scorțarul Mare, Scorțarul Mic** cu varianta **Scorțărelul, Părăul Scorțarului** (sat Slănic, com. Aninoasa).

Aceste nume topice se leagă de două îndeletniciri - **dohotăria** și **boiangeria**. Este cunoscut faptul că înainte de apariția vopselurilor chimice, gospodinele își preparau vopselurile pentru industria casnică din coajă sau frunze de copac. În județul Argeș firele de lînă vopsite în diferite culori pentru ales sau cusut fote se numesc **feluri**.

Reminiscențe ale dohotăriei se întîlnesc și în antroponimie: **Dohotaru, Dohotariu**.

La periferia orașului Curtea de Argeș întîlnim toponimul **Bătușari**, cu varianta **Botușari**. Termenul **botușar**, neatestat în dicționare, însemna "cismar" și provine din substantivul **botoș** la care A. Scriban dă următorul sens "pantof grosolan de piele, opincă în formă de papuc".

În domeniul încălțămintei cea mai veche meserie, moștenită de la daci, a fost cea de **opincar**, adică confecționar de opinci. Dacii, geții, tracii purtau **opinci**, romanii purtau iarna opinci, iar vara sandale. În antroponimie se întîlnește numele **Opincaru**.

O încălțăminte specific argeșeană, foarte comodă și ușoară, este **papucul** de vară confecționat din cîrpe presate (talpa) și pănură sau dimie (fețele). Acești papuci se mai numesc **scarpeți**, termen provenit din italiană (scarpa), deoarece în anumite sate din Muscel erau confecționați de italience care se specializaseră în această meserie. Din cauza papucilor, încălțămintea predilectă de vară a muscelenilor, locuitorii din această zonă sînt porecliți de ardeleni **papucari**.

Despre existența italienilor în județul nostru ne stau mărturie toponimele **Piscul Talianului** (pe Valea Năvrapului) și **La Talieni** (loc în sat Stănești, com. Corbi); **Drumul Talianului**, drum în Dragoslave.

În Curtea de Argeș există și cartierul **Olari**, ceea ce dovedește că în vechea capitală a țării noastre meseriașii erau grupați pe cartiere și organizați în bresle.

Din **botușar** provin antroponimele **Botușar, Botușan, Botoșariul** și toponimele moldovenești **Botoșani, Botășești, Botoșești**.

Unele nume de meserii vechi se păstrează în antroponimie și mai puțin în toponimie. Termenul **chivărar**, astăzi neatestat în dicționare, în trecut desemna meseriașul care confecționa **chivăre**. Pentru chivără DEX dă următorul sens: "Acoperămînt de cap în formă de chipiu înalt, folosit în trecut de ostașii unor unități militare".

Numele meseriei de **chivărar** constituie etimonul antroponimului **Chivereanu**, care se întîlnește destul de frecvent în județul nostru. Evoluția de la **chivărar** la **Chivereanu** se explică astfel: în cartierul, zona **chivărarilor** a apărut numele de grup **chivărăreni** cu singularul **chivărărean**. Devenit antroponim, **Chivărăreanu** s-a transformat prin haplologie în **Chivăreanu**, care prin asimilarea vocalei **ă** de către **e** a căpătat forma **Chivereanu**.

Cea mai veche și mai răspîndită meserie din județul nostru este **ciobănia**. Ea a fost moștenită de la daci, dovadă că termenii de bază ai acestei îndeletniciri sînt dacici: **baci** cu derivatele **băcie,băciță, a băci; balegă, bîr**, interjecție "strigăt cu care ciobanul îndeamnă sau alungă oile și, mai rar, caprele", **căciulă, călbează** cu varianta **gălbează, căpușă, ciut** cu varianta **șut, fluier, gard, gușă** (la oi este o boală - cînd au gălbează, fac **gușă**, adică o umflătură sub bărbie), **măgar, mînz, mînzare, mînzat, murg, mușcoi** "catîr", **rînză** "stomac la rumegătoare", **sarbăd, scăpăra, strungă, știră** "sterilă, stearpă", **țap, țarc, urdă, vatră, zară** "lapte bătut din care s-a scos untul", **zgardă**. [8)]

Dacisme probabile din domeniul creșterii vitelor sînt următoarele: **băl** cu derivatele **bălai, bălan, bălaș; brînză** "boală la vite", **bulz** "cocoloș de mămăligă caldă în care s-a pus brînză sau urdă"; **burduf** "sac de piele netăbăcită în care se păstrează brînză, făină, apă, sloi (carne de oaie sau de capră prăjită în seul ei pentru conservare); **daș** "miel", atestat în Muscel de Iordan (B Ph, VII - VIII, 208); **lai**, adj. (despre lîna oilor) "negru, pătat cu negru", se folosește , mai ales la feminin (e **laie** ori bălaie; Mioriță **laie, Laie** bucălaie); **mură** "stomac de animal rumegător"; **murză** (regional, Transilvania) "intestinul gros", "stomac de miel folosit pentru cheag"; **oacără**, adj. "oaie albă cu pete negre pe bot"; **saricâ** "haină țărănească lungă și mițoasă pe dinafară"; **stăpîn**, termen pastoral la origine, trebuie să fi însemnat în româna comună exclusiv "baci, proprietar de turme"; **sterp, stînă, traistă, vătui** "ied". [9)]

Toponime din domeniul creșterii vitelor se întîlnesc în toate zonele județului, dar în zona montană ele sînt de ordinul sutelor: **Bordeiul Mieilor** (pe muntele Păpușa); **Piscul Mioarelor** (picior din muntele Găinațul Mare); **Piscul Berbecilor** (pe Păpușa); **Piciorul Boului** (creastă pe muntele Lalu); **Părăul Stînii** (pe Rîul Tîrgului); **La saivan** (platou pe Valea Bughii); **Izvorul Vacilor** (pe Valea Argeșului); **Căldarea Mieilor** (ibidem); **Muchia Stînii** (ibidem); **Piscul Boilor** (pe Valea Buda); **Stîna din Capul Piscului, Stîna de la Mesteacănu** (ibidem); **Stîna Oilor** (pe Valea Topologului); **Gura Iedului** (ibidem); **Stîna Mare** (munte pe Topolog); **Stîna din Coastă** (pe Valea Topologului); **Pîrâul Stînii** (pe Valea Bratiei); **Valea Mînzului** (ibidem); **Poiana Purcăriilor, Purcăriile** (pe Valea Năvrapului); **Fundul Văii Oboarelor, La Tîrle, Valea Stînii** (ibidem); **Plaiul Stînii** (pe Valea Bughii); **Mutătoarea de la Bold, Mutătoarea din Toaca, Mutătoarea din Plaiul Oilor** (ibidem); **Dosul Miorarului** (Rîul Doamnei) etc.

Mutătoare, cuvînt neatestat de DEX, este o stînă de rezervă unde se mută **băcia** după ce mînzările au păscut toată iarba de la stîna de bază.

Vom acorda o atenție deosebită toponimului **Pîrciu**, pîrîu în Poiana Lacului. În limba română există un substantiv regional **pîrci, pîrș, pîci** "țap". În zona Corbi - Domnești - Slănic este cunoscută varianta **pîci**, depreciativ pentru "țap". Din **pîrș** provine după părerea noastră, substantivul **pîrșe** "pastramă veche, tare, proastă", tot peiorativ. Pentru **pîrci** s-au făcut încercări de a i se găsi o etimologie sud-slavă, mai precis sîrbească. Fiind un cuvînt din domeniul ciobăniei, n-ar fi exclus ca acesta să fie de origine dacică sau tracică, dar problema stabilirii etimologiei lui cade în sarcina indoeuropeniștilor noștri.

În zonele silvice ale județului nostru, deci mai ales în regiunea montană, o veche îndeletnicire este exploatarea lemnului. Pînă în sec. al XIX -lea lemnul era exploatat primitiv, adică copacul (mai ales bradul) era tăiat, curățat de crengi, retezat în bile sau bușteni, tăvălit pe coastă pînă în rîu și transportat pe apă pînă în

sat, unde din el se confecționa șiță, ulucă sau scîndură. În sec. al XIX -lea apar fierăstraiele sau joagărele cu apă, trenulețele forestiere, funicularele. Exploatarea lemnului luase un caracter de masă, devenise o industrie rentabilă.

Pe toate văile cu ape mai mari ale Argeșului apar șantiere de exploatări forestiere. Toponimia înregistrează și acest fenomen: **Izvorul Brutării**, vale unde era o brutărie pentru exploatările forestiere (Valea Argeșului); **Runcureaua**, poiană, **Valea Runcurelii**, pe Valea Argeșului (**runcurea** este femininul pentru **runc** "exploatare forestieră"); **Sectorul IF**, sector de întreprinderi forestiere (Valea Argeșului); **Drumul Butucilor**, drum pe care se transportau butuci (ibidem); **Tăieri**, munte (Valea Topologului); **Culmea Canalului**, ibidem (pe un canal în pantă confecționat din bușteni și uns cu parafină se coborau bușteni din vîrful muntelui în vale); **Pîrăul Bacului**, ibidem (bac "funicular nemțesc care transporta bușteni"); **Furnicularul**, ibidem (**furnicular** este o etimologie populară pentru **funicular**); **Macazul Văii Semnii**, loc cu macaz pe calea ferată a decovilului (Valea Bratiei); **Valea Runcu**, vale (Valea Năvrapului); **Fundul Văii Lazului**, vale, ibidem (**laz** "runc, preseacă, seci, secătură, tăiere de pădure); **Piscul Secăturii**, ibidem; **Groapa Runcului**, ibidem; **Pîrăul Ciungetului**, ibidem (ciunget "tăiere totală a unui spațiu forestier"); **Pîrăul cu Bușteni**, pîrîu (satul Slănic, com. Aninoasa); **La Firăstrău**, loc pe vale (ibidem); **La Spărgător**, coastă (ibidem); **La Curătură**, pădure (sat Pîrîești, com. Corbi); **curătură** "tăiere totală a pădurii" (vezi celelalte sinonime); **Parchetul Bătrîna**, coastă pa Valea Rîului Tîrgului; **Lazuri**, izlaz și pădure în Dragoslave; **La Fabrica Veche**, loc în Dragoslave unde a fost o fabrică de cherestea; **Valea Secărilor, Pe Secări, Secăruia Mică**, foste exploatări forestiere în Dragoslave (vezi **seci,secături, preseacă**); **Priseaca**, munte lîngă Stoenești; **Seciul Turii, Seciul Spărturilor**, poieni (sat Ciocanu, com. Dîmbovicioara), **Secătura** (zonă a satului Ciocanu).

Rădioasa, Ridioasa, pîrîu și pădure în satul Poiana Lacului. După părerea noastră toponimele acestea s-au format din apelativul **rediu** "1. loc unde s-a tăiat pădurea; 2. pădure mică și tînără", cu sufixul -oas(ă).

Menționăm că cele două sensuri nu se exclud, ci se completează: acolo unde s-a tăiat pădurea, crește (sau se plantează) alta tînără.

Pădurea Redea, Pădurea Rezii (oraș Costești); **La Redie**, cîmp (sat Broșteni).

După tăierea unei zone de pădure se plantau alți copaci, de regulă, puiet din pepiniere, fapt care rezultă și din toponimia locală: **Penera**, locul unei foste pepiniere (sat Slănic, com. Aninoasa); **Pepiniera Gresia 1, Pepiniera Gresia 2**, pepiniere pe Valea Bughii; **Fața Plantații**, față (Valea Bughii).

În pădure se exercitau diferite meserii legate de lemn: **dogărie, ulucă, șiță, bîrne** de construcții: **În Fund la Dogării** (Valea Rîului Tîrgului).

În pădure își confecționau și rudarii produsele lor: **mături,copăi, tîrne, coșuri, leagăne** pentru copiii sugari etc. Padina **Măturaru** din satul Rădești, com. Stîlpeni este o mărturie a unor asemenea îndeletniciri: **Izvorul Rudarului**, valea Buda pe Argeș; **Rudarul Mare**, pîrîu pe Valea Argeșului la munte.

Organizarea pășunilor, a terenurilor împădurite și a vînătorii, de asemenea, își găsește reflectarea în toponimia locală: **Izlazul Lerești, La Cabană**, loc pe Valea Bughii; **Vînătoarea lu Buteanu**, creastă în Făgăraș; **La Canton**, platou (sat Slănic, com. Aninoasa); **Cabana lu Țuțaru** (Valea Năvrapului); **La Fluturaș**, ciuhă, obser-

vator pe muntele Gruiu Căpăţînii, Valea Argeşului; **Casa Pădurii Statului**, loc şi casă pe Valea Argeşului; **La Casa de Vînătoare**, luncă pe Valea Rîului Doamnei; **Casa Picineagului**, casa pădurii pe Valea Dîmboviţei; **Vila Ocolului Silvic**, vilă pe Valea Cernatului; **La Ţîitoare, Piscul Ţîitorii**, loc unde stăteau la pîndă vînătorii (Valea Cernatului); **Prepeleagul**, pisc unde se punea la uscat într-un prepeleag carne de vînat (ibidem); **Poienița cu Omagul**, poiană unde se punea momeală cu omag pentru lupi (ibidem).

În toponimie se oglindesc şi relaţiile noastre vechi, strînse, multilaterale cu românii ardeleni. Munţii Carpaţi nu au fost o piedică în calea apropierii ardelenilor de munteni, ci dimpotrivă au fost o punte de legătură între fraţii de pe cele două versante ale lor. În trecut în munţii noştri se desfăşura o viaţă mult mai bogată şi mai complexă a populaţiei din zona montană şi din cea subcarpatică apropiată.

După cum se ştie, Argeşul are multe sate pe văile munţilor (**Sălătruc, Córbeni, Căpăţîneni, Oeşti, Brădet, Nucşoara, Corbi, Corbşori, Stăneşti, Pîrîieşti, Slănic, Berevoieşti Ungureni, Berevoieşti Pămînteni, Bratia, Măneşti, Cîndeşti, Albeşti, Bughea de Jos, Bughea de Sus, Lereşti, Nămăeşti, Valea Mare-Pravăţ, Cetăţeni, Lăicăi, Bădeni, Stoeneşti, Slobozia, Dragoslavele, Rucăr, Podul Dîmboviţei, Dîmbovicioara** şi pe munte **Ciocanu** şi **Valea Urdii**.

În Carpaţi, strămoşii noştri daci îşi creştea vitele, mai ales oi, scoteau aur, argint, fier, aramă şi sare, prelucrau lemnul, vînau. Urmaşii lor, românii, au dezvoltat şi agricultura, deoarece dacii făceau o agricultură săracă - cultivau grîu, mei, secară, unele legume, pregăteau furaje pentru animale. În zona montană au apărut meserii noi - dohotăria, prelucrarea lemnului pentru vase casnice (putini, hîrdaie, doniţi, butii, căuşuri, şiştare, putinee, blide etc.), confecţionarea şiţei, a ulucii, laţilor, bîrnelor, temeelor, cosoroabelor, fabricarea obiectelor cu specific rudăresc - mături, tîrne, coşuri, leagăne pentru sugari, troane, fuse, linguri etc., etc.

Însă principala ocupaţie montană a fost păstoritul. Trăind în condiţii de transhumanţă cu vărat de munte şi iernat în cîmp (cel mai adesea în Dobrogea, Bălţile Dunării sau "la Bănat", locul preferat al Corbenilor), ciobanii români, prin această pendulare, au fost în contact direct, aproape permanent, cu restul populaţiei şi au contribuit astfel, în cea mai mare măsură, la menţinerea unităţii limbii române în toate zonele unde ea se vorbeşte. Transhumanţa a contribuit şi la circulaţia motivelor folclorice şi la răspîndirea elementelor de cultură materială românească.

Dar contactul direct dintre transilvăneni, pe de o parte, şi olteni, munteni şi moldoveni, pe de altă parte, precum şi dintre bănăţeni şi olteni, a fost realizat şi de alte grupuri de populaţie în munţi sau de o parte şi de alta a lor. Prin trecători şi chiar peste creste se realizau întîlniri ale populaţiei de pe cele două versante şi de la poale. Pe văile munţilor, precum şi pe golul alpin se organizau bîlciuri şi nedei la care veneau transilvăneni, munteni şi moldoveni, făceau schimb de produse, se distrau împreună la horă şi la cîrciumă, celebrau căsătorii.

Toponimele culese de noi în munţii Argeşului sînt o dovadă elocventă a relaţiilor dintre românii de pe cele două versante ale Carpaţilor: **Poiana Tîrgului** pe Dîmboviţa în zona Cetăţeni; **Sîntilia, Poiana Sîntilii** sau **Vîrful Sintilii** pe munte în zona Stoeneşti, unde după spusele informatorilor,se ţinea tîrg de fete între

Ardeal și Muntenia; **Poiana Sintilii** sau **Poiana lu Sintilie** (**Sintilie** provine din Sfîntul Ilie, sărbătoare religioasă la 20 iulie) pe muntele Găinațul Mare între Rîul Tîrgului și Argeșel; **Poiana Sintilii** pe Cernat în zona Nucșoara, unde se ținea și tîrg de fete; **Poiana Iliili** în zona Sălătruc; **Izvorul Cîrciumii** pe Cernat ("păi aici se făcea bîlci, venea ardeleni și munteni, băieții își alegea neveste, era petrecere mare"); **Dealul Tiribombii**, pe Valea lu Stan în zona Vidraru.

Tot datele toponimiei ne arată că grupuri de transilvăneni au trecut munții și s-au așezat în sudul Carpaților, întemeind sate de ungureni: **Bădeni Pămînteni - Bădeni Ungureni, Corbeni Pămînteni - Corbeni Ungureni, Berevoiești Pămînteni - Berevoiești Ungureni**.

În sec. al XVIII -lea comuna Slănic, care ținea de Plaiul Nucșoarei, avea două sate: **Slănic-Pămînteni** și **Slănic-Ungureni**. Pînă în sec. al XX -lea aceste sate s-au unit și astfel a dispărut determinantul Pămînteni-Ungureni care avea și valoare istorică.

De obicei satele vechi (Pămînteni) erau mai spre munte, în susul văii, iar satele întemeiate de ardeleni (Ungureni) erau în josul văii, mai la sud, într-un loc mai deschis. Situația se moștenește din timpul năvălirilor, cînd mulți români se retrăseseră pe văi în munți și apoi, treptat au coborît pînă în zonele mai deschise.

Schimbul de populație de pe versantul nordic al Carpaților pe cel sudic este atestat de sate cu nume identice la nord și la sud de crestele Carpaților: **Rucăr, Ioneşti, Recea, Purcăreni, Corbi** în Brașov și Argeș; **Poienița, Broșteni, Racovița, Cornățel, Siliștea, Galeș** în Sibiu și Argeș; **Sălătruc** în Hunedoara și Argeș etc.

Două denumiri de sate din județul Brașov sînt omonime cu denumirile a doi munți din județul Argeș - **Netotu** și **Ludișoru**, ceea ce înseamnă că în acești munți își aduceau oile la vărat făgărășenii din satele respective.

În Vlădești există toponimul **Rîpa Făgărășenilor**, fapt ce atestă un transfer de populație din zona Făgărașului.

Antroponimia argeșeană, legată strîns de toponimie, de asemenea s-a îmbogățit cu elemente ardelenești. Sînt neîndoielnic ardelenești următoarele nume culese de noi într-o serie de sate argeșene: **Onea, Onu, Bicheru, Neț**.

N.A. Constantinescu (op. cit.) explică frecvența mare a sufixului **-oiu** la o serie de nume din Văleni de Munte prin colonizările de ardeleni. În Domnești, sat cu populație parțial ardelenească, acest sufix este de asemenea frecvent: **Buceloiu, Băcănoiu, Donoiu, Ioniţoiu, Dumitroiu** etc. Și în Stănești-Corbi se întîlnesc asemenea nume: **Mărtoiu, Oniţoiu, Buceloiu, Donoiu**. Aceste nume cu sufixul **-oiu** s-au format prin intermediul unui nume feminin: soția lui **Don** era numită **Donoaia**, dacă rămînea văduvă, fiul ei își lua numele de la mamă - **Donoiu**. Același lucru s-a întîmplat cu **Mărtoiu**. Numele provine din **Marta**, ca nume masculin de cap de familie, soția lui **Marta** era **Mărtoaia**, fiul **Mărtoaii** era **Mărtoiu**. Astăzi însă, femeile din familia de vază și numeroasă din Stănești, se numesc **Mărtoaica**.

De origine ardelenească sînt numele care provin din denumiri de sfinți de origine latină: **Sumpietru** (vezi în Pîrîești-Corbi **Fîntîna lu Sumpietru**), **Sumedrea** (Stănești-Corbi), **Sîntion** (Corbșori-Corbi), **Sîn Nicoară** (Curtea de Argeș).

Șandru (satele Corbșori, Stănești, com. Corbi) de asemenea este ardelenesc, provenit din magh. Șandor.

Unele nume ale emigranților ardeleni ne indică precis originea lor: **Voivodeanu** (din Voivodeni, jud. Brașov), **Sescioreanu** (din Săsciori, jud.

Brașov), **Pădurean** (din Pădureni, jud. Sibiu), **Găleșeanu** (din Galeș, jud. Sibiu) etc.

Mocanii ardeleni au adus cu ei și portul mocănesc din Mărginimea Sibiului, mai ales cel bărbătesc: cioarec strîmt numit "pe pulpă", chimir, cămașă cu rîuri negre în cruce pe piept, pălărie rotundă cu boruri mici răsucite în sus. Femeile ardelene au părăsit șurțele și au preluat fota argeșeană. La începutul secolului nostru, fetele argeșence purtau sărbătoarea ghete înalte cu șiret lung, de origine ardelenească, de influență maghiară.

Pînă în 1918 județul nostru a fost județ de graniță. Administrația locală avea datoria să se îngrijească și de paza granitei. Județele de munte erau împărțite în niște subdiviziuni administrative care în zona de munte se numeau **plaiuri**, iar în zona de șes - **plăși**. Plaiurile erau conduse de vătafi de plai, iar plășile erau conduse de zapcii. Județul era condus de sudeți "pîrcălabi, ispravnici, cîrmuitori și prefecți".

În sec. al XVIII -lea, de exemplu, în județul Muscel existau două plaiuri și șase plăși. Plaiurile erau: Plaiul Nucșoarei și Plaiul Dîmboviței, deci cuprindea zona nordică, de graniță a județului și a Țării Românești "... plaiurile în zona muntoasă cuprindeau sate de slujitori plăieși însărcinați cu paza marginei, a trecătorilor și potecilor și asigurarea ordinei sub conducerea vătafilor de plai". [10)]

Plăieșii care asigurau paza trecătorilor și potecilor într-un sat de graniță erau conduși de un ceauș, plăieșii plaiurilor erau comandați de un sutaș, iar pîlcurile și steagurile de plăieși ale județelor erau dirijate de căpitani.

Aceste fapte istorice se oglindesc și în toponimie: în cătunul Pîrîești (com. Corbi) se află un loc în pădure numit **Poiana Ceaușului**. [11)]

Odată cu apariția statului român modern în a doua jumătate a sec. al XIX -lea, la hotarele țării apar unitățile de grăniceri, paza hotarelor țării ia o formă mai bine organizată. Granițele se trasează precis și locurile de trecere, adică trecătorile și potecile sînt păzite permanent de unitățile de grăniceri. Aceste unități sînt mai numeroase la marile trecători, de ex. în zona Rucărului pe văile Dîmboviței, Dîmbovicioarei, Argeșelului, Rîului Tîrgului și Bughii și în zona Nucșorii pe Văile Rîului Doamnei, Cernatului și Vîlsanului.

Toponimia reflectă destul de fidel paza granițelor în județul Argeș, mai ales în zona Muscelului: **Parul de Fier**, loc unde se mai păstrează un stîlp de fier care delimita Țara Românească de Austro-Ungaria; **Cazarma, La Cazarmă**, loc în Nucșoara unde a fost cazarma subunității de grăniceri; **Comanda Mare, Colțul Comenzii, Izvorul Comenzii**, locuri pe Valea Rîușorului (afluentul Rîului Tîrgului) unde era un observator și un punct de comandă pentru grăniceri; **Pleașa Căpitanului, Comanda Căpitanului**, locuri pe Valea Argeșelului hotar cu Sohorîtul din Rucăr; **Preajma Căpitanului**, hățaș pe Valea Argeșelului, **Comanda Dobriașului**, loc pe muntele Dobriașul Mic; **Căpitanul**, munte în Rucăr; **Vîrful Căpitanului**, ibidem; **La Bechet, Părăul Bechetului**, loc în Dragoslave unde a fost **pichet** de grăniceri.

Pe Valea Năvrapului, afluent al Bratiei, o înălțime se numește **Piscul Regimentului**. Informatorii ne-au spus că acolo armata a tăiat pădurea, deci toponimul nu se leagă de activitatea de pază a granițelor.

*

* *

Toponimia reflectă și importante evenimente istorice - bătălii, lupte sociale, haiducie, cuceriri etc.

Un loc pe dealul dintre Cotești și Aninoasa se numește **Bătaia**. Aici a avut loc o bătaie între robii moșiei Mînăstirii Aninoasa și moșnenii din Cotești pentru hotar.

O formă de protest social și de luptă pentru o viață mai omenească era fuga iobagilor de pe moșii, adică **băjenia**, fapt care și-a găsit reflectarea și în onomastică: antroponimele **Băjan, Bejan**; toponimele **Băjești** (sat în com. Bălilești, **Băjănești** (sat în com. Băbana); **Băjenii**, poiană, drum în com. Dragoslavele.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu a fost făcută de pandurii olteni. Reflexe ale acestei revoluții se găsesc și în onomastica argeșeană: antroponimul **Panduru**, toponimele **Fundătura Pandurilor** (Costești), **Fîntîna Pandurului** (com. Moșoaia).

Haiducul Radu lui Anghel n-a devenit numai erou de baladă, lupta lui a lăsat urme în toponimie: **Fîntîna lu Radu lu Anghel** (sat Văleni, com. Călinești); **Stejaru lu Radu lu Anghel** (sat Goleștii Badii, oraș Topoloveni), **Poiana lu Radu** (sat Dîrmănești). Figura lui Radu lui Anghel este așa de populară în rîndul țărănimii, încît orice nume de loc care are componentul Radu, nume vechi de peste o mie de ani în antroponimia românească, se leagă de persoana vestitului haiduc.

Despre lupta de la Rovine a lui Mircea cel Bătrîn cu Baiazid s-a scris mult și nici pînă astăzi istoricii n-au ajuns la un consens în privința localizării bătăliei. Cercetătorii sînt nevoiți să se sprijine mai mult pe argumente toponimice și logice, deoarece izvoarele scrise nu pot lămuri problema. Argumentele toponimice, de asemenea, sînt puțin convingătoare, deoarece **rovină** este un entopic foarte răspîndit pe teritoriul țării noastre, cu sensurile: 1. Groapă, adîncitură, surpătură de teren, rîpă (mocirloasă); 2. Loc mlăștinos, mlaștină, mocirlă. În județul nostru apelativul a evoluat fonetic prin palatizarea labialei **v** în **g**: **rovină - roghină**. Toponimul a rămas nepalatalizat, deoarece, de regulă, el se păstrează în forma în care a apărut.

Bazîndu-se pe argumente toponimice, profesorul din satul Țuțulești, com. Suseni, susține (într-o comunicare nepublicată) că vestita bătălie s-a dat în acest loc, fapt dovedit de numele topice **Rovinele Mari, Rovinele Mici** (terenuri mocirloase), **Tufele Roșii** (roșii ar sugera un loc unde s-a dat o luptă sîngeroasă), **Drumul Omorului, Puțul Băjenarului** ("fîntîna refugiaților"). Și fără ultimul argument care este neconvigător, deoarece **Băjenaru** era un **băjenar** adică un iobag fugit de pe moșie, celelalte toponime ne creează convingerea că aici s-a dat vestita bătălie.

Unele toponime marchează și evenimente legate de primul război mondial: **La Bombă**, loc pe Valea Argeșelului; **Drumul Nemților**, ibidem; **Mauzoleul de la Pravăț, La Mauzoleu**.

În zonele păduroase ale județului nostru aveau loc, uneori, incendii. Incendiile puteau fi întîmplătoare, din cauza unui foc al ciobanilor sau al muncitorilor forestieri lăsat nestins, sau, pe timp de secetă, din cauza trăsnetului, sau provocate de oameni. De obicei țăranii ardeau o parte din pădure pentru a o transforma în teren arabil.Aceste evenimente se oglindesc în toponimia locală: **Pojarna, Izvorul Pojernii, Balta Pojernii**, pe Valea Rea, crac al Rîului Doamnei; **La Pîrlitură**, pădure pe deal în zona Costești; **Colțul Pîrlit**, loc în com. Dragoslavele; **Arsura**, coastă împădurită pe Rîul Doamnei; **Colții Pîrlelii**, sat Ciocanu, com. Dîmbovicioara ("a luat foc pădurea" spunea informatorul); **La copacul Trăznit**, loc în pădure (sat Cotmeana).

La baza relațiilor de proprietate din sistemul feudal a stat proprietatea asupra pămîntului. Cea mai veche formă de proprietate funciară era **obștea** dacică condusă de un **moș**. Inițial proprietatea obștească era totală - turme, pămînt de cultură, păduri, pășuni. Mai întîlnim și astăzi nume de locuri care ne amintesc de vechea obște: **Pădurea Obștii, Valea Moșului** (sat Slănic, com. Aninoasa); **Pădurea de la Obște** (sat Băila, com. Leordeni); **Moșia Obștenilor Ionești** (sat Ionești, com. Buzoești); **La Obște** (sat Băseni, oraș Costești); **Moștenească**, loc al **moștenilor** (sat Băseni, oraș Costești).

Cu timpul, obștea sătească a ajuns la două forme de stăpînire a pămîntului: în devălmășie și individuală. Proprietatea individuală a trecut asupra terenurilor pomicole și viticole, apoi asupra celor agricole și în cele din urmă s-a extins și asupra locurilor de fîneață. Au rămas proprietate obștească pășunile, pădurile și apele și această situație s-a menținut pînă după naționalizare și reforma agrară, cînd comuniștii au desființat obștile țărănești. În satul Slănic, com. Aninoasa, pînă la desființare obștea sătească stăpînea pădurile și pășunile în zona silvică. Obște foarte puternică cu caracter silvic și pastoral a existat în Rucăr, obște care asigura mocanilor rucăreni un trai îmbelșugat, o viață demnă și o mîndrie locală sănătoasă.

Divizarea terenurilor de cultură în părți particulare, în **delnițe** a dus la fărîmițarea obștei și apoi la descompunerea totală a ei. Toponimia oglindește și această perioadă, cînd țăranii erau încă liberi și se numeau **cnezi**. Cuvîntul **cneaz** a intrat în limba română din slavă - **kunenzi**. În limbile slave termenul provine din goticul **Kuningas** care însemna "prinț, conducător, șef religios". Din goticul **kuningas** s-au format germ. **Köning** "rege", engl. **king** "rege", pol. **ksendz** "preot".

În limba română veche **cneaz** însemna "conducător politic" și "om liber". Termenul a pătruns în onomastica românească.

Iobăgirea țăranilor liberi, aservirea lor feudalilor, trecerea la starea de clăcași, împroprietărirea lor, împărțirea și vinderea unor moșii și-au găsit reflectarea în toponimie: **Cumpărătoarea**, fostă moșie cumpărată (sat Buzoești); **Exproprierii** (com. Cetățeni); **Dealul Exproprierii** (com. Stoenești); **Exproprierea Mare, Exproprierea Mică** (com. Domnești); **Vîrful Cumpărății, Cumpărata de la cruce**, locuri pe deal (com. Dragoslavele); **Claca**, loc în coastă (sat Galeș, com. Brăduleț); **Treime**, coastă (com. Domnești); **La Cumpărătoarea**, loc arabil cumpărat de la boieri (oraș Costești).

Trecerea pămîntului de la un stăpîn la altul, donațiile de terenuri către mînăstiri, modificarea hotarelor au dus la importante metamorfoze în toponimie: unele toponime au dispărut, au apărut altele, unele nume topice s-au modificat fonetic, într-o oarecare măsură s-a modernizat și toponimia. Iată cîteva nume de locuri din

satele Stănești și Pîrîiești (com. Corbi) din sec. al XVII -lea, care apoi au dispărut: **La Ulmi, La Răsturnișș, Poiana Jugării, Poiana Dealului, Prihodiște,** lacul **Neperu, Grădina Vlaicului, Sboierelul, Valea Teișului, Pleșile, Valea lui Nepaste, Valea Rea, Valea Rumpailor, Coasta Lazurilor, Groși, Valea Lupului** (dinspre Domnești), **Fîntînele**.

În locul lor au apărut altele după alți proprietari, după alte hotărnicii si altă orientare în teren. [12)]

În legătură cu **Valea Lupului** considerăm necesar să facem o observație. În acest toponim compus componentul **Lupul** nu este numele fiarei sălbatice, ci antroponimul **Lupul** care provine dintr-o poreclă. În acest caz, componentul **Lupului** este în genitivul posesiv și desemnează pe proprietarul locului. Dovada o avem în actul din 13 iunie 1604 de la Radu Voevod care întărește lui Voica satul Stănești pe care acesta l-a cumpărat de la mai mulți cnezi, printre care și de la **Lupul**: "... și partea luĭ **Lupul**, toată cît se va alege pentru 1000 aspri ..." (Nicolae Hera, Gheorghe Ungureanu, op. cit., p.27).

Același lucru se poate spune și despre toponimul **Ursul** (**Valea Ursului, Poiana Ursului, Jugul Ursului, Coasta Ursului** etc.). **Ursul** este de asemenea, un nume de persoană frecvent în antroponimia românească. Sigur, există cazuri, cînd unele nume de locuri provin de la substantivele care desemnează animalele sălbatice menționate mai sus, dar acestea sînt mult mai rare. Antroponimele **Lupu, Ursu** sînt mai plauzibile, deoarece desemnează pe proprietarii locurilor respective.

*

* *

După cum am mai arătat, multe toponime se formează de la substantive care reflectă fauna locală. Acest lucru este deosebit de important, deoarece multe animale sălbatice au dispărut, însă toponimele care s-au format de la apelativele care le desemnau se păstrează și ne arată unde au trăit, deci în ce condiții de climă, hrană, ecosistem. Toponimia cuprinde deci și o istorie a faunei.

În județul nostru găsim asemenea toponime:**Boreț**ul (**Boureț**ul), munte pe Valea Rîului Doamnei, **Valea lu Boreț** (**Valea Boreț**ului, **Valea Boureț**ului) vale în satul Stănești, com. Corbi (**boureț** "pui de bour"); **Valea Zimbrului** (com. Bogați), **Coasta Zimbrului, Poiana Zimbrului** (Valea Rîului Doamnei în zona montană); **Plaiul Brebănul, Culmea Brebănului**, pe Valea rîului Doamnei la munte (**breb, brebăn** "castor fiber", animal înrudit cu castorul, acum dispărut); **Colunul** (com. Poiana Lacului). **Colun** este denumirea măgarului sălbatic care a dispărut.

Colunul era un animal puțin numeros, de aceea se întîlnește rar în toponimie. Cuvîntul apare și în antroponimie: **Coloneț**u, **Coloniț**a, **Coloneț**, **Colunoi, Colonoi, Colonaș**. Toponimul **Colonești** (sat în județul Olt) presupune un antroponim (mai mult ca sigur, poreclă) **Colon**.

Alt animal dispărut este **vidra**. Urme ale existenței acestui animal pe meleagurile noastre se găsesc pe Valea Argeșului: pîrîul **Vidruț**a, lacul **Vidrarul** (vidrar "vînător de vidre").

Cunoscutul istoric piteștean, Ion Nania, s-a ocupat special de această problemă în Istoria vînătorii în România (**București**, 1977). În această carte el atestă următoarel animale sălbatice dispărute: **bourul** și **zimbrul, calul sălbatic, colunul, elanul, castorul, saigaua, marmota, baibacul, potîrnichea albă, vulturul bărbos**.

În cercetările sale istorice Ion Nania apelează și la izvoarele folclorice care, după cum se știe, au și valoare istorică. El a culescîntecul bătrînesc "Vînătoarea lu Vodă Căpitan Matei" în sudul județului nostru, în Bîrlogu, Miroși și Leșile, aproape în aceeași redactare. Faptul că a descoperit trei variante ale acestei opere folclorice înseamnă că balada era răspîndită, cunoscută. O variantă a fost descoperită la un lăutar, deci balada se cînta.

Balada în speță are o valoare inestimabilă. Pentru folcloriști și iubitorii de folclor este o operă literară valoroasă, compusă într-un stil alert, adecvat unei opere care înfățișează o acțiune de un deosebit dinamism, cum este vînătoarea, scrisă într-o limbă literară elevată și expresivă. Pentru lingviști acest cîntec bătrînesc are, de asemenea, importanță, deoarece conține cîteva arhaisme și regionalisme (**răzbel, ududac, hilac, plotun, șuică, pardos, bărburac**), toponime din Dîmbovița și Argeș (**Tîrgoviște, Cobia, Rumânia, Găești, Ionești, Țăvîrleanca, Zidureanca, Humele, Bălăceanca**), antroponime (**Matei, Brîncovenii, Poienarii, Trufanda, Bălăceanu, Sisu, Cîrlotea**). Pentru istorici și zoologi poezia are o valoare de document, întrucît conține numele unor animale dispărute din țara noastră: **șuica, pardosul, zimbrul, plotunul, capra roșie, hilacul**:

Și-au umblat
Și-au vînat:
Pădurile cu fiarele,
Purcărețele
Cu mistrețele,
Măgurile
Cu vulpile,
Mărăcinașii
Cu iepurașii,
Ududacii,
Cu hilacii,
Și pe văi, pe la răcoare
Mi-au săgetat căprioare,
Iar prin codrii răcoroși
Vînau zimbrii ăi pletoși,
Cerbii falnici, rămuroși,
Și plotunii lopătoși,
Ursii zdraveni, fioroși,
Iar pe stînci
Cu rîpe-adînci
Capre negre, capre roși,
Țapii de pe stînci vînau,
Șuicile le săgetau,
Pardoșii mi-i omorau,
Vulturii din cer picau. [13)]

Şuica "era un mamifer din ordinul Rodenţia, familia Sciuridae, de mărimea unui iepure, dar cu picioarele scurte, înrudită deci cu veveriţele şi popîndăii; ea a dăinuit în Carpaţii românești, în puncte izolate şi în număr extrem de mic, pînă la începutul secolului al XX -lea. În 1867 este atestată de Odobescu pe versantele sudice ale Carpaţilor Meridionali şi tot în 1867 a fost văzută de Johann von Csato pe piscul Vasziel din Retezat şi în apropiere de Zănoaga, după acest autor existînd şi în Munţii Rodnei şi Făgăraş" (op. cit. p.47).

De la apelativul **Şuică** s-au format în judeţul nostru toponimele: **Şuici**, comună pe Valea Topologului, **Şuiceasca**, cîmp pe Valea Negraşului, **Malul Şuicii** şi **Poiana Şuicii** pe Valea Negrişoarei etc. (Ion Nania, op. cit. p.48).

*

* *

Toponimia conţine date şi despre geologia noastră. De obicei locurile cu sare din România se numesc **Slănic** (vezi Slănic- Prahova şi Slănic-Moldova). În judeţul nostru există un pîrîu cu debit temporar, **Slănic**, afluent al Bratiei. În partea de nord, sub munte se află satul **Slănic** (com. Aninoasa). În acest sat, pe valea Slănicului există un izvor sărat, care apare şi dispare, dovadă a existenţei sării în acest loc. Pînă după al doilea război mondial populaţia din jur lua saramură cu bota sau cu butoiaşul din acest izvor.

Izvoarele cu apă minerală, destul de numeroase, se numesc de obicei **Pîrâul de Leac** (sat Stănești, com. Corbi); **La Fîntîna de Leac** (sat Cotești, com. Godeni); **Pucioasa**, izvor termal pe Valea Topologului la munte; **Pîrâul de Leac** (sat Corbșori, com. Corbi) dovadă că localnicii şi-au dat seama de proprietăţile curative ale lor. Există obiceiul că, după ce bei apă dintr-un asemenea izvor, sau te speli cu ea pe faţă şi pe corp, să laşi acolo un obiect util, ca să fie pomană pentru un sărman care-l va găsi.

În unele cazuri culoarea rocii dă numele locului - **Galbena**, munte de marmură, pe valea Rîului Doamnei; **Rîpa Roşie** (sat Stănești, com. Corbi), **Rîpa Roşie** (sat Budișteni, com. Leordeni).

1) Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, **Istoria municipiului Piteşti**, p.46-49.
2) Ion Nania consideră că aici a fost reşedinţa episcopiei Cumaniei.
3) **Toponimia Românească**, Bucureşti, p.169.
4) Nicolae Hera, Gheorghe Ungureanu, **Satul Stăneşti, judeţul Argeş**, Bucureşti 1984, p.38.
5) **Dicţionaru limbii românești**, Iaşi, 1939.
6) N. Iorga, **Istoria industriilor la români**, Bucureşti, 1927; Ştefan Olteanu şi Constantin Şerban, **Meşteşugurile din Ţara Românească şi Moldova în evul mediu**, Bucureşti, 1969.
7) Iorgu Iordan, **Toponimia Românească**, Bucureşti, 1963, p. 226; Emil Petrovici, **Etimologia toponimicelor Doftana, Dofteana, Doftăneţ, Doftăniţa şi a cuvîntului dohot**, SCL, V, 1954, nr. 1-2, p.27.
8) Grigore Brîncuş, **Vocabularul autohton al limbii române**, Bucureşti, 1983, p.31-128.
9) Grigore Brîncuş, **ibidem**, p. 130-151.
10) Nicolae Hera, Gheorghe Ungureanu, **Satul Stăneşti, judeţul Argeş**, Bucureşti, 1984, p.67.
11) **Ibidem**, p.68.
12) **Ibidem**, p. 31.
13) Ion Nania, **Aspecte istorice, folclorice şi etnolingvistice inedite din timpul domniei lui Matei Basarab**, Muzeul Cîmpulung Muscel, Studii şi comunicări, IV, 1987, p.42-58.

CAPITOLUL III

TOPONIMIE ŞI SOCIOLOGIE, TOPONIMIE ŞI STILISTICĂ

Toponimia nu este o sumă de date seci, o culegere de nume golite de sens şi de expresivitate. Ea înfăţişează istoria localnicilor nu numai factologic, ci şi din punctul de vedere al concepţiilor lor de viaţă în diferite perioade, al credinţelor religioase ale lor, al sentimentelor lor, al artei lor, al eticii şi moralei lor. Toponimia reflectă atitudinea oamenilor faţă de semenii lor, faţă de vecinii lor din alte sate, faţă de străini, faţă de stăpînire, faţă de natura înconjurătoare, faţă de moarte şi faţă de viaţa de dincolo. Deci toponimia este şi o oglindă sociologică a societăţii româneşti de-a lungul veacurilor, dar mai ales a satului românesc cu viaţa lui economică, socială, psihică şi morală.

Toponimie şi stilistică

Deşi în ultimul timp atît toponimia, cît şi stilistica se bucură de atenţia specială a lingviştilor, toponimele n-au fost studiate în plan stilistic. Această situaţie se explică prin faptul că o serie de lingvişti consideră toponimele termeni neutri, care au numai o semnificaţie obiectivă, au numai valori denotative. După părerea multor specialişti în toponimie şi stilistică, toponimele au pierdut valorile stilistice, expresivitatea, deoarece s-au rupt de apelativele din care provin, au căpătat o funcţie individualizatoare, alt sens. Dar nu toate toponimele sînt în această situaţie. O mulţime de toponime mai păstrează o legătură semantică cu apelativele din care s-au format.

Studiind procesul de transformare a apelativelor în toponime, Emilian Bureţea stabileşte trei grade de toponimizare:

a) apelative topice (entopice) sau sintagme care prezintă un grad foarte mic de toponimizare;

b) apelative topice (entopice) sau sintagme cu un grad mai avansat al procesului de transformare în toponim;

c) toponimice propriu-zise în care procesul toponimizării a fost încheiat, în unele cazuri cu multe veacuri în urmă. [1)]

În prima categorie, Emilian N. Bureţea include microtoponime care constau numai din apelativul respectiv însoţit de o prepoziţie (**În Ponoară, La Baltă, Su Coastă** etc.).

În a doua categorie, autorul citat clasează toponime în care pot fi recunoscute apelativele din care s-au format, chiar dacă acestea au dispărut din graiul local sau şi-au restrîns arealul (**Joampa, Tîlva Mare, Bentu Mare** etc.).

Categoria a treia cuprinde toponime rupte de apelativul din care provin, neînțelese de vorbitori, deoarece ele apar fără sens, folosite numai pentru denumirea unor ape, locuri, localități (**Gilort, Jiu, Bîrlui, Nevăț, Teslui** etc.).

Primele două categorii sînt considerate de cercetătorul craiovean atît elemente strict lexicale, cît și toponimice, deoarece apelativul care stă la baza lor poate fi recunoscut ușor.

Legătura semantică dintre apelativ și toponimul format pe baza lui este recunoscută și de Viorica Florea: "Numele comun pe care îl reprezintă toponimul desemnează una din caracteristicile obiectului (locului), această caracteristică participă ca sem la formarea înțelesului toponimului, înțelesul numelui comun este inclus în sfera semantică a toponimului ... Inițial, numele comun desemnează caracteristica dominantă a locului, această caracteristică funcționează ca semul cel mai relevant al ansamblului semnificativ al toponimului. Cu timpul, caracteristica în discuție poate deveni lipsită de importanță, ea nu mai concură ca sem relevant la definirea înțelesului toponimic sau poate menține valoarea distructivă, funcția de sem relevant". [2)]

Toponimele incluse în categoria a treia de Emilian N. Burețea (Gilort, Jiu, Motru etc.), cele care s-au format cu sute de ani în urmă, s-au rupt complet de apelativele din care provin și au devenit nume proprii tipice, cu cea mai mare forță de individualizare.

Asemenea toponime țin de limbajul logic, sînt deci neutre din punct de vedere stilistic, lipsite de expresivitate, sînt cuvinte care au numai valoare denotativă.

Toponimele care din punct de vedere semantic nu s-au desprins încă de apelative, alcătuiesc sub raport stilistic două categorii:

a) toponime cu expresivitate zero; care au numai valori denotative;

b) toponime expresive, care pe lîngă denotație conțin și unele reprezentări suplimentare ce țin de conotație.

Marea majoritate a toponimelor este lipsită de expresivitate, are numai valoare denominativă cu un grad diferit de precizie. Toponimele expresive, deși mai puțin numeroase, alcătuiesc totuși o categorie destul de bogată și variată, pentru a putea fi luate în considerație.

În clasificarea semantică pe care o dă toponimelor românești, acad. Iorgu Iordan delimitează o categorie de nume topice psihologice, "nume care trădează o anumită **atitudine** sau **trăsătură psihică** (sublinierea noastră, Ion Moise) a celor ce le-au dat" (op. cit. p.313). În toponimele psihologice, arată acad. Iorgu Iordan, se poate vedea atitudinea **subiectivă** a poporului, față de lumea fizică înconjurătoare: cum **vede** el lucrurile în mijlocul cărora trăiește și cum reacționează lingvistic, atunci cînd nevoia de a le distinge unele de altele îi cere să le dea un nume" (ibidem).

Considerăm că atitudinea subiectivă a vorbitorilor față de obiectele pe care le denumesc conferă acestora anumite valențe stilistice.

Eugen Cîmpeanu consideră că la toponimele care au legătură cu apelativele din care provin se pot depista valori stilistice clare. "Toponimele din această categorie, pe care le-am putea numi semanteme, sînt cele mai expresive. Valoarea lor stilistică rezultă, cel mai adeseori, din colaborarea conținutului semantic cu

capacitatea evocatoare, cu funcția de plasticizare și imaginativă a cuvîntului, funcția principală a toponimului, localizarea fiind, în acest caz, asociată cu alte efecte expresive. Nu se cuprind aici numai toponimicele "psihologice" (vezi p.137), ci încă foarte multe din acelea numite "topografice" (**Bîlbîitoarea, Pietrele Arse, Colții,** etc.), "sociale" (**Valea Balaurului, Valea Iadului, Rîpa Dracului,** etc.) sau "istorice" (Podul Grecilor), acestea din urmă remarcabile prin efectul lor evocator deosebit". [3)]

Noi deosebim următoarele categorii de toponime expresive:

1. Toponime psihologice

În această grupă, acad. Iorgu Iordan pune pe primul loc oiconimele și toponimele provenite din porecle: **Afurisiți, Betegi, Cocoșați, Fripți, Gușatul, Nătărăi, Rîncezi, Spurcați,** etc. etc. Despre asemenea nume topice autorul citat scrie: "Căci afară de sensibilitatea pentru concret ... constatăm adesea o atitudine cu adevărat subiectivă, în sensul că numele topice respective exprimă o reacțiune afectivă, o luare de poziție sentimentală din partea creatorilor lor, nu față de loc, ci față de om: un sat, să zicem, este numit după o particularitate fizică ori psihică a întemeietorului, a stăpînului sau a locuitorilor lui. În majoritatea cazurilor este vorba de un defect (real ori numai presupus, nu importă), cum se întîmplă și în domeniul antroponimiei unde poreclele date după beteșugurile fizice ori morale sînt extrem de numeroase" (op. cit. p.314).

Și în județul Argeș întîlnim asemenea nume topice: **Netotul**, munte pe Valea Zîrnei, Rîul Doamnei; **Ciomăgești**, sat; **Făcălețești**, sat (com. Richițelele de Jos); **Purcăreni**, sat (com. Micești); **Cocenești**, sat (com. Mioarele); **Surdulești**, sat (com. Miroși); **Găujani**, sat (com. Ungheni); **Năvrapul**, pîrîu, afluent al Bratiei.

În conștiința vorbitorilor asemenea nume topice păstrează legătura semantică cu apelativele din care provin, deci țin încă de limbajul afectiv și sînt expresive. Acest lucru este dovedit de faptul că astăzi multe nume de locuri de acest gen au fost înlocuite cu altele.

În primul rînd au fost schimbate denumirile vulgare sau considerate injurioase care, după cum se știe, au cea mai mare expresivitate: **Băseni** - Zorile (oraș Costești), **Secături** - Gruiu (sat în com. Nucșoara). Unele toponime de acest fel își datorează expresivitatea unor false înrudiri etimologice realizate de vorbitori. Este vorba de **Băseni** care nu provine din lat. **bessire**, ci din numele de persoană de origine latină **Basu** și de **Secături** care nu avea sensul de "pușlamale, haimanale" ci de "loc unde s-a tăiat pădurea", fiind înrudit cu **seci,preseacă, prisacă** (inițial se tăia pădurea și apoi se făcea acolo o **stupină**, adică **prisacă**).

În multe documente din trecut (sec. al XIV -lea - a doua jumătate a sec. al XIX -lea) o serie de sate și locuri apar cu denumiri într-adevăr triviale, grosolane. Acest fapt are mai multe explicații sociologice și psihologice.

Caracter sociologic are faptul că în trecut între multe sate sau regiuni, zone vecine existau stări de animozitate, de dușmănie tacită sau manifestă, de neînțelegeri. Țăranii din satele vecine aveau neînțelegeri pentru hotare, păduri, izlazuri, rîuri, mori (vezi toponimul **Bătaia** din satul Cotești, com. Godeni). Flăcăii se băteau pentru fete și, de multe ori, cînd își luau soții din alte sate, le furau. La

bîlciuri, sau cînd se întîlneau la horă tineri din mai multe sate, rivalitatea pentru fete se solda cel mai adesea cu bătăi. Aşa se întîmpla, de pildă, la tîrgul de Blagoveştenie din Domneşti, unde, de regulă, se băteau cavalereşte flăcăii din Corbi cu cei din Domneşti.

Ţăranii din sate diferite manifestau diferenţe de grai, etnografie, folclor, obiceiuri, tradiţii, situaţie care se concretiza adesea şi prin ironie, batjocură, porecle colective.

Toponimele vulgare şi poreclele colective au şi o cauză colectivă. Este vorba de înclinarea românului spre umor, spre haz, de talentul lui deosebit de a crea umor, satiră. Este vorba de o psihologie socială a unui popor care a avut un trecut zbuciumat, greutăţi inimaginabile, a îndurat împilări de la străini, pe care nu-i iubea din această cauză şi îi numea **venetici, lifte, pripaşi,** şi de la conaţionali, a fost supus unor cataclisme naturale, boli înspăimîntătoare, lipsuri, necazuri şi a suportat toate acestea şi datorită unei tării sufleteşti, unei încrederi în viitorul său, unei credinţe într-o divinitate şi, nu în ultimul rînd, unei înclinaţii spre umor, spre autoironie, spre o anume bagatelizare pentru a îndura mai uşor toate nenorocirile. Această situaţie este exprimată clar de expresia "a face haz de necaz". Cînd are de luptat cu mari dificultăţi, românul spune "mă umflă rîsul, mă cuprinde veselia, mă vede soarele, etc." care exprimă nu numai autoironia, ci şi încrederea în forţele sale.

Înclinaţia spre umor apare şi în folclor, unde întîlnim o mulţime de snoave, întîmplări cu haz, cimilituri cu ambiguităţi umoristice şi expresive. În literatura cultă Creangă, Caragiale, Bacalbaşa, Topîrceanu, Nicuţă Tănase, Ion Băieşu, etc. sînt reprezentanţii spiritului popular românesc care se caracterizează prin optimism robust, umor, haz, ironie fină, autoironie. În puţine ţări din lume există o creaţie de umor şi satiră cu caracter de masă ca în România. Ţara noastră a excelat şi excelează prin mari comici în teatru. Nicăieri în lume, după părerea noastră, n-au existat atîtea bancuri, dintre care multe au poante foarte reuşite, despre dictatori, personaje antipopulare, împilatori, ca la noi. Bancurile cu Bulă sînt strălucite, ele au creat o epocă în umorul românesc popular. După cum vom vedea, prima apariţie a lui Bulă este cu mult mai veche de deceniul al şaptelea al secolului nostru şi se întîlneşte în toponimia argeşeană.

Din aceste cauze în România apar multe porecle colective. Citărn cîteva depistate de noi în judeţul Argeş: **mocani** (bărbaţii din Corbi); **mîi** (femeile din Corbi); **gîlme, cortioreni** (satul Corbşori, com. Corbi); **chiţorani** (Domneşti); **ţigani** (sat Slănic, com. Aninoasa); **izmenari, guşaţi** (sat Bădeşti, com. Pietroşani); **urzicari** (sat Pietroşani); **gherlani** (satele de pe Rîul Doamnei dintre Retevoieşti şi Dîrmăneşti inclusiv). Există porecle şi pentru zone mai întinse: **gherlani, guşaţi, ţuicari, poşircari, papucari** (zona Muscelului dinspre Ardeal), **mocani** (locuitorii din Mărginimea Sibiului, din nordul Argeşului şi Dîmboviţei), **cojani** (locuitorii din sudul Argeşului - dreapta rîului Argeş, Vlaşca, Teleorman, Ilfov), **găzari** (judeţele Dîmboviţa, Prahova), **sîrmari** (Moldova din dreapta Prutului), **hamuşi** (muncitori forestieri din Oaş şi Maramureş, pentru că spun **amu** în în loc de **acum**), etc.

În trecut existau şi poezii oarecum batjocoritoare despre anumite sate:

Pămîntenii, vai de ei,
Mămăliga - şapte lei
Şi scrumul de pe căldare
Şapte lei şi cinci parale.
Face mămăliga cît nuca
Şi-o păzeşte cu măciuca.

Domnişanii (Stănişanii), ca ţiganii
Mącină şi bolovanii.
Ei, la moară cînd se duc,
Macină căcat de lup,
De la moară cînd se-ntorc
Macină căcat de porc.

Nebunul de la Bădeşti
Pune oala, face teci.
Dimineaţa, cînd se scoală,
Harşti cu lingura pîn oală,
Nebăut şi nemîncat,
Harşti cu lingura-n căcat.

În toponimia românească din perioada feudală şi modernă, deci pînă aproape la jumătatea sec. al XIX -lea, o mulţime de toponime vulgare apar în documentele oficiale, mai ales în actele de judecată sau de întărire a unor moşii la anumiţi proprietari. Procesele se judecau, de regulă, în faţa divanului domnesc şi numele topice triviale, provenite, de obicei, din porecle, se pronunţau în forma lor nudă, dură, fără variante eufemistice. Acest lucru înseamnă că în perioada respectivă exista un alt model de comportament, altă atitudine protocolară. Adevărul este că strămoşii noştri erau mai apropiaţi de natură şi spuneau lucrurilor pe nume, cu cuvintele moştenite din limba latină, cu excepţia înjurăturii de mamă care conţine un împrumut din slavă. Asemenea nume topice, considerate astăzi vulgare, se întîlnesc în toată ţara, dar sînt mai frecvente în Muntenia, mai ales în zona judeţelor Ialomiţa - Buzău şi Moldova.

Nici judeţul Argeş nu face excepţie de la această regulă, dar focarul unor toponime vulgare se află în fostul Muscel, mai ales în zona Cetăţeni - Podul Dîmboviţei.

Pînă astăzi găsim o mulţime de vălcele şi vălceluşe cu numele **Căcata, Căcăstorul**. De regulă aceste toponime sînt nişte metafore, deoarece **văile** respective au un sol galben, lipicios. Exemple: **Părăul Căcatului** (sat Corbi); **Căcăstorul, Valea Căcăstorului, Fundul Căcăstorului** (sat Slănic, com. Aninoasa); **Căcata**, pîrîu şi vale (sat Babaroaga, com. Mozăceni-Deal); **Căcăstori**, dejugătoare la trecerea peste deal (sat Dîrmăneşti); **Căcăcioasa**, "gîrlă foarte murdară" (sat Călineşti); **Căcălăneşti**, zonă a satului Capul Pisculul,

com. Godeni; **Căcîcea**, pîrîiaș care curge printr-un pămînt galben (oraș Costești).

Alte toponime vulgare sînt: **La Curu Pămîntului** [4)], loc pe Valea Rîului Doamnei; **Dealul Drîmbului**, deal (sat Băbana).

În com. Poiana Lacului găsim toponimul **Pădurea Fătăciunii** (sat Găleșeanu), **Fătăciunea**, vale și pîrîu (sat Poiana Lacului). Se consideră că zonele numite astfel sînt locuri unde staționează oi și capre în perioada fătatului. Explicația nu este satisfăcătoare, întru totul, deoarece substantivele postverbale de la "a făta" sînt "fătare" și "fătat", iar "fătăciune" are sensul de "organ genital" la animalele femele.

Pe Valea Bughii în zona muntoasă există o vale cu două denumiri: **Valea Cîrjanului** și **Cufurita**. Explicația informatorilor pentru ultimul nume topic este că panta are un sol instabil care se surpă mereu. Toponimul se întîlnește și în Bulgaria, unde este de origine română: **Kuforita** din rom. **Cufurita**.

O serie de toponime muscelene cu caracter mai libertin, în ultima sută de ani, s-au modificat sau au fost înlocuite. Fenomenul a avut loc datorită pătrunderii culturii în masa țărănească, datorită apariției spiritului de pudoare și decență, datorită influenței limbii literare asupra limbii populare, datorită influenței sporite a școlii, bisericii, a unor societăți culturale, a presei, etc. În această perioadă a fost lichidată parțial înapoierea culturală, a crescut rolul culturii și civilizației, a început să fie cultivată vorbirea îngrijită. Un rol mare în acest proces l-a avut intelectualitatea românească, cea locală și cea din marile centre culturale.

Pe Valea Dîmboviței în amonte de confluența cu Dîmbovicioara există două cătune ale comunei Rucăr: **Săticul de Jos** și **Săticul de Sus**. Acestea sînt numele oficiale ale cătunelor, numele populare sînt **Coțăeni** și **Futești**, care figurează în hărțile militare.

Cum s-au format aceste denumiri populare extrem de expresive ? Această zonă aparținea rucărenilor. Drumul de mașină și căruțe prin Cheile Dîmboviței nu era construit. Rucărenii treceau la proprietățile lor din Valea Dîmboviței peste deal, pe un teren greu accesibil carelor. Neputînd să transporte fînul în Rucăr, mocanii rucăreni procedau ca cei din Corbi, Corbșori, Slănic, etc., adică construiau pe aceste terenuri **hodăi** "așezări gospodărești izolate de sat; ferme unice, tîrle de vite etc." unde stăteau cu oile și vitele mari în timpul iernii, pînă terminau nutrețul, și apoi se mutau înapoi în Rucăr. Cu timpul aceste **hodăi** s-au transformat în case de locuit cu tot confortul, în jurul lor au apărut acareturi, fîntîni și aceste așezări temporare s-au transformat în două cătune de crescători de animale, bine organizate. Au apărut aici legumicultura, o agricultură elementară, pomicultura. În aceste cătune, mai ales în cel de jos, predomina o populație sectantă care făcea mulți copii. Locuitorii cătunului de jos erau urmașii unui moș, Cuțulean, și ei s-au numit **Cuțuleni**, aceasta fiind denumirea inițială a acestei așezări pastorale. Deoarece aveau copii mulți, **Cuțulenii** au fost porecliți **Coțăeni**, iar prin analogie cătunul de sus a fost botezat **Futești**. În sec. nostru oficialitățile n-au acceptat denumirile populare, expresive, dar vulgare, și au stabilit toponimele **Săticul de Jos** și **Săticul de Sus**.

În satul, în prezent orașul, **Fetești**, jud. Ialomița, lucrurile s-au petrecut altfel. Inițial satul se numea **Fotești**, locuitorii lui fiind urmașii unui **Fota** sau **Fotea**,

antroponim provenit din grecescul **Fotios** (numele sînt atestate de Dicționarul Onomastic Românesc al lui N.A. Constantinescu). Vecinii satului au înlocuit pe **o** cu **u**, schimbînd semnificația lui, dînd culoare și expresivitate toponimului. În sec. al XIX -lea oficialitățile au înlocuit pe **u** cu **e**, a apărut forma actuală **Feteşti**, care s-a deetimologizat, dar a căpătat un aspect literar, decent.

Noi numim acest fenomen **eufemism în toponimie**. **Eufemism** este sinonimul care înlocuiește un cuvînt sau o expresie neplăcută, vulgară, jignitoare, obscenă. Exprimarea eufemistică este atributul unei comportări civilizate, decente, respectuase. După cum vom vedea, în eufemismul toponimic se încadrează și numele topice muscelene de care ne vom ocupa în continuare.

După cum se știe, termenul popular pentru cascadă, cădere mică de apă, este **pișătoare**. Apare și ca hidronim: **Pișătoarea de la Cheie** pe Valea rîului Doamnei. În com. Stoenești găsim hidronimul **Bijătoarea**, cascadă mică. Hidronimul are ca etimon entopicul popular **pișătoare**. În acest caz modificările fonetice au fost conștiente (înlocuirea lui **p** cu **b** și a lui **ș** cu **j**),efectuate de vorbitori cu scopul de a lichida caracterul vulgar al termenului. Este ceea ce noi numim eufemism în toponimie.

O variantă morfologică a entopicului **pișătoare** este **pișineu** care înseamnă nu neapărat o mare cădere de apă, ci "un vîjoi, șiroi, țuțuroi, o cișmea, etc.". De la pișineu s-au format oiconimele **Chișineu-Criș** și **Chișinău**, capitala Basarabiei. Evoluția fonetică de la **pișineu** la **chișineu** se explică prin palatalizarea labialei **p** înaintea lui **i**.

Colțul Bulii, stînci, colți în dreapta și în stînga Rîului Doamnei la sud de confluența cu Cernatul. Forma unui colț din stînga rîului justifică întru totul metafora. Modificarea fonetică eufemistică (înlocuirea lui **p** cu **b**) a dus la deetimologizare și reinterpretare: localnicii explică toponimul prin **bulie**, termen local pentru bufniță. Împotriva acestei explicații pledează fonetica (**buli** nu **bulii**) și forma locului denumit.

Aceeași etimologie o are **Rîpa lu Bulea**, rîpă în com. Moșoaia. În acest caz **Bulea** provine dintr-un antroponim; termenul reprezintă transformarea eufemistică a unei porecle foarte frecvente în vorbirea fără perdea. Am mai întîlnit asemenea nume de persoană. Persoanele care le poartă nu știu de unde provin și de aceea nu le schimbă. Acest lucru ne arată că și în antroponimie există transformări eufemistice. Cîteva exemple: **Corjos** (din **Cur Jos**); **Busurgiu** (din **Cusurgiu**).

Poili, Poilii, Poilia, căldare cu coaste cu movile în satul Cetățeni. Forma de relief - trei perechi de movilițe, dintre care cea din căldare de un contur foarte elocvent - ne trimite la o metaforă pentru noi neîndoielnică. Modificarea fonetică eufemistică a constat în monoftongarea diftongului **oa** și înlocuirea lui **c** cu **p**. **I** final se explică prin închiderea lui **e** la **i** în graiurile muntenești (**vacili, oili, fetili**). Existența celor trei variante fonetice se explică prin faptul că forma cea mai frecventă - **Poili** - este puțin obișnuită pentru limba română, deoarece are **i** final accentuat. Apariția celorlalte două variante este justificată de căutarea unor forme mai corespunzătoare toponimicelor românești.

Valea Căcatii, pîrîu cu multe aluviuni, "cînd ploua, venea cu humă, o scotea la prund la gîrlă" (sat Berevoiești Ungureni, com. Berevoiești). Numele topic are și o variantă eufemistică - **Valea Catii**.

Aleșteul lu Puțoi, lac în zona orașului Costești. Se întîlnește și forma eufemistică **Aleșteul lu Pîțoi**.

Căcărezeni, zonă a satului Fîlfani (com. Stolnici), are și varianta eufemistică **Cocărezeni**.

După toponimele vulgare încep să fie înlocuite cu alte denumiri și toponimele mai puțin vulgare, dar tot peiorative: **Scrofeni, Urîți, Blestemați, Haramini**, etc. Astăzi, acest proces se remarcă prin faptul că se înlocuiesc nu numai toponimele peiorative, ci și cele care "nu sună frumos" sau prezintă omonimii cu epitete depreciative. În județul Argeș este cazul toponimelor **Valea Porcului** (sat în com. Băiculești) și **Gura Boului** înlocuite cu **Aluniș** și respectiv **Vedea**. Locuitorii din Valea Porcului erau nemulțumiți de faptul că erau numiți "porceni", iar cei din **Gura Boului** spuneau că ei nu pot trimite cuiva o vedere cu textul "Sărutări din Gura Boului".

În aceste schimbări observăm tendința de a se evita vulgarul, peiorativul, căutarea eufoniei, poeticului.

În perioada actuală a apărut o nouă categorie de toponime. Este vorba de niște toponime **urbane**, neoficiale, foarte plastice, colorate, expresive și unele vulgare. Cele mai vechi nume topice din această categorie sînt **Bulevardul Pardon** și **Grădina Mersi** din Cîmpulung. Bulevardul central al Cîmpulungului, vestitul loc de promenadă al cîmpulungenilor, a fost denumit **Pardon** din cauza aglomerației, a ciocnirilor și a scuzelor de rigoare foarte frecvente. Grădina publică de lîngă bulevard, grădină unde cînta fanfara militară și se dansa, s-a numit **Mersi** prin analogie cu toponimul urban vecin **Bulevardul Pardon**.

Astăzi, mai ales în orașe, o serie de locuri au denumiri populare, adică neoficiale, care exprimă sarcasmul, ironia vorbitorilor față de persoanele care le frecventează. Astfel, aproape în toate orașele, locul unde se întîlnesc iubitorii fotbalului și comentează acest sport, se numește **Urlătoarea**. Ospătăriile mai ieftine, mai bine zis "mai puțin scumpe" și foarte frecventate se numesc **La Cățeaua Leșinată**. Localurile rău famate, unde au loc bătăi sînt numite **Texas**. Asemenea toponime sînt expresive și țin de limbajul afectiv.

O serie de toponime expresive au la bază, un epitet: **Valea Turbată** (Slănic); **Coasta Frumoasă** (sat Corbșori, com. Corbi; sat Slănic, com. Aninoasa); **Valea Rea** (afluent al Rîului Doamnei); **Lacul Învîrtitii** (sat Nucșoara); **Poienili Frumoase** (sat Rădești, com. Stîlpeni); **Rîiosu** (munte pe Valea Argeșului); **Părăul Tărîțoasa**, pîrîu pe Valea Rîului Tîrgului; **Urîta** "pîrîu foarte scorburos" (sat Buzoiești); **Plaiul Rău, Poienița Frumoasă, Poiana Frumoasă, Întunecăți**, "pădure foarte deasă" (toate în sat Ciocanu, com. Dîmbovicioara); etc.

Desigur, nu orice atribut este un epitet. Am inclus, în epitete numai acele determinări care dau relief contextului, care au un conținut nou, afectiv. De aceea nu considerăm epitete unele determinări logice, lipsite de valori afective, inexpresive de genul: **Dealul Mare** (com. Ștefănești); **Poiana Mare** (sat Pîrîești, com. Corbi); **Plaiul ăl Mare** (munte pe Valea Rîului Doamnei); **Vălceaua Mică** (sat Babaroaga, com. Mozăceni-Deal); etc.

Metafora, o imagine bazată pe valori conotative puternic conturate, se întîlnește frecvent în toponimie: **Moțul Curcanului**, vîrf de deal (sat Bădeni Ungureni, com. Stoenești); **Picior de Paris** (porecla dată frumosului sat Poinărei,

cocoțat pe un deal, com. Corbi); **Cățăii Zimbrului**, izvoare pe coastă (Valea Argeșului la munte); **La Fluturaș**, ciuhă, observator pe vîrf (Valea Argeșului); **Colțul cu Pălăria** cu varianta **Colțul cu Tocila**, colț cu vîrf ca o ciupercă (com. Cetățeni); **Oglinda Lacului**, coaste din jurul lacului Vidraru; **Lacul cu Țol**, lac cu alge, cu mătasea broaștei (sat Stănești, com. Corbi); **Pă su Gușî**, gîlme (sat Pîrîești, com. Corbi); **Copacii Văruiți**, pădure cu fagi albi (sat Stănești, com. Corbi); **Săgeata**, pîrîu pe Valea Rîului Doamnei, la munte; etc.

Toți lingviștii sînt de acord cu expresivitatea epitetului și a metaforei în cadrul apelativelor. Unii consideră însă că, transformîndu-se în toponime, aceste cuvinte își pierd valoarea de imagini expresive, se neutralizează stilistic. Dar asemenea epitete și metafore nu s-au toponimizat total, ele mai pendulează încă, "într-o zonă limitrofă sau de interferență cu substantive comune." [5] De aceea asemenea toponime își păstrează expresivitatea într-o măsură mai mare pentru localnici și într-o măsură mai mică pentru ceilalți vorbitori. M-am convins de acest lucru și în cercetările de teren. În satul Corbșori, com. Corbi, unul din informatori spune la un moment dat: "Da nume **frumoase** nu vă interesează?" și mi-a exemplificat aceasta cu toponimul **Coasta Frumoasă**.

2. Toponime istorice

O serie de toponime evocă întîmplări sau evenimente mai mult sau mai puțin îndepărtate din trecutul patriei sau al unor sate, locuri: **Cetatea Poenari, Curtea de Argeș, Urmele lu Negru Vodă, Rovine, Marginea Domnească** (com. Cetățeni); **Domnești; În Vîrf la Poștă**, deal în Cetățeni, aici se schimbau caii de poștă.

Unele toponime istorice reflectă anumite legi vechi, obiceiul pămîntului sau tradiții juridico-administrative. În satul Vărzăroaia, com. Pietroșani, există un nume de loc - **Șugubina**.

Toponimul provine din apelativul de origine slavă **dușegubină** "amendă care se plătea de către tot satul pentru o crimă care s-a săvîrșit pe teritoriul lui în cazul cînd sătenii nu-l demascau pe criminal. Era o formă de luptă împotriva tăinuirii unei omucideri. Această tăinuire, de cele mai multe ori, era mai mult sau mai puțin justificată: ucigașul luase viața unui oprimator al satului, a unuia care violase o fată sau o femeie, care deposedase un om sau un grup social de pămînt, etc.

Cuvîntul **dușegubină** provine din slavul **dușegubeț** "criminal, ucigaș". Oricît ar fi de curios, dar din acest **dușegubeț** provine cuvîntul românesc **șugubăț** care inițial însemna "ucigaș" și apoi a evoluat semantic pînă la sensul "amuzant, comic, hîtru, spiritual". (Vezi și Dorica Stan, **Note etimologice de toponimie argeșeană**, Buletinul științific al Facultății de Învățămînt pedagogic, Pitești, 1979, p.190).

Unele nume topice evocă evenimente istorice mai apropiate de perioada actuală, de mari personalități politice, de știință, artă și cultură: **Lahovari**, deal (sat Leordeni); **Casa Memorială Liviu Rebreanu, Casa lu Sturza Bulandra, Casa lu Comarnițchi, Drumul Brătienilor** (sat Valea Mare, com. Ștefănești), **La Via lu Brătianu, La Brătieni** (fostul conac al Brătienilor), **Pomul lu Brătianu**, toate în satul Tigveni; **Casa Memorială Vladimir Streinu** (com. Teiu).

Toponimia argeşeană reflectă şi frăţia noastră cu românii de peste Prut. În satul Valea Mare, com. Ştefăneşti, emigranţii basarabeni din 1944 au fost ajutaţi să-şi cumpere pămînt şi să-şi facă case şi gospodării. Aceste locuri se numesc **La Basarabeni, Basarabeni**.

Asemenea toponime îşi datorează expresivitatea efectului lor evocator, faptului că, pe lîngă denumirea unui loc, conţin şi unele reprezentări suplimentare legate de trecutul zbuciumat al poporului nostru.

3. Toponime care evocă unele credinţe, mituri, fiinţe fabuloase

Într-o perioadă veche din istoria patriei noastre, cînd viaţa spirituală a strămoşilor noştri era dominată de mituri, credinţe, superstiţii, o serie de cuvinte care reflectă asemenea noţiuni au pătruns în toponimie. Mitologia populară românească, cunoscută din folclor, şi-a găsit o reflectare bogată şi în toponimie.

Păduroi era "un fel de geniu al pădurilor", de care se pomeneşte mai ales în descîntece, comp. **mama pădurii, fetele codrului.** [6] În judeţul nostru există două sate - **Păduroiul din Deal** şi **Păduroiul din Vale** precum şi o vale - **Valea Păduroiului** (com. Poiana Lacului). Menţionăm că pînă acum, afară de toponimele menţionate mai sus, numai unul (**Păduroiul**) se mai găseşte în Transilvania (Iordan, op. cit. p.249). Din mitologia noastră populară se ştie că **păduroi** are şi un feminin: **păduroaică**.

Mai numeroase sînt numele topice legate de zînele pădurilor, lacurilor, peşterilor, rîpilor. Este vorba de **iele**. Poporul se temea de aceste zîne rele şi de aceea nu le spunea pe nume, ca să nu le supere, ci le boteza cu nişte termeni care desemnau noţiuni generale despre femei: **muieri, femei, fete, doamne** şi probabil **mîndre, păpuşi**. În toponimie asemenea nume sînt legate de locuri care prezintă pericole pentru integritatea şi chiar viaţa omului - **peşteri** (vezi **Peştera Muierii**) **rîpi** (majoritatea rîpilor din ţară se numesc **Rîpa Fetii**, deoarece se credea că, cei care cad în rîpă şi mor sau se accidentează, sînt îmbrînciţi de **fete**, de **iele**), **lacuri, păduri, văi inaccesibile, stînci**, etc.

Noi considerăm că putem încadra în grupul acestor zîne şi termenii **mîndră** şi **păpuşă**, deoarece sînt termeni legaţi de femeie, ca un sens încîntător care conţine şi semnificaţia de frumuseţe, atracţie, seducţie.

Iată cîteva din toponimele argeşene legate de iele: **Pîrăul Fetelor** (sat Cotmeana); **Păpuşa**, munte în Muscel; **Poiana Fetii**, poiană pe Valea Argeşului; **Rîpa Fetii**, pe Valea Bughii la nord de Godeni; **Rîpa Fetii**, rîpă pe Valea Rîului Tîrgului la munte; **Valea Fetelor**, vale pe Valea Bughii; **Izvorul Mîndrii**, pîrîu pe Valea Argeşului la munte; **Poiana Fetii**, poiană în Stoeneşti; **Rîpa Fetii**, rîpă în satul Bădeşti, com. Pietroşani; **Valea Muierii**, vale (sat Ciocanu, com. Dîmbovicioara).

Altă fiinţă fabuloasă din mitologia noastră, foarte des întîlnită în producţiile literare folclorice este **zmeul**. El apare şi în toponimia argeşeană: **Zmei**, sat care ţine de oraşul Costeşti; **Portiţa Zmeilor**, trecătoare dificilă de pe Valea Argeşului spre Sîmbăta Făgăraşului; **Pădurea Zmeilor** (sat Podu Broşteni).

Strigoiul, cu feminin, mai rar - **Strigoaia** este un element al mitologiei păgîne care a fost receptat şi de mitologia creştină. **Valea Strigoiului**, vale pe Valea Bughii, atestă această credinţă populară.

O figură misterioasă în mitologia românească este **jidovul**. În limba română veche **jidov** avea două sensuri: 1.evreu; 2.titan, uriaș. În România multe nume de cetăți se asociază cu termenul **jidov** - vezi **Jidava, Jidova**, castrul roman de la Cîmpulung - Apa Sărată.

Tot în județul nostru, lîngă Pitești la Budeasa, locul unde a fost un castru roman se numește **La Cetate** sau **Cetatea Jidovilor**. [7] Reiese clar că poporul nostru a asociat caracterul inexpugnabil al cetății cu forța uriașă a jidovilor. Mai curioasă este asociația care s-a făcut între vechii evrei și vechii uriași: "O parte din aceste toponimice (**Jidova, Jidovul, Jidina** etc. I.M.) n-au semnificația etimologică, adică originară, ci una mitologică, dezvoltată ulterior, pe baza unor credințe populare, care au asimilat, la bulgari, români și maghiari, pe evreii cei vechi ("Jidovi") cu uriașii. Conf. L. Săineanu, **Jidovii** sau **Tătarii** sau **Uriașii**, în Conv. Liter. XXI, p.521" (I. Iordan, op. cit. p.275).

În legătură cu cetatea **Jidava** din Apa Sărată - Cîmpulung, tatăl meu mi-a povestit următoarea legendă: Domnitorul Negru Vodă a fost anunțat că tătarii au ocupat cetatea. El s-a hotărît să o elibereze în cursul nopții și pentru a-i deosebi pe români de tătari pe întuneric, orice luptător român cînd întîlnea alt luptător trebuia să spună "Vîrtolomei de tei", iar acesta trebuia să răspundă "Miriște de mei". Dacă persoana respectivă nu răspundea, însemna că e tătar și trebuia omorît. Așa a eliberat într-o noapte Negru Vodă cetatea **Jidava**.

Creștinismul cu mitologia lui și-a găsit o largă reflectare în toponimia argeșeană. Toponimele pe care Iordan le numește **obiecte religioase** (**Biserica din Piatră**, Corbi; **La Troiță**, troiță pe culmea dintre Stănești și Slănic; **Casa Patriarhiei**, com. Dragoslavele; **Crucea Domnișanului**, pe Valea Rîului Tîrgului; **Mînăstirea Văleni** din com. Șuici; **Mînăstirea Robaia** din com. Mușetești; **Schitul Slănic** din zona de pădure și izlaz; **Schit**, sat Slănic, etc. etc.) ne interesează mai puțin, deoarece sînt foarte numeroase și cunoscute. De aceea, în lucrarea noastră, ne vom ocupa de obiecte deosebite, mai rare și cu semnificații deosebite.

În Cîmpulung există și o veche biserică catolică, **Bărăția**, acesta fiind numele generic dat unei biserici sau mînăstiri catolice. Cuvîntul provine din **bărat** "călugăr catolic" care, la rîndul lui, provine din slavonul **brat** "frate". **Băratul** este un munte pe Valea Rîului Tîrgului. În satul Goleștii Badii, oraș Topoloveni se găsesc toponimele **Bărăția** și **Crucea Bărăției** care ne dovedesc că aici a avut moșie Bărăția din Cîmpulung.

În com. Poiana Lacului există un loc denumit **Meteu**, unde, după spusele informatorilor, a avut pămînt Schitul Trivale. După părerea noastră, **Meteu** este o variantă a lui **metoc** cu sensurile: 1.mînăstire mai mică subordonată alteia mai mari; 2.proprietate imobiliară aparținînd unei mînăstiri. Cu acest sens entopicul a pătruns și în folclor **Să beau vin de la metoc / Și să-mi cînte Zavaidoc**. [8] Forma Meteu este explicabilă la un cuvînt care are foarte multe variante: **metof, metoh, mitof, mitoh, mitoc**. Din **mitoc** provine apelativul **mitocan**.

De la noțiunea de **drac** s-au format în limba română toponime care desemnează văi inaccesibile, locuri întunecoase, periculoase, zgomotoase: **Moara Dracilor**, cascadă într-un defileu pe Valea Topologului, stație de asfaltare în satul Valea Mare, com. Ștefănești; **Pîrâul Dracului**, pîrîu pe Valea Bratiei; **Piscul Dracilor**, deal (cătunul Cotmenița, com. Albota); **Valea Dracului**, vale (sat Poinărei, com. Corbi).

Pentru **drac** se folosesc și o mulțime de sinonime eufemistice, deoarece credincioșii se tem să-i pronunțe numele ca să nu păcătuiască. Din acestea citãm: **benga, răul, sersea, sarsailă, lacul** (apariția acestui cuvînt este provocată și de rimă: **draci- laci, că e dracul-că e lacul**).

În satul Țigănești, oraș Topoloveni găsim dealul **Benga**; în satul Zmei, oraș Costești - **Aleșteul Benga**. Pe Rîul Tîrgului un loc se numește **Copacii Răilor** (**rău** eufemism pentru **drac**), unde a trăsnit.

Expunînd toponimele **Iuda, Iuda Mică** și derivatul **Iudeni**, acad. Iorgu Iordan (op. cit. p.247) afirmă: "... cred că-i vorba de Iuda, apostolul despre care Biblia povestește că a trădat pe Isus. După părerea noastră, asemenea toponime se leagă într- adevăr de numele apostolului trădător, dar nu direct, ci prin intermediul entopicului **iudă**, foarte frecvent în zona de munte, deci folosit mult de forestieri, silvicultori și ciobani. Termenul, care a pătruns și în unele lucrări lexicografice (DA, Scriban, Porucic) are, după informațiile noastre, următoarele sensuri: 1.vijelie, viscol, ploaie torențială cu vînt puternic; 2.pădure doborîtă de furtună; 3.teren acoperit cu hățișuri, lipsit de poteci, în care nu se pătrunde ușor; 4.surpături, loc care se surpă mereu, loc neregulat cu pămînt fugitiv. Cu sensul 4 în com. Lerești am înregistrat și varianta **iudaș**.

În județul Argeș noi am cules următoarele toponime formate pe baza entopicului **iudă**: **Iuda**, poiană (sat Slatina, com. Nucșoara); **Iuda, Valea Iuzii** (com. Dragoslave); **Dealul Iuda, Dealul Iuzii** (com. Dîrmănești); **La Iuda-n Vîrf**, pisc pe Valea Bratiei; **Iuzii Ferigii**, coastă (sat Slănic, com. Aninoasa).

Toate aceste toponime se întîlnesc în zona muntoasă și subcarpatică, adică acolo unde circulă și entopicul în speță. După cum am mai văzut în aceste toponime la genitiv și plural consoana **d** trece la **z**. Și mai interesant ni se pare numele topic **Iuzii Ferigii**, unde înregistrăm schimbarea genului (de la feminin la masculin). În privința genului înregistrăm în această familie de cuvinte relații destul de complexe: antroponimul **Iuda**, deși se termină în **-a**, este masculin (ca Toma, Leonida, Epaminonda etc.); substantivele **iudă** "trădător" și **iudă** "vijelie, surpătură, pădure doborîtă" sînt feminine; toponimul **Iuzii Ferigii** marchează întoarcerea la genul masculin, probabil sub influența antroponimului.

Tot de origine biblică este și entopicul **sodom** (**sudom**). A. Scriban în **Dicționaru limbii românești** dă la acest cuvînt următoarele sensuri: 1.mare surpătură, dezastru, catastrofă; 2.mare mulțime, sumedenie. Dicționarul citat prezintă la acest cuvînt încă două variante: **sudom** pentru Oltenia și Transilvania și **sudum** pentru Muntenia. În județul Argeș entopicul **sodom**, folosit de multe ori la plural (**sodoame**) desemnează alunecări de teren, pămînt alunecos, ruperi de coaste, rîpi, surpături. De la acest substantiv s-a format și verbul **a (se) sodomi** care în Argeș înseamnă "a aluneca" (despre pămînt). La acest verb A. Scriban mai prezintă sensurile: 1.a face gălăgie; 2.a nimici, a prăpădi, a distruge; 3.a se sinucide.

Substantivul **sodom** provine din numele propriu **Sodoma**, orașul iudeu distrus de Iehova prin foc pentru păcatele grele ale locuitorilor lui.

În unele zone cu alunecări de teren entopicul **sodom** se transformă în toponim. În județul nostru noi am cules următoarele toponime din această categorie: **Sodom**, pantă cu alunecări de teren, (com. Coșești); **Sodoamili**, coastă (sat Jugur, com. Poienarii de Muscel); **Sodoamili, Valea Sodoamili, Sudoame,**

coaste (sat Prislop, com. Bascov); **Părăul Sodomit** sau **Părăul lu Ţîp**, pe Valea Argeşelului în zona muntoasă. Ultimul toponim (**Sodomit**) este un fost participiu de la verbul **a se sodomi** "a aluneca" (despre pămînt).

Provoacă nedumerire în privinţa etimologiei hidronimul **Părăul lu Sudomitru** de pe Valea Argeşului în zona de munte. Articolul proclitic **lu** ne-ar trimite la un antroponim, dar un asemenea nume de persoană n-am întîlnit, nici dicţionarul lui N.A. Constantinescu nu-l conţine. S-ar putea ca **Sudomitru** să fie o contaminare între entopicul **sodomit** (**sudomit**) şi antroponimul **Dumitru**.

Un deal din com. Topoloveni se numeşte **Golgota**, cu varianta **Gorgota**. Numele topic provine din **Golgota** biblică şi se foloseşte în toponimia românească pentru a denumi o înălţime cu pante repezi, cu urcuş greu.

Asemenea toponime, legate de anumite credinţe, superstiţii, de fantezia bogată a poporului, creează în jurul locurilor o anumită atmosferă de mister, groază, mai rar, de încîntare. Asemenea elemente plasează toponimele respective în limbajul afectiv şi le conferă expresivitate.

Eugen Cîmpeanu consideră expresivitatea unor astfel de toponime un fapt neîndoielnic: "Un nume topic ca **Rîpa Dracului**, de exemplu, sugerează în acelaşi timp aspectul fizic al locului, greu accesibil, primejdios, evocă întîmplări ciudate legate de anumite superstiţii şi credinţe, potrivit cărora natura poate fi locuită de fiinţe supranaturale ostile omului, confirmă şi stimulează puterea imaginativă a vorbitorului şi a cititorului. Asocieri şi efecte complexe, care-i avantajează includerea în limbajul afectiv sau expresiv". [9)]

În anumite împrejurări, unele toponime de acest gen pot trece în limbajul denotativ: Dacă, de exemplu, anumiţi vorbitori nu cunosc entopicele **iudă, sodom** şi nu asociază toponimele respectiv cu reprezentările biblice, pentru ei astfel de nume topice sînt substantive proprii tipice care au numai funcţia de individualizare.

4. Toponime onomatopeice sau cu simbolism fonetic

În această categorie includem toponime de tipul: **Colcotiva** (vale); **Plesnitoarea** (poiană); **Vîja** (munte); **Bolboci** (cascade); **Bălbăitoarea** (izvoare, izbucuri), **Bolboroşoaia, Bolboşoaia, Bolboroşiţa** (izvoare); **Durăitoarea**; **Gîlgîitoarea** (izvor); **Hududoiu** (vale strîmbă şi adîncă, **a curge hududoi** "a curge iute şi cu zgomot"); **Murmurătoarea** (izvor); **Picătoarea** (cădere de apă); **Plescarea** (vale); **Vîjîitoarea** (pîrîu) etc.

Onomatopeile şi derivatele lor sînt expresive prin ele însele, deoarece înlocuiesc noţiunea cu corespondentul ei acustic, exprimă obiectul cu ajutorul sunetelor caracteristice lui. Forţa sugestivă a toponimelor onomatopeice este deosebită.

Am descoperit în judeţul nostru destule toponime de acest gen: **Valea Colcotivii**, pîrîu pe Valea Bratiei; **Plescarea**, pîrîu (sat Ioneşti, com. Buzoeşti); **Vîjîitoarea** "vălcea repede" (ibidem); **Gîlgoaia**, izbuc (sat Ciocanu, com. Dîmbovicioara); **Vîja**, munte expus la vînt (sat Bădeni Ungureni, com. Stoeneşti); **Valea Vîjii**, vale (ibidem).

Toponimele cu formă diminutivală (**Dîmbovicioara, Topologel, Dobronogel, Zîrnuliţa, Rîuşor, Brătioara, Argeşel, Teleormănel, Plăişor,**

Poienița, Vălceaua etc.) se deosebesc de apelativele diminutivale prin lipsa caracterului afectiv și a expresivității (comp. diminutivele din limbajul familiar, folosit de mame, cînd se adresează copiilor - **fetiță, băiețel, fomiță, păpică, nănică, culchiță** etc.).

Toponimele cu formă diminutivală, după cum arată Iorgu Iordan, servesc ca mijloc de diferențiere lingvistică, înlătură confuziile (op. cit. p.17). După Gheorghe Bolocan, opoziția primitiv-diminutiv este expresia opoziției mare-mic. [10]

În concluzie la acest capitol, putem afirma următoarele: 1.unele nume de locuri nu s-au toponimizat complet, ci pendulează semantic între substantivele comune și proprii; 2.păstrarea unor sensuri ale apelativelor de către toponime dă posibilitatea acestora să creeze în jurul locurilor denumite o atmosferă anumită, să exprime atitudinea subiectivă a vorbitorilor față de locuri, să adauge la sensul de bază anumite nuanțe sau reprezentări suplimentare, deci să creeze conotații evidente; 3.toate acestea plasează toponimele în speță în limbajul afectiv și le conferă expresivitate; 4.expresivitatea numelor topice respective are un grad diferit, mergînd de la zero pînă la o expresivitate maximă, în funcție de cunoașterea motivării lor de către vorbitori; de aceea pentru localnici unele toponime sînt expresive, iar pentru ceilalți vorbitori expresivitatea este minimă sau nulă; 5.pentru cunoașterea exhaustivă a toponimiei este necesară și studierea ei în plan stilistic.

1) Emilian N. Burețea, **Unele aspecte ale relației dintre toponimic și apelativ în toponimia din Oltenia**, în LR, XXIV, 1977, nr.3, p.211.
2) Viorica Florea, **Raportul dintre înțelesul numelor de locuri și cel al numelor comune corespunzătoare**, în LR, XXIV, 1977, nr.3, p.220.
3) Eugen Cîmpeanu, **Substantivul, Studiu stilistic**, București, 1975, p.139.
4) Gh. Mihăilă atestă un asemenea toponim la 1517 (**Dicționar al limbii române vechi**, București, 1974).
5) Eugen Cîmpeanu, **op. cit.**, p.141.
6) Iorgu Iordan, **op. cit.**, p.249.
7) Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, **Istoria municipiului Pitești**, București, 1988, p.47.
8) C-tin Tibrian, **Termeni din mitologia creștină în toponimia românească**. Cercetări teoretice și aplicative în domeniul filologiei, Galați, 1982, p.83.
9) Eugen Cîmpeanu, **op. cit.**, p.139-140.
10) Gh. Bolocan, **Metodele derivative în toponimie**, în LR, XXIV, 1977, nr.3, p.187.

CAPITOLUL IV

OICONIMIA

Este domeniul toponimiei care studiază numele de așezări omenești - cătune, sate, tîrguri, orașe mari. Ține de macrotoponimie, de domeniul toponimelor importante, cunoscute de toată lumea, trecute pe hărțile mari. În cadrul toponimiei are o importanță deosebită, lingvistică (are un sistem propriu de formare), istorică

(se leagă direct de istoria locuitorilor și a neamului) și geografică (constituie puncte de reper pentru localizarea unor denumiri și fenomene geografice și geologice).

În privința vechimii este mai puțin importantă decît hidronimia, care păstrează nume de ape din perioada dacică. Numele de sate și orașe românești cele mai vechi datează din feudalismul timpuriu.

Oiconimia în evul mediu era într-o continuă transformare - dispăreau sate vechi, apăreau sate noi, unele sate își schimbau numele. Vom înțelege mai bine acest lucru, cînd vom ști cum apăreau numele de sate. De regulă, numele satului derivă "fie de la stăpînul satului (cneazul, cum i se mai spunea pe vremuri), fie de la întemeietorul lui, care, foarte adesea (în primele veacuri de organizație politico-socială românească), se confunda cu cel dintîi: cine înființa un sat devenea oarecum de drept, adică prin forța lucrurilor "stăpînul" lui. Deseori locul acestora îl ia proprietarul moșiei pe care este așezat satul, ceea ce se întîmplă relativ tîrziu, cînd noțiunea juridică a proprietății de pămînt începe să sufere modificări esențiale, datorită puterii din ce în ce mai mari a clasei boierești. În sfîrșit, într-o epocă mai apropiată de noi, orice persoană care a jucat vreun rol în viața satului a putut împrumuta acestuia numele său" (I. Iordan, op. cit., p.155).

Cînd stăpînul satului își căsătorea copiii, aceștia plecau din satul tatălui cu un grup de tineri însurăței și își întemeiau alt sat pe teritoriul rămas liber (în feudalismul timpuriu, cînd mai existau asemenea teritorii libere) sau pe teritoriul tatălui lor.

În trecutul mai îndepărtat satele erau mici, cu case împrăștiate în neregulă, cu bordeie sau colibe mici din lemn, chirpici, acoperite cu paie. În timpul unei năvăliri sau al unui război, sătenii părăseau satul, fugeau în păduri sau în munți, cînd se întorceau găseau satul ars și atunci întemeiau alt sat, de regulă, în altă parte.

Unele sate noi apăreau pe locul unor "hodăi", adică al unor tabere zootehnice temporare (vezi Săticul Rucărului). Alte sate se creau de către emigranți bulgari, lipoveni, sîrbi, slovaci, cehi ("bemii" din Banat veniți din Boemia), tătari etc. De exemplu, după cucerirea Azovului de către Petru cel Mare, tătarii din această zonă au fugit în Dobrogea, unde au rămas pînă astăzi.

În legătură cu întemeierea multor sate există o serie de legende, mai mult sau mai puțin veridice. Legenda despre întemeierea satului București de către ciobanul Bucur este verosimilă. Ea poate fi motivată lingvistic.

Oiconimia are un sistem riguros de formare a cuvintelor. După cum arată Gh. Bolocan, elementul formativ de bază al numelor de localități este **sufixul de nume de grup**. [1)] Numele de grup este un plural de la un antroponim, plural care se formează prin intermediul unui adjectiv: un om din grupul lui **Berivoi**, din neamul lui, este **berivoiesc**, mai mulți indivizi din acest grup sînt **berivoiești**, locul unde și-au întemeiat satul acești **berivoiești** se va numi **Berivoiești**, care prin asimilarea lui **i** la **e** va evolua fonetic în **Berevoiești**.

Sufixe de nume de grup sînt în ordinea descrescîndă a frecvenței **-ești, -eni** cu varianta **-ani, -ari, -ași, -oși**. Sufixul **-ești** se întîlnește în toată țara. Sufixul **-eni, -ani** este mai frecvent în Moldova.

În județul Argeș avem acum șase orașe (**Pitești, Cîmpulung, Curtea de Argeș, Costești, Topoloveni, Colibași**) și 578 de sate.

Satele noastre au fost salvate de la pieire de Revoluția din decembrie 1989. Nicolae Ceaușescu vroia să distrugă satul românesc pentru ca românii să nu mai aibă nimic al lor, să se transforme într-o turmă docilă de oameni depersonalizați, care să mănînce la cazan ca vitele la iesle, să asculte de conducător de frica foamei, să fie pedepsiți, prin foame cînd nu-l adoră și nu-l divinizează pe "geniul Carpaților, stejarul din Scornicești, erou între eroi etc.", să consume mai puțin și mai prost, adică mai ieftin. Modelul era importat din Coreea de Nord. În grandomania lui demențială Ceaușescu vroia să distrugă civilizația românească după principiul "istoria începe cu mine și se termină cu mine".

Într-adevăr satul a fost purtătorul civilizației noastre timp de cîteva mii de ani. În sat s-a păstrat filozofia poporului nostru exprimată în mituri și folclor, cîntecele și dansurile, cultura materială, medicina populară, îndeletnicirile specifice, tradițiile, obiceiurile etc. Satul este continuatorul direct al civilizației noastre de la daci și romani. Nu întîmplător **cătun** este un entopic de origine dacică, iar **sat** de origine latină.

Județul Argeș are în prezent 6 orașe și 578 de sate recunoscute oficial, în realitate numărul satelor este mult mai mare.

Au etimologie românească 572 de sate (99%) și etimologie slavă - 6 (1%): **Bratia**, sat în com. Berevoiești și Ciomăgești; **Rîncăciov**, sat în com. Călinești; **Glîmbocata**, sat în com. Leordeni; **Topliţa**, sat în com. Mălureni; **Prosia**, sat în com. Mușătești; **Bucov**, sat în com. Popești.

Dintre oiconimele românești 276 (55%) s-au format cu sufixe de nume de grup. În cadrul derivatelor cu sufixe de nume de grup situația este următoarea:

- cu sufixul **-ești** - 186 (32%);
- cu sufixul **-eni**, **-ani** - 79 (13%);
- cu sufixul **-ari** - 6 (1%);
- cu sufixul **-ași** - 3 (0,5%);
- cu sufixul **-oși** - 2 (0,3%).

Oiconimele terminate în **-ești** s-au format din antroponime cu sufixul - **ești**: **Albești** (din **Albu** + **-ești**); **Brătești** (din **Bratu** + **-ești**); **Cîndești** (din **Cîndea** + **-ești**); **Frătești** (din **Fratea** + **-ești**); **Băjănești** (din **Băjan** + **-ești**) etc. etc. Antroponimul reprezintă întemeietorul satului, adică **moșul**, conducător al obștei țărănești; **cneazul**, conducător prinț sau țăran liber; **boierul, țăranul, domnul țării** etc.

Oiconimele formate cu sufixul **-eni** cu varianta **-ani** au mai multe etimoane: un antroponim - **Bădeni** (din **Badea**); **Boteni** (din **Bota, Botea**); **Negreni** (din **Negru**); un apelativ care dă orientarea în teren - **Joseni** (din **jos** + **-eni**), **Suseni** (din **sus** + **-eni**), **Mălureni** (din **maluri** + **eni**) etc. Unele nume de sate în **-eni**, **-ani** sînt în fond pluralul unor apelative (**Moșteni**, din **moșteni**, variantă fonetică pentru **moșneni**; **Cetățeni**, din **cetățeni**, "locuitori din zona cetății') sau al unor antroponime (**Balabani, Miercani, Dincani, Broșteni, Boțîrcani** etc).

Sufixul **-ari** arată originea locală a locuitorilor (**Poienari** din **poiană** + **-ari**), meseria lor (**Cepari, Șelari**).

Sufixul **-ași** arată proveniența dintr-un antroponim (**Negrași**, din **Negru** + **-ași**) sau dintr-un apelativ care descrie felul de viață (**Colibași**, din **colibă** + **-ași**).

Oiconimelor în **-oşi** le vom acorda o atenţie deosebită, deoarece au fost studiate de noi într-un articol mai puţin cunoscut. [2)]

Toponimele în **-oşi** nu prea numeroase, din punct etimologic se împart în mai multe grupe:

1. Unele toponime provin din pluralul unor apelative. Este cazul numelui topic **Groşi**, cel mai răspîndit, la care lorgu lordan acceptă etimonul **gros** "butuc" dat de Gustav Kisch [3)] "... **gros** însemnează într-adevăr "butuc" (cf. **a băga la groş** "a vîrî la puşcărie") adică "a pune arestatului butucul la picioare, ca să nu poată fugi" (op. cit. p.317).

Colectivele **Groşerea, Groşetul** etc., precum şi **Groşovul** în ipoteza foarte verosimilă, că aparţin la familia lui **Gros**, exprimă, fără îndoială, această nuanţă semantică a apelativului nostru.

În sprijinul acestei etimologii vine şi oiconimul **groşuri** (com. Pardoşi, jud. Buzău).

2. Alte toponime în **-oşi** reprezintă pluralul unor antroponime terminate în **-os**. Este vorba de satele **Bărboşi** (din **Bărbosu**, com. Zau de Cîmpie, jud. Mureş) şi **Pardoşi** (din **Pardos**), com. în jud. Buzău. Antroponimul **Pardos** este atestat de Dicţionarul Onomastic Românesc al lui N.A. Constantinescu.

3. La majoritatea toponimelor de care ne ocupăm aici **-oşi** este un sufix de nume de grup, sinonim cu **-eşti, -eni, -ani, -ari, -aşi**. După cum se ştie, numele de grup desemnează pe urmaşii întemeietorului satului sau originea locală a locuitorilor unui sat (vezi **Rucăreni, Dragosloveni**, sate ale comunei Soveja, jud. Vrancea, întemeiate de emigranţi din Rucăr şi Dragoslave).

Noi considerăm că următoarele toponime s-au format din antroponime cu sufixul de nume de grup **-oşi**:

La Negroşi (din **Negru** + **-oşi**), pădure în satul Bogdăneşti, com. Oteşani, jud. Vîlcea; **Scaioşi** (din **Scaiu** + **-oşi**), sat în com. Orleşti, jud. Vîlcea; **Bădoşi** (din **Bădu, Badea** + **-oşi**), sat în com. Bratovoieşti, jud. Dolj; **Radoşi** (din **Radu** + **-oşi**), sat în com. Crasna, jud. Gorj; **Furnicoşi** (din **Furnică** + **-oşi**), sat în com. Mihăieşti; **Miroşi** (din **Mirea** + **-oşi**); în **Tibicoşi** (din **Tibeică, Tibică** + **-oşi**), coastă în satul Corbşori, com. Corbi; **Ploscoşi** (din **Ploscă** + **-oşi**), comună în jud. Cluj.

Cîteva comentarii pe marginea acestor nume sînt necesare.

Din cele opt nume topice şase sînt oiconime, iar două toponime. Predominarea numelor de sate evidenţiază ideea de nume de grup. Numele de grup este, în fond, un plural de la un antroponim, deci de la un substantiv propriu, chiar dacă el se formează prin intermediul unui adjectiv, cum arată Gh. Bolocan (op. cit.). Într-o serie de cazuri sufixul **-oşi** vine să îndepărteze unele omonimii cu apelative, omonimii care puteau crea confuzii supărătoare. De ex. de la **Mira, Mirea** se poate forma pluralul **Miri**, dar coincide cu apelativul **miri**; pluralul **Furnici** de la **Furnică**, de asemenea, este omonim cu apelativul **furnici**; acelaşi lucru se poate spune despre **Ploscă** - **Ploşti** (vezi **ploşti**). Pluralul cu sufixul **-oşi (Miroşi, Furnicoşi, Ploscoşi)** îndepărtează orice confuzii.

Antroponimele **Negru, Bădu, (Badea), Radu** şi **Scaiu** au creat şi toponime din nume de grup în **-eşti, -eni**, mult mai cunoscute şi mai numeroase: **Bădeşti, Bădeni; Rădeni, Rădeşti; Scăieni, Scăieşti**. Fenomenul se întîlneşte şi în cazul

sufixelor **-eşti**, **-eni**, la care Gh. Bolocan (op. cit. p.95) dă cîteva zeci de exemple (**Bălușeni - Bălușești, Brătuleni - Brătulești, Buhăieni - Buhăiești** etc.) și **-ești**, **-ari** (**Popescari - Popești, Vlădari - Vlădești** etc.).

Toponimele **Scăioși** și **Ploscoși** pot indica și originea locală, adică pot proveni din toponimele **Scaiu, Scaiul**, atestate de Iorgu Iordan (op. cit. p.102).

Deși noi nu am întîlnit pînă acum antroponimul **Scaiu**, considerăm că el a existat, deoarece o asemenea poreclă este foarte posibilă.

Toponimul **Miroși** este legat de anumiți vorbitori, mulți din ei intelectuali, de forma verbală omonimă (ca și numele orașului Pitești). Sînt, desigur, interpretări populare care se bazează pe tendința vorbitorilor de a pricepe ceea ce rostesc.

Toponimul **(În) Tibicoși** provine din **Tebeică** sau **Tibică**. Ultimul este o variantă populară a lui Tiberică, diminutiv al lui Tiberie, Tibere, formă în care se întîlnește în zona Corbșorilor prenumele **Tiberiu**.

Sufixul **-oși** provine din pluralul antroponimelor terminate în **-os**, **-osu** (**Grosu, Vîrtosu, Baros, Taros, Fandos, Tos, Plitos, Napos, Motos, Hrisos, Hristos, Hosu, Gianos, Forcosu, Corjos, Pătros, Gorgos, Filos, Bogos, Donos, Sevastos, Bos, Capos** etc.), precum și din pluralul adjectivelor masculine terminate în **-os** (**frumos, cios** "grozav, superior", **supărăcios, furios, pletos, năzuros, rînzos** "rău, nervos", **găunos, curios** etc. De fapt, o serie de antroponime provenite din porecle au ca etimon adjective în **-os**: **Vîrtosu, Grosu, Banghiosu, Mărosu** (**măros** "încrezut, fudul" în zona Domnești - Corbi). Există și porecle colective terminate în **-oși**, cum este **chioși**, porecla sătenilor din Potlogeni-Vale, com. Crînguri, jud. Dîmbovița.

Un loc aparte printre numele în **-os** îl ocupă antroponimele **Dragosu** și **Predosu**. Noi le-am întîlnit numai ca toponime de origine antroponimică: **Dragosu**, munte în județul nostru, **Troița lu Predosu** (com. Bîrsești, jud. Vîlcea). Asemenea antroponime provin din numele de grup în **-oși** toponimizat. Urmașii lui **Preda** erau **predoși**, ai lui **Dragu** erau **dragoși**; un singur individ din acești urmași era **predos** sau **dragos**, forme care foarte ușor se transformă în nume individual.

Considerăm că numele în **-os** s-au format la fel ca cele în **-escu**. Iată cum explică Iorgu Iordan formarea ultimelor: "Un locuitor din satul stăpînit, să zicem de **Albu**, putea fi tot așa de bine **albesc** (= **Albescu**) sau **albean** (= **Albeanu**), după cum se lua în considerație originea personală sau cea locală. De altfel **-escu** însuși arată adesea o proveniență locală, în sensul că numele de familie format cu acest sufix reprezintă singularul toponimicului corespunzător: **Bălcescu** este originar din **Bălcești**, nu dintr-un strămoș **Balcu** (sau **Bîlcu**) care va fi existat, probabil, odinioară, ca stăpîn sau întemeietor al satului în discuție; tot așa se cheamă **Golescu** un om născut în **Goleşti** etc. (Iordan, op. cit., p.159).

În concluzie, putem adăuga, fără teama de a greși, la sufixele de nume de grup **-eşti**, **-eni**, (**-ani**), **-ari**, **-aşi** și sufixul **-oşi**, mult mai puțin productiv decît celelalte.

Celelalte oiconime s-au format după criterii variate:

- după forma de relief: **Valea Mare** (com. Ștefănești); **Lunca, Muscel** (com. Boteni); **Gorganu** "deal" (com. Boteni); **Greabănu** (com. Cocu); **Rotunda** (com. Corbeni); **Valea Îndărăt** (com. Poienari - Muscel) etc.;

- după condițiile de temperatură, meteorologice: **Recea** (com. Cătească); **Topliţa** (din sl. toplița "calda");

- după caracteristicile solului: **Glodu** (com. Călinești); **Humele** (com. Ungheni); **Ruginoasa** (com. Valea Lașului); **Slatina** "loc sărături sau mlăștinos" (com. Nucșoara); **Malu Vînăt** (com. Merișani); **Piatra** (com. Stoenești); **Pietroasa** (com. Valea Mare- Pravăț); **Lespezi** (com. Hîrtiești);

- după flora locală: **Răchițele de Sus** (com. Cocu); **Alunișu, Brădetu** (com. Brăduleț-Brătieni); **Cărpeniș** (com. Cepari); **Ciulnița** "loc cu ciulini" (com. Leordeni); **Cireșu** (com. Cătească); **Smeura** (com. Moșoaia); **Teiu, Dealu Bradului** (com. Săpata); **Valea Bradului** (com. Mihăiești);

- după fauna locală: **Șuici** (vezi cap. istorie); **Corbi**; **Gliganu de Jos, Gliganu de Sus**, gligan "mistreț" (com. Rociu); **Găinușa** (com. Săpata); **Cerbureni** (com. Valea Lașului); **Valea Ursului** (com. Bascov); **Stîrci** (com. Costești);

- după figuri istorice, evenimente istorice: **Curtea de Argeș; Radu Negru** (com. Călinești); **Branistea**: a)loc unde este interzisă vînătoarea; b)loc unde s-a dat o bătălie, din sl. **bran** "bătălie"; **Ștefan cel Mare**; **Slobozia** "sat cu țărani eliberați de iobăgie pentru anumite merite"; **Stolnici**; **Clucereasca** (com. Colibași); **Golești** (com. Ștefănești); **Martalogi**, martalog "slujitor domnesc la graniță și vamă" (com. Godeni);

- după ocupațiile localnicilor: **Mioarele** (com. Cicănești); **Brînzari** (com. Micești); **Cepari**; **Săpunari** (com. Morărești); **Valea Uleiului**, ulei "stup primitiv" (com. Valea Lașului); **Vărzăroaia** (com. Pietroșani); **Văcarea** (com. Mihăiești); **Vărzaru** (com. Merișani); **Cîrciumăresti** (com. Leordeni); **Coșeri** "cei care fac coșuri"; **Căldăraru**; **Șelari** (com. Valea Mare-Pravăț);

- după antroponime: **Dobrogostea** (com. Merișani); **Dragoslavele**; **Bădislava** (com. Tigveni); **Mavrodolu** (com. Rătești); **Lența** (com. Beleți-Negrești);

- după anumite construcții locale: **Zidurile** (com. Mozăceni); **Cișmea** (com. Țițești); **Schitu-Golești**; **Deagu de Jos, Deagu de Sus** (com. Recea);

- după elemente folclorice, mitologice: **Fata** (com. Vedea); **Mîndra** (com. Bîrla); **Păduroiu din Deal, Păduroiu din Vale** (com. Poiana Lacului);

- după hidronimia locală: **Izvoru de Sus, Izvoru de Jos** (com. Vedea); **Bughea de Sus, Bughea de Jos, Nijlovelu** (com. Rătești); **Glavacioc** (com. Ștefan cel Mare); **Lacurile** (com. Ciofrîngeni);

- după originea localnicilor: **Valea Lașului**, iaș "alan"; **Ungureni** "emigranți din Ardeal" (com. Valea Lașului); **Schiau** "slav" (com. Bascov);

- după tipul satului: **Adunați** (com. Popești);

- după tipul de proprietate asupra pămîntului: **Metofu** "țărani supuși mînăstirești" (com. Poiana Lacului); **Loturi** (com. Schitu- Golești); **Moșteni-Greci** (com. Botești);

- după anumite întîmplări care au avut loc într-un sat: **Pojorîta** "loc unde a avut loc un incendiu" (com. Lerești).

Multe oiconime au etimologie necunoscută: **Cotmeana, Mîrghia, Jugur** (com. Poienarii de Muscel); **Oarja**; **Sboghițești** (com. Nucșoara); **Lăunele de Sus** (com. Cuca) etc.

Vasile Bogrea consideră că toponimul **Lăune** poate fi de origine latină: "Numele de deal și sat argeșean **Lăunele-de-Jos** și **Lăunele-de-Sus** vine desigur de la părîul **Lăune**, afluent al Oltului (cf. și **Gura Lăunului**, sat în Argeș). Numele părîului însuși reprezintă, credem, un apelativ dispărut, **lăune**, dintr-un prototip latin de felul lui **miro**, **-onem** (din care: **minune**), **gyro**, **-onem** (după Candrea, **genune**)

sau **solo**, **-nem** (rom. **sărune** "locul unde se dă sare la oi"; lat. **lavo**, -onem "loc de scăldat, lăutoare, baie" (din **lavare** "lau, spăl, scald").

Ar fi deci de adaus la elementele latine ale lexicului românesc și la derivatele în **-une** (Pascu, Sufixele românești, p.54). [4]

1) Gh. Bolocan, **Categoria "nume de grup" în toponimie**, în LR, XXV, nr.1, 1976, p.89-99.
2) **Toponime românești terminate în -oși**, în Buletin de informare științifică și didactică, Pitești, 1986, p.272-275.
3) **Subenbürgen im Lichte der Sprache**, Hermanstadt, 1920, p.97-98.
4) **Pagini istorico-filologice**, Cluj, 1971.

CAPITOLUL V

ORONIMIA

Oronimia este domeniul toponimiei care studiază înălțimile (**colinele, măgurile, dealurile, munții**) și celelalte forme de relief legate de ele (**văile, hoagele, horjurile, coastele, piepturile, fețele, dosurile, vîrfurile, piscurile, țurțudanele, pleașele, chicerile, piscurile, șeile, curmăturile** etc).

În sens îngust oronimia studiază munții, în sens larg studiază formele de relief **pozitive** (înălțimile) și **negative** (**văile, gropile, căldările, adînciturile, padinile** etc.).

Microtoponimia studiază în amănunt toate neregularitățile de teren dintr-o zonă muntoasă sau deluroasă. În acest caz trebuie să ne bazăm pe entopicele locale. Trebuie să arătăm de la bun început că muntenii denumesc numai oronimele din zona lor, mai ales microoronimia.

Argeșul nu face excepție de la această regulă. Ciobanii neștiutori de carte denumesc toate neregularitățile de teren locale, dar marile culmi, zone muntoase nu le denumesc. Ei nu folosesc oronimele **Făgărași, Bucegi, Carpați**, dar utilizează toată microtoponimia zonei unde își duc viața. Denumirile marilor culmi muntoase, lanțuri de munți, podișuri, depresiuni sînt puse în circuit de geografi, de manualele școlare. Aceste nume topice (**Carpați, Făgărași, Bucegi, Călimani, Retezat** etc,) sînt cele mai vechi, se păstrează timp îndelungat.

Numele unor munți separați adesea se schimbă, mai ales din cauza schimbării stăpînului de munte. Astfel, în sec. al XVII -lea satul Stănești (în prezent ține de comuna Corbi) stăpînea munții **Mezea, Fața, Vîrtopul, Hetnogii** și **Ganea**. [1] Astăzi, afară de **Mezea**, celelalte oronime au dispărut.

Oronimia județului nostru este strîns legată de hidronimie, deoarece imensa majoritate a rîurilor argeșene izvorăsc din munți.

Marea majoritate a denumirilor de munți provine din antroponimie. Numele multor munți sînt legate de stăpînii lor, de baci vestiți în zona respectivă, de vînători și oameni domnești. În Argeș oronimia demonstrează același lucru: **Basa, Movrea, Malița, Negoiul, Moldoveanu, Netotul, Ludișorul, Bîndea, Florea, Dobroneagu, Ghițu, Podeanu, Buda, Mușeteica, Jorzea, Ciocanu, Năneasa, Oticul** (N.A. Constantinescu atestă în dicționarul său antroponimul **Otic** provenit din substantivul **otic**, desigur este vorba de poreclă), în Argeș sînt trei munți cu acest nume; **Jorzea; Oticelu; Mîzgavu; Năpîrteanu, Bîndea, Dragosu, Culmea Tronarului; Leaota; Lalu Mare, Lalu Mic, Cîrjanu, Grădișteanu, Plaiul lu Pătru, Frăcea Mare, Frăcea Mică, Boarcăș, Mezea, Valea Vladului; Dobriașu Mare; Dobriașu Mic; Mateiașu; Drăghina; Culmea Murgu; Brătila; Ghițu; Vișteа; Ghimbavu; Românescu; Deleanu, Răteiu** (hipocoristic din Pancratie), **Gîlcescu; Tîncava** (din cuman Tîncabă), **Țibra, Bătrîna** (foarte probabil poreclă); **Nanu.**

Unele oronime provin nu din nume de persoană, ci din apelative care desemnează titluri, funcții, relații sociale: **Băneasa, Jupîneasa, Portăreasa, Voievoda, Protesele, Călugărița, Robița, Băratu, Călugăru.**

Alte oronime au la bază elemente mitologice: **Păpușa, Piatra Craiului; Plaiul Balaurului.**

Afară de antroponime, oronimele mai pot avea la bază termeni din:

- fauna locală: **Iedul, Vulturul, Capra, Țuica** (după cum ne informează istoricul piteștean Ion Nania, **Țuica** este o variantă a substantivului **șuica**, numele unui animal dispărut; este posibil ca oronimul să-și fi schimbat numele după ce **șuica** a dispărut, acest nume nu mai spunea nimic vorbitorilor și atunci ei l-au modificat sub influența unui cuvînt cunoscut; este în fond o etimologie populară); **Rîndunica; Culmea Brebănului, Plaiul Brebănului;**

- flora locală: **Tisa, Paltinul, Muchia Mesteacănului, Orzăneaua** (se leagă de plante sau fructe care apar odată cu orzul, vezi **mere oarzăne, pere oarzăne**); **Moliviș** (din **molift**, variantă fonetică, + **-iș**; evoluția fonetică poate fi explicată astfel: **moliftiș - molifis - moliviș**); **Bradul; Făgetul Marginii; Aluniș, Piscul Socilor; Curmătura Ferigilor; Steghia** (din Stevia); **Muchia Paltinului; Cucuteanca; Făgețelu, Măra Mare, Măra Mică** (din măr);

- relieful dominant: **Plaiul ăl Mare, Plăișorul** (cîțiva), **Clăbucet, Gruișorul, Gruiul Negru, Comarnici, Piscul Negru, Hobania (hobaie, hobană, hobanie** "vale înfundată, groapă între două dealuri în formă de șa"); **Zănoaga**, doi munți (**zănoagă** "vale adîncă, hîrtoape între munți"); **Gruiul Căpățînii; Podul Giurgiului; Plătica** (munte plat, platou), **Șețu** (șes), **Muchia Moșneagului, Muchia Rușuleț; Plaiul Curmătura; Culmea Repede; Culmea Pîrvului; Muchia Cărpenoasei; Piscul Gruiul Mare, Coasta Înaltă; Cuca** (cucă "vîrf izolat"); **Piscanul; Groapele; Plaiul Pîrlii, Plaiul Stînii; Plaiul Oilor, Piscul Calului; Plaiul Scurt; Plaiul Lung; Clăbucetul; Pleașa Muntișorului, Muntișorul; Groapele; Colții Giuvala; Gruiu;**

- solul, roca prodominantă: **Roșu** (Muntele Roșu); **Galbena;**

- după elemente hidronimice: **Stubeaurile, Iezerul Mare, Iezerul Mic, Lăcșorul, Stubeaua; Topologelul, Topologelul Mic; Muntele Dîmboviciorii;**

- după muncile care se desfășurau în zona respectivă: **Bușteni, Tăieri; Stîna Oilor; Rudă** (rudă este sinonim cu baie, mină, ocnă); **Stîna Mare; Cărbunarul** (loc unde se făcea mangal); **Văcaria** (Văcarea); **Piciorul Boului; Culmea Stînii,**

Culmea Mioarelor, Muchia Baciului, Muchia Stînii, Vaca; Priseaca, Piscul Cîrlanului;

- după aşezarea în zonă: **Marginea, Lipitoarea Jorzii** (aici **lipitoare** are sensul "lipitură, vecinătate, contact"); **Obîrşia, Marginea Domnească;**
- religie: **Biserica Oancii; Piscul Turnului; Toaca;**
- istorice: **Comanda; Căpitanul; Pleaşa Căpitanului; Pojarna; Plaiul Grănicerului;**
- după condiţiile de climă: **Suhărăt**, loc uscat (din bg. suh "uscat, sec");
- după satele proprietare: **Găleşescu** (muntele satului Galeş); **Jugureanu** (muntele satului Jugur);
- după dimensiuni: **Strîmtu.**

Unele oronime au la bază o metaforă care sugerează forma muntelui: **Căpăţîna, Tîlvele; Frunţi, Spinarea, Scara, Scărişoara**, (pe aceşti munţi urci spre vîrf ca pe nişte scări din lespezi), **Bold, Mitarca, Călţunu, Sulele** (pronunţat **Sulli**), **Huluba, Tambura** (vechi instrument muzical de origine turcă), **Cioarecul.**

Există şi oronime care au la bază un epitet: **Rîiosul, Rotunda, Strîmba, Strîmboiul, Cufuritul, Vîja.**

Oronimele, care au la bază metafore şi epitete, sînt expresive, conţin nişte aprecieri subiective ale vorbitorilor.

Mai misterioase din punct de vedere etimologic sînt pentru noi numele de munţi **Găinaţul Mare, Găinaţul Mic, Albina, Toaca.** Etimoanele acestor termeni sînt cunoscute, motivarea lor nu. **Găinaţul** poate fi o poreclă "ca metaforă este mai puţin plauzibil". **Albina**, de asemenea, poate fi antroponim la origine, gîza care face miere este prea mică pentru a da numele unui munte. Toponimul **Toaca** este foarte răspîndit în România, mai ales în zone de munte. Vîrful **Toaca** de pe Ceahlău poate avea o semnificaţie religioasă datorită existenţei Schitului Durău, dar nu toate înălţimile Toaca au sau au avut biserici în jurul lor. În unele cazuri **Toaca** poate proveni de la existenţa unor ciocănitori în pădurile respective sau de la un tocat provocat de vînt. În orice caz sîntem în domeniul prezumţiilor.

Oronimul **Furfuescu** are o etimologie necunoscută. Nu am întîlnit în toate sursele onomastice din ţara noastră un antroponim **Furfuescu**, dar sufixul **-esc** tot la antroponimie ne trimite.

Pentru oronimul **Păpăul** noi propunem etimonul **păpălău** "plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori albe-gălbui şi cu fructe roşii-portocalii, de mărimea unei cireşe (Physalis alkekengi)". Dacă etimologia noastră este corectă, atunci acest oronim s-ar încadra în denumirile provenite de la flora locală. Evoluţia fonetică de la **păpălău** la **păpău** poate fi explicată prin ritmul rapid al vorbirii populare care duce la sincopa unor sunete: **păpălău - păplău - păpău.**

Necunoscute pentru noi sînt etimologiile oronimelor **Sutila** şi **Scropoasa.**

Curioase ca nume de munţi sînt **Valea Vladului** şi **Valea Sasului**, adică denumirea unui **munte** cu entopicul **vale.** Fenomenul invers nu există. Din punct de vedere lingvistic avem a face cu o **metonimie toponimică**, adică cu fenomenul care provoacă transferul numelui topic al unui obiect asupra altui obiect ca urmare a asociaţiei de contact.

Muntele şi-a luat numele de la valea de la poalele lui. Acelaşi lucru s-a întîmplat cu rîul **Sohodol** din Oltenia, care şi-a luat denumirea de la valea sa. În slavă, de unde provine, acest hidronim, **sohodol** înseamnă "vale seacă". Pe un sector de cîţiva kilometri acest rîu curge pe sub pămînt, şi acolo valea într- adevăr e seacă.

Noi am expus în acest capitol numai numele de munţi. În realitate oronimia este mult mai bogată, fiecare munte avînd numeroase nume pentru neregularităţile de teren. Aceste neregularităţi de teren sînt numite prin nişte entopice care în unele cazuri (cînd sînt izolate sau în grup compact) se transformă în toponime, adică în nume proprii: **pisc, vîrf, culme, creastă, pleaşă, coastă, rîpă, pod, padină, poiană, desiş, pădure, codru, groapă, gaură, gîlmă, şa, tarniţă, curmătură, plai, hăţaş, ponor, pripor, colţ, obîrşie** etc.

Pentru judeţul Argeş sînt tipice entopicele: **higi, horhoale, surpuş, surpitură** (folosit, de regulă, în forma de plural - **surpituri**), **horj, ţurţudan, seci, păruşcă, stăuină**.

higi înseamnă "desiş, zonă acoperită cu arboret mărunt, loc aproape inaccesibil din cauza desimii", etimologie necunoscută.

horhoale sînt nişte terenuri aride, cu neregularităţi de teren, adică cu gropi şi gîlme, loc impropriu pentru culturi, inaccesibil drumului de căruţă, etimologie necunoscută.

surpuş (pe Valea Dîmboviţei), **surpituri** (pe Valea Rîului Doamnei şi pe Valea Argeşului) sînt nişte coaste supuse alunecărilor de teren. Surpuş s-a format din **a (se) surpa** cu sufixul **-uş**; **surpitură** este o variantă fonetică pentru **surpătură**.

horj este o padină mică cu grohotiş, o adîncitură în coasta muntelui plină cu grohotiş, etimologie necunoscută.

seci este o variantă a lui **preseacă** şi **secătură** şi înseamnă "locul unde s-a tăiat pădurea, redie, runc, curătură". După cum se vede, **seci, preseacă, secătură** sînt din aceeaşi familie de cuvinte, legate prin radicalul **sec**. Acest radical provine din rădăcina slav. **sek**, care apare în verbul **sekati, presekati** "a tăia". Iorgu Iordan leagă aceşti termeni de slav. **seku**, slav. **seci** "tăiere", numele topic ceh **Seci**.

În româneşte substantivul **preseacă** "tăiere, exploatare a unei zone de pădure" a evoluat fonetic şi semantic în **prisacă** "stupină, loc unde se ţin stupii". DEX -ul dă la **prisacă** etimologie necunoscută, dar el se leagă fonetic şi semantic de **preseacă**: locul unde s-a tăiat pădurea era iniţial **preseacă** "tăiere", cînd s-a transformat într-o poiană unde se ţineau stupii în anotimpul călduros, a căpătat sensul de "stupină".

ţurţudan înseamnă "colţ, un vîrf de stîncă sau de lut ascuţit, în formă de pisc ascuţit, coloană, stalagmită". După părerea noastră **ţurţudan** reprezintă o contaminare între **ţurţure** şi **maidan**, în genul lui **rotocol** (din **roată** şi **ocol**).

păruşcă este o specie de iarbă alpină cu firul cilindric şi vîrful ascuţit, care creşte în smocuri, tare, nesuculentă şi, probabil, din această cauză foarte rar consumată de ierbivorele domestice. Pajiştea cu o astfel de iarbă poate deveni uşor toponim.

stăuină este iarba grasă, suculentă, de un verde închis, care creşte pe locul unde a fost tîrla de oi sau de vaci. Vacile şi oile nu mănîncă această iarbă crudă, probabil, din cauza mirosului de bălegar; ele o consumă numai uscată, adică transformată în fîn. După părerea noastră cuvîntul poate fi legat de

substantivul **stînă** sau de verbul **a sta**, de unde vine și termenul argeșenesc **staiște** "loc de ședere a animalelor", sinonim cu **staniște**, de origine slavă, însă, deocamdată, ne menținem în cadrul unor supoziții.

O parte din aceste entopice argeșene și-au găsit reflectarea în toponimie: **Higi**, loc acoperit cu arboret mărunt (sat Stănești, com.Corbi); **Horj** pe muntele Zănoaga de pe Valea Bughii; **Surpiturile luda**, izlaz cu alunecări de teren (sat Lăicăi, com. Cetățeni); **Seciul Spărturilor**, coastă (sat Podul Dîmboviței, com. Dîmbovicioara); **Țurțudan**, vîrf (sat Nucșoara); **Hoarja**, luncă (Valea Rîului Doamnei, zona montană).

1) Nicolae Hera, Gheorghe Ungureanu, **Satul Stănești, jud. Argeș**, București, 1984, p.31.

CAPITOLUL VI

HIDRONIMIA

Pentru a înțelege mai bine unele hidronime argeșene, trebuie să cunoaștem mai întîi entopicele locale legate de hidronimie.

În județul nostru **vale** înseamnă și "pîrîu cu debit temporar sau permanent". Exemplu: "A venit valea mare și mi-a luat gardul de la grădină". De aceea afluentul cel mai mare al Rîului Doamnei se numește **Valea Rea**. Aici este vorba de metonimia toponimică, conform căreia un nume topic al unui element geografic se poate transfera și asupra altui element geografic cu care vine în contact.

Izvor în zona muntoasă a Argeșului înseamnă și "un pîrîu mic ca lungime". Deci în județul nostru izvor este un afluent al unui rîu, adică denumirea cuprinde în sfera sa semantică nu numai izbucul, locul de unde iese apa din pămînt, ci întreg pîrîiașul format de la obîrșie pînă la vărsarea într-un rîu. De aceea în munții noștri, după cum vom vedea, multe pîraie de munte se numesc "izvoare".

Pentru noțiunea de "apă stătătoare" avem termenul generic **lac**. Lacul de munte se mai numește **iezer**. Lacul de șes, de regulă creat de om pentru pește, apă pe timp de secetă sau loc pentru topit inul și cînepa, se numește **bent**. Lacul se mai numește **eleșteu** cu variantele fonetice **heleșteu** sau **aleșteu**.

Pentru locul mai adînc dintr-un rîu se folosește termenul **ghiol**. Brațul unui rîu se numește **crac**. Locul dintr-un rîu de munte unde apa curge în pantă sau în cădere mică, cu zgomot, se numește **vîjoi**. Un vîjoi mai înalt

se cheamă **pișătoare**, dar acum este destul de răspîndit și termenul literar **cascadă**.

În zona de cîmp pîrîul sau rîul este denumit **gîrlă**. O parte dintr-un rîu abătută printr-un **zăgaz** (variantă locală **zăgaș**) pentru mori, dîrste, fierăstraie, mașini de lînă se cheamă **iaz**.

Structura etimologică a hidronimiei argeșene

După vechime deosebim mai multe straturi etimologice:

- dacic: **Argeș, Vedea**;
- slav: **Bascov, Bratia, Cîrcinov, Dîmbovița, Dîmbovnic** (cu varianta **Drîmbovnic**), **Neajlov, Topolog**;
- turcic: **Teleorman** (prin peceneg, cuman, **teli orman** "pădure nebună";
- românesc: restul hidronimelor.

Observăm că în domeniul hidronimiei avem două dacisme sigure, cele mai vechi hidronime argeșene. Argeșul este cunoscut din literatura istorică antică în varianta greacă **Ordessos**.

Cele mai numeroase slavisme se întîlnesc în domeniul hidronimiei.

Imensa majoritate a hidronimiei argeșene este românească. Este o hidronimie bogată și variată, interesantă, dar cu puține macrohidronime, imensa majoritate a hidronimelor argeșene ține de microhidronime. La baza multor nume de ape argeșene stau entopice dacice (**baltă, pîrîu**), latinești (**apă, lac, rîu, vale, adînc, limpede, vad, tulbure** etc); slave (**iaz, iezer, izvor, mlacă, mlaștină, mocirlă, crac, rovină-roghină** etc); turcești (**ghiol**); maghiare (**elești**).

În Argeș apele de orice fel și locurile cu apă capătă denumiri după următoarele criterii:

- după un antroponim: **Vîlsan** (din n. p. Vîlcsan) [1]; **Valea lu Stan, Călugărița, Elești Bălăceanca** (sat Lonești, com. Buzoiești); **Helești lu Drîngă** (ibidem); **Lacul Vladului** (ibidem); **Lacul lu Doagă** (ibidem); **Cernat, Părăul lu Aron** (pe Rîul Tîrgului); **Părăul Stîrbășoaii** (ibidem), **Părăul Săftelu Mare, Părăul Săftelu Mic** (ibidem), **Părăul lu Geantă** (ibidem), **Părăul lu Coman** (ibidem); **Voinea**, pîrîu pe Rîul Tîrgului; **Părăul lu Țîp** (valea Argeșelului, zona montană); **Părăul lu Didiță** (ibidem); **Izvorul Grosului** (Valea Rîului Doamnei, zona montană); **Baciu**, pîrîu (ibidem); **Pîrăul Surilor**, ibidem (**Suri**, plural de la n. p. **Suru**); **Pîrăul Teaca**, pe Valea Rîului Doamnei, zona montană (din n. p. Teacă); **Șipotul lu Brînzan** (ibidem); **Alești lu Dovleac**, lac (com. Teiu); **Valea Hoțului**, pîrîu (sat Purcăreni, com. Micești); **Valea Buneștilor**, pîrîu (sat Valea Muscelului, com. Mușătești); **Valea lu Maș** (ibidem); **Valea Bucurii**, pîrîu și vale (sat Bîrsăști, com. Tigveni); **Pîrăul lu Ghiță** (ibidem); **Pîrăul Pungii** (sat Bădislava, com. Tigveni); **Pîrăul Roșculeștilor, Pîrăul lu Gabăr** (ibidem); **Pîrîul Orbului** (sat Vernești, com. Valea Danului); **Pîrîul Oprii** (ibidem); **Alești lu Pițoi**, lac (sat Telești, oraș Costești); **Albota**, pîrîu (sat Podu Broșteni, oraș Costești); **Raicu**, pîrîu (sat Izvoru de Sus, com. Izvoru); **Valea Dogarului**, pîrîu (sat Cetățeni); **Părăul lu Anghel** (ibidem); **Valea Ureanului**, pîrîu (sat Pîrîești, com. Corbi); **Valea Vlezii**, pîrîu și vale, ibidem (**Vlezea** provine din **Vlăzii**); **Valea Lupului** (sat Stănești, com. Corbi), **Lacul Ghișii** (ibidem), **Ghișa** este

forma palatizată a antroponimului **Visa**; **Avrigeanu**, afluent al Argeşului; **Peneşu**, pîrîu (Valea Topologului, zona montană); **Şuţu**, pîrîu (ibidem); **Vălcelul Negrilor, Vălceaua Bădiţii**, pîraie (sat Drăghici, com. Mihăieşti); **Lacul lu Isache** (sat Nămăeşti, com. Valea Mare-Pravăţ); **Izvoru Gavlii** (Valea Cernatului); **Lacul lu Crăciun** (ibidem);

- după fauna locală: **Rîul Doamnei** (doamnă "nevăstuică"); **Buha**, pîrîu pe Rîul Tîrgului (buhă "bufniţă"); **Ursoaica**, pîrîu (ibidem); **Izvorul Brebănului** (Valea Rîului Doamnei, zona montană); **Pîrăul Cocoşului** (sat Bîrsăşti, com. Tigveni); **Boul**, gîrlă (com. Vedea); **Scroafa, Purcelul**, pîraie (sat Zmei, oraş Costeşti); **Lacul Porcului**, lac (com. Stoeneşti); **Lacul cu Şerpi** (sat Stăneşti, com. Corbi); **Capra**, afluent al Argeşului, loc de unde izvorăşte rîul Capra; **Valea cu Peşti**, afluent al Argeşului; **Valea Lupului**, izvor pe Buda; **Scroafa**, pîrîu (ibidem); **Valea Ursului**, pîrîu (Valea Topologului, zona montană); **Valea Cerbului**, pîrîu (ibidem); **Valea Gaiţii** (sat Nămăeşti, com. Valea Mare- Pravăţ); **Iedu**, pîrîu (Valea Cernatului);

- după flora locală: **Dîmboviţa** "valea cu stejari"; **Dîmbovnic** "pîrîu cu stejari"; **Bucov**, "pîrîu cu fagi"; **Teleorman** (din turc. teli orman "pădure nebună"); **Părăul Scorușului** (pe Rîul Tîrgului); **Părăul cu Fagi** (Valea Argeşelului, zona montană); **Izvorul Bradului** (Valea Rîului Doamnei, zona montană); **Leurjoara**, pîrîu în Poiana Lacului (este un diminutiv de la planta numită **leurdă**); **Pîrîul Trestii** (sat Vernești, com. Valea Danului); **Lacul cu Papură** (sat Mareş, com. Albota); **Vălceaua Cerului**, vale şi pîrîu în Teleşti, oraş Costeşti (**cer** este o specie de stejar); **Topolog**, rîu (din sl. topol "plop"); **Plopul**, vale, pîrîu (sat Frătici, com. Vedea); **Izvorul Şteviuţii**, pîrîu (Valea Argeşului, zona montană); **Pîrăul Carpenilor** (Valea Topologului, zona montană); **Izvorul Tisii** (Valea Cernatului); **Izvorul Ulmului** (ibidem);

- după anumite caracteristici ale apei respective: **Lacul cu Ţol**, lac cu mătasea broaştei (sat Stăneşti, com. Corbi); **Valea Rea**, afluent al Rîului Doamnei; **Urîta** "pîrîu foarte scorburos" (sat Buzoieşti); **Vîjîitoarea** "vălcea repede" (sat Ioneşti, com. Buzoieşti); **Săgeata**, pîrîu repede (Valea Rîului Doamnei, zona montană); **Valea Rece**, pîrîu (com. Albeşti de Argeş); **Larga, Lărguliţa**, văi şi pîraie (sat Păduroiu, com. Poiana Lacului); **Lacul ăl Lung** (sat Vernești, com. Valea Danului); **Teleormănelul Verde**, rîu (sat Zorile-Băseni, oraş Costeşti); **Adîncata**, vale şi pîrîu (sat Broşteni, oraş Costeşti); **Părăul Rece** (sat Cetăţeni); **Pîrăul Rău** (sat Stăneşti, com. Corbi); **Lacul Verde**, lac cu mătasea (ţoala) broaştei (sat Corbşori, com. Corbi); **Lacul Roşu** (sat Poinărei, com. Corbi); **Părăul dă nu-ngheaţă** (com. Nucşoara); **La Ochean**, ochi de apă (com. Negraşi); **Izvorul cu Bolovani**, afluent al Argeşului; **Balta Rotundă** (pe Topolog, zona montană); **Izvorul de Iarnă** (ibidem);

- după condiţiile meteorologige ale văii: **Bughea** (din **boaghe, bughe** "ceaţă"); **La Topliţa**, loc de scaldă cu apă mai caldă (sat Stăneşti, com. Corbi);

- după formele de relief din jur: **Cuca** (din **cucă** "vîlf"); **Valea Bătrînii** (pîrîul izvorăşte din muntele **Bătrîna**); **Izvorul Colţilor** (pe Rîul Tîrgului); **Părăul de la Culme** (ibidem), **Părăul cu Scărli** (ibidem, lîngă nişte colţi în trepte); **Părăul Tărîţoasa** (după muntele **Tărîţoasa**); **Izvorul Drăghinii** (valea Rîului Doamnei); **Izvorul Groapelor** (ibidem); **Drăghina Mare**, pîrîu care izvorăşte din muntele Drăghina; **Lacul Cerbureni** (com. Valea Iaşului); **Valea Hotarului**, pîrîu (sat Purcăreni, com.

Micești); **Alești din Izlaz**, lac (sat Podu Broșteni, oraș Costești); **Izvorul din Vîrful Fîntînii**, izvor (sat Mărcuș, oraș Cîmpulung); **Lacul Curăturii** (sat Pîrîești, com. Corbi); **Izvorul Hobănii**, pîrîu pe Valea Argeșului; **Cumpăna Mare, Cumpenița**, pîraie în zona cumpenei apelor dintre văile Argeșului și Topologului; **Izvorul Rîiosului, Izvorul Mușeteicii**, pîraie (Valea Argeșului, zona montană); **Mușeteica**, pîrîu (Valea Budei); **Izvorul Văii Podului Giurgiului** (ibidem); **Pîrîul Pietrosului** (Valea Topologului, zona montană); **Izvorul Dosului** (Valea Cematului); **Izvorul Maliții** (ibidem); **Izvorul Hotarului** (ibidem); **Izvorul Basii** (ibidem);

- după solul văii pe care curge pîrîul sau rîul: **Slănic** (loc sărat); **Părăul Lespezii** (Cuca, Rîul Tîrgului); **Noroaie**, pîrîu (Valea Rîului Doamnei, zona montană); **Valea cu Nomoalele** (sat Stănești, com. Corbii); **Izvorul Bolovanului**, pîrîu (Valea Topologului, zona montană);

- după un diminutiv, de regulă, al rîului în care se varsă: **Dîmbovicioara** (din Dîmbovița); **Topologelul** (din Topolog); **Dobronogelul** (din Dobroneagu); **Argeșelul** (din Argeș, dar nu este afluentul lui, ci apropiat de el); **Brătioara** (din Bratia); **Bughița** (din Bughea); **Rîușorul** (afluent al Bratiei, al Rîului Tîrgului și Dîmboviței); **Zîrnulița** (din Zîma); **Izvorașul**, pîrîu (sat Izvoru de Jos, com. Vedea); **Cepturașul**, pîrîu în satul Vîrșești, com. Vedea (diminutiv din Ceptura); **La Lăculețe** (sat Stănești, com. Corbi); **Topologelul Mic** (Valea Topologului, zona montană);

- după un entopic: **Iezerul**, lac pe muntele Iezer, pîrîu; **Pișătoarea de la Cheie**, cascadă (valea Rîului Doamnei); **Gura Văilor**, confluența Zîrnei cu Valea Rea; **Cheia Armăsarului** (Valea Rîului Doamnei); **Cascada Văii Rele**; **Ghiol**, lac rămas de la secarea Mozacului (com. Teiu); **Șipotul**, izvor (sat Valea Mare, Com. Ștefănești); **Rădioasa**, pîrîu și vale, sat Păduroiu, com. Poiana Lacului (s-a format din **redie** cu suf **-oas(ă)**); **La Izvoare** (sat Cotmenița, com. Albota); **La Bent**, lac (sat Zmei, oraș Costești); **Bijătoarea**, cascadă mică în Stoenești (din pișătoare "cădere de apă"); **Iroaga**, pîrîu în com. Stoenești (din viroagă); **Izvorul**, pîrîu (com. Nucșoara); **Virogul**, pîrîu pe Buda; **Ghiolul**, pîrîu (Topolog, zona montană);

- după anumite construcții, obiecte: **Părăul Stînii** (pe Rîul Tîrgului); **Părăul Sticlării** (Valea Argeșului, zona montană); **Valea Călugărească**, vale, pîrîu (în satul Chițani, com. Vedea - aici a fost o mînăstire); **Părăul Jgheabului** (com. Stoenești); **Izvorul Brutării**, pîrîu (Valea Argeșului); **Izvorul Vilii** (ibidem); **Izvorul Dinamitierii** (Valea Cematului); **Izvorul Mutătorii** (ibidem); **Izvorul Cabanii** (ibidem); **Izvorul Stînii** (ibidem);

- după anumite întîmplări, evenimente istorice: **Părăul Comenzii** (pe Valea Rîului Tîrgului); **Părăul Băratului** (ibidem); **Alești Pîrcălabului**, lac (sat Zorile-Băseni, oraș Costești);

- după însușirile apei: **Părăul Puturosul**, pîrîu cu ape minerale (Rîul Tîrgului la munte); **Izvorul Roșu**, izvor cu oxizi de fier (Valea Rîului Doamnei, zona montană); **Valea Roșie** (sat Pîrîești, com. Corbi); **Pîrăul de Leac** (sat Stănești, com. Corbi);

- după anumite concepții mitologice, legende: **Părăul Fetii** (Valea Argeșului, zona montană); **Izvorul Balaurului** (Valea Rîului Doamnei); **Alești Benga**, lac în sat Zmei, oraș Costești (**benga** este un sinonim eufemistic pentru "drac"); **Lacul cu Bani** (sat Corbșori, com. Corbi); **Izvorul Mîndrii**, pîrîu (Valea Argeșului, zona montană); **Moara Dracilor**, cascadă și defileu pe Topolog;

- după etnonime: **Pîrîul Rudarului** (sat Vemești, com. Valea Dănului); **Izvorul Turcului**, afluent al Argeșului; **Bahna Rusului**, loc mlăștinos (com. Nucșoara); **Pîrăul Rusului** (ibidem).

Şi în domeniul hidronimiei există termeni cu etimologie necunoscută.

Ne-am străduit să depistăm unele etimologii.

Refenicea Mare, Refenicea Mică, pîraie şi văi pe Valea Rîului Doamnei în zona montană. Considerăm că hidronimele respective sînt nişte variante fonetice ale toponimului **Revenicele** (Zona Strehaia) care desemnează o vale. Iorgu Iordan derivă **Revenicele** din termenul **reavăn** "umed", ca un diminutiv (op. cit., p.134). Etimologia marelui lingvist român este plauzibilă, deoarece diminutive cu sufixul **-ice** există (**pădurice, măgurice**), iar legătura semantică, de asemenea, există: pămîntul **reavăn** este umed, valea **Revenicele** este umedă. Hidronimul nostru are forma **Revenicea** care conţine **f** în loc de **v**, modificare, de asemenea, explicabilă, deoarece se înlocuieşte labio- dentala sonoră (**v**) cu cea surdă (**f**).

Valea Zbilţii, vale şi pîrîu în Albeşti Pămînteni - Argeş; **zbilţ** în graiul local înseamnă "mănunchi mic de fire, fir smuls dintr-o ţesătură. **Zbilţa**, în acest caz, a fost mai mult ca sigur o poreclă feminină.

Mozacu, gîrlă în sudul Argeşului, provine din antroponimul **Mozacu** atestat de Iorgu Iordan. [2] Lingvistul român derivă antroponimul **Mozacu** din apelativul **mozac** cu varianta **mazac**: 1."(om) murdar, neglijent"; 2."tăcut, morocănos, ursuz, posac". Din acest antroponim Iorgu Iordan derivă şi oiconimul **Mozăceni**.

Modrogazu, afluent al Caprei la nord de lacul Vidraru, ne trimite fără îndoială la un antroponim. Un nume de persoană ca acesta n-am întîlnit însă în nici o sursă onomastică din România şi din ţările vecine. Forma cea mai apropiată de **Modrogazu** este **Modrogan** pe care N.A. Constantinescu (op. cit., p.325) îl leagă de apeativul **modrigan** "om morocănos, bădăran". Deci **Modrogan** ar fi la origine o poreclă. Nu cunoaştem însă cauza care ar fi provocat înlocuirea consoanei **n** cu **z**.

Un izvor şi un pisc de pe Valea Cematului se numeşte **Plămîna**. Dacă **Plămîna** provine din **plămîn**, schimbarea genului nu ne intrigă, în toponimie asemenea fenomen există: **Arbora, Bolda, Brustura, Bujora, Busuioaca, Leamna** (din lemn), **Rogoaza, Scaia** etc. (vezi Iorgu Iordan, op. cit., p.387-388). Mai greu de explicat este metafora, adică asociaţia semantică de la baza acestor toponime.

Un afluent al Rîului Doamnei în zona lacului de acumulare Baciu este **Văsălatu**. Hidronimul pare de origine antroponimică, dar un antroponim Văsălatu n-am întîlnit în sursele noastre onomastice. În limba greacă există numele de persoană **Vasilatos, Vasolatos**. Ambele variante împrumutate în limba română pot evolua fonetic în **Văsălat**: **-os** a căzut, cum se întîmplă în multe cazuri ale finalei de cuvînt; **a** din prima silabă a trecut la **ă** (**Văsilat, Văsolat**); **i** sau **o** s-au asimilat lui **ă** (Văsălat); **u** final este articol (vezi **Cernat - Cernatu**, rîul din apropiere).

Rămîn necunoscute hidronimele **Cotmeana, Mîrghia**.

1) Vasile Bogrea (**Pagini istorico-filologice**, Cluj, 1971, p.324-325) consideră că hidronimul argeşean **Vîlsan** nu provine din antroponimul Vîlsan, ci din numele unui peşte **vîlsan** (aspius rapax) care mai poartă şi alte nume ca: **vreşpere, vîlgan, boulean, peşte-ţigănesc, peşte cu şapte nume, avat, havat, hant**. Din cercetările noastre de teren n-am descoperit în Vîlsan nici un peşte denumit **vîlsan**, poate peştele a dispărut, poate numele lui a fost înlocuit. Iată peştii care trăiau în Vîlsan înainte de devierea lui parţială în lacul de acumulare Vidraru: **podetele(scobarul)**, **mreana, cleanul, latiţa (lătişoara)**, **verdetele, molanul, nisipariţa, zglăvoaca, aspretele(tărîţarul)**, iar în zona de munte **Ilpanul** şi **păstrăvul**.

2) Dicţionar al numelor de familie româneşti, Bucureşti, 1983.

BIBLIOGRAFIE

Bănică Gheorghe, **Antroponimia localităţii Costeşti - Argeş**, Buletinul ştiinţific al Facultăţii de Învăţământ Pedagogic, Piteşti, 1979, p.179-184.

Bolocan Gheorghe, **Modele derivative în toponimie**, în LR, XXIV, 1977, nr.3, p.186-190.

Bolocan Gheorghe, **Categoria "nume de grup" în toponimie**, în LR, XXV, nr.1, 1976, p.89-99.

Bolocan Gheorghe, **Probleme ale standardizării toponimelor**, LR, XXXIX, nr.1, p.45-56, Bucureşti, 1990.

Bolocan Gheorghe, **Modele sinonimice în toponimie**, LR, XI, nr.5-6, p.277-283, Bucureşti, 1991.

Bolocan Gheorghe, **Etimologii toponimice**, LR, XLI, nr. 1-2, p.5-9, Bucureşti, 1992.

Bolocan Gheorghe, **Etimologii toponimice**, Analele Universităţii din Craiova, 1988.

Bolocan Gheorghe, **Etimologii toponimice**, Analele Universităţii din Craiova, anul X - 1992.

Bogrea Vasile, **Pagini istorico-filologice**, Cluj, 1971.

Brîncuş Grigore, **Vocabularul autohton al limbii române**, Bucureşti, 1983.

Bureţea N. Emilian, **Unele aspecte ale relaţiei dintre toponimic şi apelativ în toponimia din Oltenia**, în LR, XXIV, 1977, nr.3, p.211.

Cîmpeanu Eugen, **Substantivul. Studiu stilistic**, Bucureşti, 1975.

Constantinescu N.A., **Dicţionar onomastic românesc**, Bucureşti, 1963.

Diaconescu L., **Sufixul -ar în onomastică**, Buletinul ştiinţific al Facultăţii de Învăţământ Pedagogic, Piteşti, 1979, p.171-172.

Florea Viorica, **Raportul dintre înţelesul numelor de locuri şi cel al numelor comune corespunzătoare**, în LR, XXIV, 1977, nr.3, p.218-223.

Gămulescu Dorin, **Influenţe româneşti în limbile slave de sud**, Bucureşti, 1983.

Giuglea G., Ţepelea G., Mocanu M.Z., Proca O., **Argeşul în lumina toponimiei**, Lucrări ştiinţifice, Piteşti, 1969, p.79-97.

Hera Nicolae, Ungureanu Gheorghe, **Satul Stăneşti, judeţul Argeş**, Bucureşti, 1984.

Homorodeanu M., **Între toponimie, folclor şi arheologie**, în CL, XXIV, 1979, nr.1, p.33-38.

Hristea Theodor, **Probleme de etimologie**, Bucureşti, 1968.

Ilcev Ştefan, **Recinik na licinite i familni imena u bălgarite**, Sofia,1969.

Iordan Iorgu, **Toponimia românească**, Bucureşti, 1963.

Iordan Iorgu, **Dicţionar al numelor de familie româneşti**, Bucureşti, 1983.

Iorga N., **Istoria industriilor la români**, Bucureşti, 1927.

Ivănescu G., **Istoria limbii române**, Iaşi, 1980, **Judeţele României Socialiste**, Bucureşti, 1972.

Mihăilă Gheorghe, **Împrumuturi vechi sud-slave în limba română**, Bucureşti, 1960.

Mihăilă Gheorghe, **Studii de lexicologie şi istorie a lingvisticii româneşti**, Bucureşti, 1973.

Mihăilă Gheorghe, **Dicţionar al limbii române vechi**, Bucureşti, 1974.

Moise Ion, **Despre etimologia hidronimului Bratia**, Argeş, nr.5, 1969.

Moise Ion, **Influenţa română în onomastica bulgară**, Tribuna şcolii argeşene, 1971.

Moise Ion, **Trăsăturile specifice ale graiului argeşean**, Tribuna şcolii argeşene,1971.

Moise Ion, **Toponimi ot bălgarski proizhotd v oblastta Argeş** (Rumănia) Bălgarski ezik, XXI, 1971, nr.5.

Moise Ion, Mocanu Marin, **Onomastica comunei Domneşti, judeţul Argeş**, Lucrări ştiinţifice, Piteşti, 1969, p.108-125.

Moise Ion, **Toponime bulgăreşti de origine română**, Institutul Pedagogic Piteşti, Studii şi comunicări, 1972.

Moise Ion, **Cîteva toponimice din zona Argeşului**, Muzeul Piteşti, Studii şi comunicări,1972.

Moise Ion, **Neskolko nazvaniy rumînskogo proishojdenia**, Academie bulgare des sciences, Actes du XI-e Congres international des sciences onomastiques, Sofia, 1975.

Moise Ion, **Tendinţe în toponimie**, Argeş, nr.3, 1976.

Moise Ion, **Sufixe româneşti în onomastica bulgară**, I. I. S. P., Buletinul Facultăţii de Învăţămînt Pedagogic, Piteşti, 1977 (fără număr).

Moise Ion, **Elemente româneşti în antroponimia bulgară**, Şcoala Argeşului, 1978 (fără număr).

Moise Ion, **Toponimie şi stilistică**, LR, 2, 1979.

Moise Ion, **Reminiscenţe onomastice ale unor vechi meserii**, Bul. şt. Piteşti, 1981.

Moise Ion, **Antroponime bulgăreşti de origine română**, Şcoala Argeşului, 1978.

Moise Ion, **Despre rolul dacismelor în limba română**, Noi tracii, 76, 1981.

Moise Ion, **Aria de răspîndire a unor dacisme**, Noi tracii, 80-81, 1981.

Moise Ion, **Să păstrăm toponimele tradiţionale**, Argeş, nr.7, 1982.

Moise Ion, **Note de onomastică argeşeană**, nr.3, 1983

Moise Ion, **Toponime româneşti terminate în "oşi"**, Buletin de informare ştiinţifică şi didactică, Piteşti, 1986.

Moise Ion, **Note de antroponimie românească autohtonă**, Şcoala Argeşului, Piteşti, 1980.

Nania Ion, **Istoria vînătorii în România**, Bucureşti, 1977.

Nania Ion, **Aspecte istorice, folclorice şi etnolingvistice inedite din timpul domniei lui Matei Basarab**, Muzeul Cîmpulung Muscel, Studii şi Comunicări, IV, 1987, p.41-58.

Nania Ion, **Iulie 1534 - Episodul Aloisio Gritti**, Muzeul Cîmpulung Muscel, Studii şi Comunicări, V, 1989, p. 17-27.

Niţu George, **Metaforă şi simbol în toponimie**, Buletinul Ştiinţific al Facultăţii de Învăţămînt Pedagogic, Piteşti, p.167-169.

Olteanu Ștefan, Șerban Constantin, **Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu**, București, 1969.

Pătruț I., **Onomastica Românească**, București, 1980.

Petrovici Emil, **Numele de persoană Laiotă în toponimia românească**, Romanoslavica, III, 1958, p.13-20.

Petrovici Emil, **Geograficeskoe raspredelenie slaveanskih toponimov na territorii Rumînii**, Romanoslavica, IX, 1963, p.5-12.

Popa Petre, Dicu Paul, Voinescu Silvestru, **Istoria municipiului Pitești**, București, 1988.

Porucic T., **Lexiconul termenilor entopici din limba română**, București, 1931.

Răuțescu Ioan, **Dragoslavele**, Cîmpulung, 1937.

Russu I.I., **Limba traco-dacilor**, București 1967.

Stan Dorica, **Note etimologice de toponimie argeșană**, Buletinul Științific al Facultății de Învățămînt Pedagogic Pitești, 1979, p.189-190.

Tibrian Constantin, **Termeni din mitologia creștină în toponimia românească**, Cercetări teoretice și aplicative în domeniul filologiei, Galați, 1982, p.80-84.

Udrescu Dumitru, **De pe plaiuri argeșene**, Pitești, 1974.

Voicu Marilena, **Toponimia comunei Negrași**, Buletinul Științific al Facultății de Învățămînt Pedagogic, Pitești, 1979, p.185-188.

Vraciu Ariton, **Limba daco-geților**, Timișoara, 1980.

CUPRINS

pag.

1. Prefață 3

2. Introducere 5

3. Cap. I. Structura etimologică a toponimiei argeșene 6

Reconsiderarea unor etimologii.

Etimologia populară. Legendă și etimologie 25

4. Cap. II. Toponimie și istorie 33

5. Cap. III. Toponimie și sociologie, toponimie și stilistică 49

6. Cap. IV. Oiconimia 62

7. Cap. V. Oronimia 68

8. Cap. VI. Hidronimia 72

9. Bibliografie 77

Cartea profesorului Ion Moise este o lucrare ştiinţifică, avînd multe date, denumiri şi explicaţii, dar ea se citeşte uşor şi este de folos atît specialiştilor, cît şi amatorilor. Ea ne îndeamnă la o mai bună cunoaştere a locurilor în care trăim.

ISBN 973 - 95775 - 4 - 7

EDITURA CALENDE

Preţ : 200 lei